

Prema standardizaciji kriterija za izricanje odgojnih mjera počiniteljima kaznenih djela na primjeru upućivanja u disciplinski centar

Vučić Blažić, ,Maja

Professional thesis / Završni specijalistički

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka / Sveučilište u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:231:018482>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka University Studies, Centers and Services - RICENT Repository](#)

Sveučilište u Rijeci

Poslijediplomski specijalistički studij Kriminalističko istraživanje

Ime i prezime studenta: Maja Vučić Blažić

**PREMA STANDARDIZACIJI KRITERIJA ZA IZRICANJE ODGOJNIH MJERA
POČINITELJIMA KAZNENIH DJELA
NA PRIMJERU UPUĆIVANJA U DISCIPLINSKI CENTAR**

Završni rad u praktikumu

Mentor: Prof.dr. sc. Ljiljana Mikšaj-Todorović

Zagreb, 2020. godine

|

Mentor: prof.dr. sc. Ljiljana Mikšaj-Todorović

Datum obrane završnog rada: 23.06.2020.

Povjerenstvo za obranu završnog rada:

1. izv. prof. dr. sc. Igor Martinović, predsjednik
2. prof. dr. sc. Petar Veić, član
3. prof.dr. sc. Ljiljana Mikšaj-Todorović, mentor, član

Izjava o autorstvu rada:

Potvrđujem da sam osobno napisala rad “Prema standardizaciji kriterija za izricanje odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar počiniteljima kaznenih djela” i da sam njegova autorica. Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Maja Vučić Blažić

Mjesto i datum: Zagreb, lipanj, 2020.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Temeljni pojmovi i otvorena pitanja vezana uz standardizaciju kriterija za izricanje odgojnih mjera	4
1.1.1. Kriteriji za izricanje odgojne mjere.....	4
1.1.2. Standardizacija područja procjene za izricanje odgojnih mjere.....	6
1.1.3. Izvješće vs nalaz i mišljenje	7
1.2. Kontekstualne odrednice područja analiza	8
1.2.1. Kriminalitet.....	8
1.2.2. Pojam delinkvencije	9
1.2.3. Poremećaji u ponašanju.....	12
1.2.4. Međunarodna zaštita maloljetnih osoba.....	14
1.2.5. Zakonska polazišta maloljetničkog sudovanja u Republici Hrvatskoj.....	19
1.2.6. Mreža dionika u postupcima prema mladim počiniteljima kaznenih djela	24
<i>1.2.6.1. Uloga policije</i>	26
<i>1.2.6.2. Uloga državnog odvjetništva u procesu donošenja odluke</i>	28
<i>1.2.6.2.1. Uloga stručnog suradnika državnog odvjetništva</i>	30
<i>1.2.6.3. Branitelji maloljetnika</i>	32
<i>1.2.6.4. Uloga centra za socijalnu skrb u procesu donošenja odluke</i>	33
<i>1.2.6.5. Uloga timske procjene pri specijaliziranim ustanovama za djecu i mlade s problemima u ponašanju</i>	39
<i>1.2.6.6. Sud za mladež</i>	48
<i>1.2.6.6.1. Stručni suradnici na sudu</i>	50
2. ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKO POLAZIŠTE	53
2.1. Znanstveno stručna uporišta standardizacije kriterija za predlaganje odgojnih mjera	53
2.2. Znanstvena i stručna opravdanost korištenja timske procjene pri procesu predlaganja odgojnih mjera maloljetnicima	58
2.3. Odgojna mjera Upućivanje u disciplinski centar	65
2.3.1. Disciplinski centar Zagreb.....	69

3. SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA.....	72
4. METODOLOGIJA KVANTITATIVNOG ISTRAŽIVANJA.....	73
4.1. Uzorak.....	73
4.2. Mjerni instrumenti.....	73
4.3. Metode obrade podataka.....	75
4.4. Etički aspekti istraživanja.....	75
5. REZULTATI	75
5.1. Potpunost dokumentacije centara za socijalnu skrb.....	75
5.2. Razlike u kvaliteti (izraženoj u kvantiteti podataka) izvješća centara za socijalnu skrb prilikom predlaganja odgojnih mjera	82
5.3. Kaznena djela za koja je izrečena odgojna mjera te udio recidivizma počinitelja kojima se izriče odgojna mjera	85
5.4. Usporedba prijedloga odgojne mjere pojedinih stranaka u postupku i odluke nadležnog suda.....	90
6. DISKUSIJA.....	95
7. ZAKLJUČAK	98
8. POPIS LITERATURE.....	100
9. PRILOZI.....	113
9.1. Popis tablica.....	113
9.2. Popis grafova.....	113
9.3. Popis shema i slika.....	114

SAŽETAK

Svrha rada je argumentirati potrebu standardizacije kriterija za izricanje odgojnih mjera i predložiti održivi model njihovog prikupljanja. Ranija istraživanja ukazuju na nedostatnost podataka koji se prikupljaju za potrebe suda za maloljetnike. Glavni izvor podataka čine izvješća centara za socijalnu skrb. Da bi se utvrdila potpunost tih izvješća, provedeno je istraživanje na uzorku od 68 slučajeva izrečene odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar u trogodišnjem razdoblju. Analizirana je dokumentacija koju je zaprimila ustanova za izvršenje odgojne mjere (izvješća centara za socijalnu skrb i rješenja sudova). Temeljem konstruiranog instrumenta prikupljen je broj i vrsta podataka koji se nalaze u toj dokumentaciji. Glavni rezultat je da izvješća pružaju izrazito neujednačen broj i vrstu podataka te da su proizvoljno strukturirana. Usprkos tome, (uglavnom neobrazloženi) prijedlozi svih sudionika u procesu donošenja odluke o odgojnoj mjeri, većinom se poklapaju s odlukom suda. U slučajevima nepoklapanja, državni odvjetnik je predložio težu mjeru. Kako bi se osiguralo da svaki maloljetni počinitelj kaznenog djela bude jednako tretiran, u radu se predlaže restrukturiranje procedura u prikupljanju podataka te standardizacija pisanja izvješća za potrebe suda.

Ključne riječi: *kriminalitet, maloljetni počinitelji, izvješća, centar za socijalnu skrb, sud za maloljetnike*

ABSTRACT

The purpose of this paper is to argue the need to standardize the criteria for imposing educational measures and to propose a sustainable model of their collection. Earlier research indicates a lack of data collected for juvenile court purposes. The main source of data is the reports of social welfare centers. In order to determine the completeness of these reports, a study was conducted on a sample of 68 cases of imposed educational measures of referral to a disciplinary center over a three-year period. The documentation (reports of the centers for social welfare and court decisions) the institution for the execution of the educational measure received, was analyzed. Based on the constructed instrument, the number and type of data contained in that documentation were collected. The main result is that the reports provide a markedly uneven number and type of data and are arbitrarily structured. Nevertheless, the (mostly unexplained) proposals of all participants in the educational decision-making process mostly coincide with the court's decision. In cases of discrepancy, the Attorney General proposed a more severe measure. In order to ensure that every juvenile offender is treated equally, the study proposes restructuring the procedures in data collection and standardizing the writing of reports for the needs of the court.

Keywords: *crime, juvenile offenders, reports, social welfare center, juvenile court*

1. UVOD

Kad maloljetna ili mlađa punoljetna osoba počini kazneno djelo sankcija će, sukladno Zakonu o sudovima za mladež (NN 126/19), biti izrečena u „najboljem interesu djeteta“. Svrha je takve sankcije odgojno djelovanje, a ne kažnjavanje. Za razliku od punoljetnih osoba koje čine kaznena djela, sud će manje voditi računa o težini samog djela te će težište staviti na djelovanje kojim se utječe na njegov odgoj, razvijanje cjelokupne ličnosti i jačanje osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela. Zakonom o izvršavanju kazne zatvora, za odrasle osobe osuđene na kaznu zatvora u trajanju duže od šest mjeseci, odnosno osobe kojima je ostatak kazne po uračunatom istražnom zatvoru duži od šest mjeseci kao i sve punoljetne osobe kojima je uz kaznu zatvora izrečena sigurnosna mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja, obavezno se upućuju u Centar za dijagnostiku Zagreb (funkcionira kao samostalno ustrojbeno tijelo Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa). Uloga Centra za dijagnostiku definirana je člankom 21., a sve u svrhu ostvarivanja načela individualizacije kazne i izrade prijedloga programa izvršavanja kazne zatvora s prijedlogom konkretne kaznionice ili zatvora u kojem će zatvorenik nastaviti izdržavati kaznu. Zakonom o sudovima za mladež (NN 126/19, čl. 66), propisuje se da u fazi istražnog zatvora prema maloljetniku, zatvorena zavodska ustanova za smještaj maloljetnika mora imati dijagnostički odjel (odjel timske procjene) i odjel za odgoj i rad u malim skupinama. Nadalje, Odgojni zavod raspolaže stručnim timom dijagnostike (timske procjene) koji je sastavni dio prijamnog odjela. Nasuprot tome, temeljita timska procjena pri specijaliziranim Centrima ili ustanovama maloljetnih počinitelja kaznenih djela prije izrečene odgojne mjere nije zakonom obvezujuća. Svi oni koji su počinili kazneno djelo, a nije im izrečena zavodska odgojna mjera možebitno nikada neće proći temeljiti proces utvrđivanja poteškoća i potreba. Unatoč tome što je društvo „osjetljivo na djecu i mladež“ i kolektivno se iskazuje stav da su mladi budućnost, često se u praksi ne iskazuje dovoljno posebno zanimanje.

Kako bi se postigla svrha samih odgojnih mjera propisana člankom 6. Zakona o sudovima za mladež (NN 84/11, 143/12, 56/15, 126/19), na mladu osobu djelovat će se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće i stručne naobrazbe. Svrha odgojnih mjera je utjecaj na maloljetnikov odgoj, razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela. Da bi sud u tom smislu donio najbolju odluku, mora raspolagati brojnim podacima i procjenama od strane stručnjaka specijaliziranih za razvoj, odgoj, zdravlje i ponašanje.

Pripremni postupak prema maloljetniku provodi državni odvjetnik za mladež (Zakon o sudovima za mladež, čl. 75), a koji temeljem već spomenutog zakona prema članku 78. pribavlja podatke. Prikupljanje tih podataka može povjeriti stručnom suradniku i nadležnom centru za socijalnu skrb koji će ocjenu psihofizičke razvijenosti maloljetnika te podatke o osobnim i obiteljskim prilikama dati putem izvješća. Ukoliko je potrebno, državni odvjetnik za ocjenu maloljetnikova zdravstvenog stanja, psihofizičke razvijenosti ili svojstava zatražit će se mišljenje liječnika, psihologa ili pedagoga. Također, mišljenje se, u skladu sa Zakonom, može zatražiti i od zdravstvene, socijalne ili druge ustanove. Pri tome posebno nužno je naglasiti da postoji mogućnost traženja „nalaza i mišljenja“ timske procjene pri ustanovama socijalne skrbi specijaliziranim za rad s djecom i mladima s problemima u ponašanju.

U Republici Hrvatskoj centri za socijalnu skrb, kao osnovni izvor navedenih podataka, prikupljaju ih iz svih raspoloživih izvora (osoba i institucija).

Mišljenje kao takvo nije jasno terminološki definirano, jer, primjerice, odjeli za timsku procjenu pri domovima za odgoj djece i mladeži/ centri za pružanje usluga u zajednici dostavljaju nalaz i mišljenje s preporukom za izricanje odgojne mjere, a zdravstvene ustanove pišu svoje mišljenje pod nazivom „nalaz“ bez preporuke odgojne mjere. Centri za socijalnu skrb također različito imenuju sintetizirane podatke te ih imenuju: anamnezama, izvještajima ili mišljenjima. Spomenuti odjeli timske procjene svoj nalaz i mišljenje mogu dati neposredno na traženje državnog odvjetnika, ali i na traženje nadležnog centra za socijalnu skrb od kojih je državni odvjetnik zatražio pribavljanje potrebnih podataka o maloljetniku (koji pri otme može dati i svoje mišljenje, ali se može i voditi isključivo mišljenjem tima za procjenu).

Uvidom u više stotina izvješća/nalaza i mišljenja, što je sastavni dio posla svakog praktičara u ovom području, može se zamijetiti da su ti dokumenti pisani različitim stilovima, sadržajno neujednačeni te različito potkrijepljeni (i to neujednačenom) primjenom metoda i tehnika procjene.

Povrh kompleksnosti samog načina prikupljanja podataka, te neujednačenosti naziva dokumentacije, otvara se najvažnije pitanje, a to je pitanje iscrpnosti i kvalitete takvih izvješća /nalaza i mišljenja koja u osnovi bitno utječu na daljnja postupanja spram maloljetnika, a koja u konačnici za njegov daljnji rast i razvoj imaju dugotrajne i važne posljedice. U tom smislu svoja mišljenja daju brojni hrvatski autori (Koren Mrazović, 1998; Lulić Čavar, 1995; Križ, 1999; Božićević Grbić, Kuharić, 2017) . Sve spomenuto, može bitno vodi u propitivanje etičnosti u postupanju spram mladih počinitelja kaznenih djela ukoliko svi nemaju jednaku šansu u cjelovitom osvjetljavanju njihovih rizika i potreba.

Na tragu rečenog istraživanje provedeno za potrebe ovog rada odnosi se na propitivanje strukture dokumentacije centara za socijalnu skrb na primjeru odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar kako bi se procijenilo koliko je ona ujednačena te u kojoj mjeri obuhvaća nužna područja ispitivanja i metode procjene s obzirom na opće postavljene preporučene znanstveno i stručno utemeljene standarde procjene djece i mladih s poremećajima u ponašanju.

S obzirom na opravdano očekivanje (što podupiru ranije provedene analize kasnije citiranih autora) da prikupljena dokumentacija neće biti zadovoljavajuće ujednačenosti te da mnoga područja ispitivanja (uključujući metode procjene) neće biti obuhvaćena, svrha rada je utvrditi postoji li usklađenost kriterija u pisanju izvješća u praksi s pravnim kriterijima s jedne strane, te s najboljim profesionalnim standardima s druge, kako bi se dobiveni rezultati uporabili za unapređenje prakse u smislu predlaganja inovacija ciljanih na unapređenje kvalitete informacija koje vode do predlaganja odgovarajuće odgojne mjere.

Konkretnije, svrha rada je argumentirati potrebu standardizacije kriterija za izricanje odgojne mjere (u ovom radu na primjeru odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar). Važno je napomenuti da je analiza dokumentacije rađena na temelju dostavljene dokumentacije disciplinskom centru za izvršavanje odgojne mjere, a ne za predlaganje, no praksa pokazuje da je riječ uglavnom o istoj dokumentaciji koja je povremeno (ukoliko je prošlo više vremena) nadopunjena novim podacima u odnosu na podatke koji su se koristili u postupku prema počinitelju kaznenog djela, ali u suštini govorimo o istom izvješću/nalazu i mišljenju ili anamnezi. Takva praksa je sasvim opravdana jer u suštini izvješćuje o činjeničnom stanju tijekom života maloljetnika i činjenicama vezanim uz počinjenje kaznenog djela.

Kako ovaj specijalistički rad ima elemente znanstvene analize, za očekivati je da će rezultati i promišljanja biti korisni praksi. Da bi se argumentirano načinile stručne preporuke za poboljšanje prakse, korak koji prethodi je standardizacija postupaka u prikupljanju podataka te načina pisanja nalaza i mišljenja od strane centara za socijalnu skrb. Ovo potonje je i glavna tema ovoga rada. Potrebno je napomenuti da u Republici Hrvatskoj pri ustanovama socijalne skrbi specijaliziranim za djecu i mlade s problemima u ponašanju postoje odjeli timske procjene koji imaju prilično dobru standardizaciju u navedenom smislu. Njihov bi se rad, dakako, mogao dodatno unaprjeđivati, ali to nije tema ovoga rada .

Što se tiče spomenutih stručnih preporuka, njihovo uvažavanje u ovom je radu, na konkretnom primjeru izricanja odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar, propitano i s drugog aspekta. Naime, u vezu su dovedeni stručni kriteriji izricanja spomenute odgojne mjere s jedne strane te uvažavanje informacija o kaznenom djelu i prethodnom recidivizmu s druge.

Posljednji dio rada odnosi se na poredbu prijedloga tijela koja sudjeluju u procesu predlaganja i donošenja odluka spram maloljetnih počinitelja kaznenih djela i to: državnog odvjetništva, centra za socijalnu skrb i stručnih suradnika suda s jedne strane te samih odluka suda. Cilj ove poredbe je utvrditi u kojoj mjeri se sudovi oslanjaju na prijedloge stručnjaka prilikom izricanja odgojne mjere i koliko su njihova kvalitetna i opširna izvješća doista nužna.

Ukoliko rezultati provedenog istraživanja na nekom/nekima ili na sva tri navedena područja ukažu na postojanje određenih anomalija, potreba za standardizacijom u svrhu uvažavanja stručnih preporuka postat će stručno i znanstveno opravdana.

1.1. Temeljni pojmovi i otvorena pitanja vezana uz standardizaciju kriterija za izricanje odgojnih mjera

1.1.1. Kriteriji za izricanje odgojne mjere

Zakonom o sudovima za mladež propisani su kriteriji za izricanje odgojne mjere, koji pokrivaju osam odgojnih mjera u rasponu od sudskog ukora do odgojnog zavoda, kao mjeru koja podrazumijeva oduzimanje slobode.

Kriteriji za izricanje odgojne mjere maloljetnim počiniteljima kaznenih djela propisani su člankom 8. Zakona o sudovima za mladež koji propisuje izbor odgojne mjere. Sud će pri izboru odgojne mjere uzeti u obzir:

1. maloljetnikovu dob,
2. njegovu psihofizičku razvijenost i osobine ,
3. težinu i narav počinjenoga djela,
4. pobude iz kojih i okolnosti u kojima je djelo počinio,
5. ponašanje nakon počinjenog djela i osobito je li, ako je to mogao, pokušao spriječiti nastupanje štetne posljedice ili nastojao popraviti počinjenu štetu,
6. odnos prema oštećeniku i žrtvi,
7. njegove osobne i obiteljske prilike,
8. je li i prije činio kaznena djela ,
9. je li mu već bila izrečena maloljetnička sankcija,
10. sve druge okolnosti koje utječu na izbor takve odgojne mjere kojom će se najbolje ostvariti svrha odgojnih mjera.

Promišljajući o svojevrstnim „kriterijima“ za izricanje odgojnih mjera, uključujući i odgojnu mjeru upućivanja u disciplinski centar, stječe se dojam da je riječ o jasnim indikatorima.

Međutim iz prakse, ali i iz literature je vidljivo (Križ, 1999; prema Koller-Trbović, Nikolić, Dugandžić, 2009) da njihovo poimanje ne samo da nije dovoljno jasno, već se i ovako grubo zakonom definirani često ne poštuju ili ne primjenjuju iz vrlo različitih razloga. Križ (1999) u svom radu predstavlja kriterije za svaku pojedinu odgojnu mjeru sa svrhom utvrđivanja razlika između općepoznatih kriterija od utjecaja za odabir. Kako bi se utvrdile razlike, navedena je autorica analizirala 74 maloljetna počinitelja kaznenih djela, kojima je u razdoblju od 1.1. do 30.9.1999. godine pred Općinskim sudom u Zagrebu izrečena odgojna mjera. Takva preispitivanja, smatra Križ (1999), nužna su radi korekcije postupanja, a mogu biti i osnova za daljnje unaprjeđenje rada svih stručnjaka.

Općenito, kriteriji za izricanje sankcija maloljetnicima u svijetu su prilično slični te ne postoje velike razlike u njihovom taksativnom navođenju. Kao primjer može se izdvojiti navođenje kriterije unutar maloljetničkog sudovanja u državi New Jersey (New Jersey Juvenile Sentencing Process <https://njjuveniledefenselawyer.com/nj-juvenile-sentencing-process/>) gdje se zakonom propisuje da pri izricanju odgojnih mjera sud mora voditi računa o svim sljedećim čimbenicima:

- 1) priroda i okolnosti počinjenog kaznenog djela,
- 2) intenzitet štete ili povreda uzrokovanih kaznenim djelom,
- 3) moguće prijetnje (ugroze) koje maloljetnik predstavlja za javnu sigurnost,
- 4) utjecaj kaznenog djela na samu žrtvu ili zajednicu,
- 5) dob maloljetnika,
- 6) ranije činjenje kaznenih djela,
- 7) ranije intervencije od strane socijalnih ustanova ili prethodnih mjera prema maloljetniku,
- 8) maloljetnikove fizičke, psihološke, društvene, obrazovne i razvojne potrebe,
- 9) hoće li mjera koja mu se izriče utjecati na obiteljske veze i kvalitetne odnose,
- 10) hoće li mjera kojom se intervenira prema maloljetniku osigurati razumno sudjelovanje od strane roditelja ili skrbnika
- 11) sve ostale relevantne informacije iz maloljetnikove prošlosti.

Ovi kriteriji su u poredbi s kriterijima u Republici Hrvatskoj slični, međutim, postavlja se pitanje kako su shvaćeni i koliko je poštivanje danih „kriterija“ u praksi ujednačeno. Ovisno o tome što je kao (*obvezni*) kriterij propisano, ujedno predstavlja određeni vodič za stručnjake koji prikupljaju podatke i daju preporuke fokusirajući ih na bitna određena područja.

Svaki od ovih kriterija dao bi se dodatno raščlaniti i samim time osigurati sveobuhvatnost u procjeni maloljetnika. Tako Ricijaš (2006) pobrojava cijeli niz stranih autora koji su na brojnim istraživanjima vezanima za recidivizam identificirali osnovni skup varijabli povezanih s ovom pojavom. Navedene varijable su sljedeće: dob maloljetnika u vrijeme prve optuženosti/osuđenosti, broj prijašnjih optužbi/uhicjenja, broj institucionalnih smještaja, akademski uspjeh, ponašanje i prisutnost u školi, konzumiranje sredstava ovisnosti, obiteljska stabilnost, roditeljska kontrola, veze s vršnjacima, agresivno ponašanje u školi, negativni pritisak vršnjaka, poremećaj pažnje i hiperaktivni poremećaj, poremećaj ophođenja, prokriminalni stavovi i uvjerenja, osobnost i temperament, antisocijalno ponašanje roditelja/antisocijalni roditeljski model.

Nadalje, kako se rad bavi izricanjem odgojnih mjera, koje predstavljaju sankcije, Kos (2006) u tom smislu ističe da maloljetničke sankcije imaju dvije funkcije. Jedna funkcija je specijalna prevencija, a druga ona generalno preventivna.

Iz svega navedenog proizlazi da je potreban dokument, koji bi jasnije propisivao što je od informacija nužno prikupiti i sintetizirati, a koji bi ujedno imao obligatorno svojstvo.

1.1.2. Standardizacija područja procjene za izricanje odgojnih mjera

U Republici Hrvatskoj ne postoje propisi koji bi određivali strukturiranje podataka koji trebaju biti prikupljeni da bi potkrijepili svaki od gore navedenih osam zakonskih kriterija.

U praksi, centri za socijalnu skrb kao glavna tijela zadužena za prikupljanje podataka, procjenu počinitelja i ostalih okolnosti te predlaganje sankcija, svoja izvješća/nalaze i mišljenja kreiraju prema vlastitim procjenama vezanim uz vrstu, količinu, kvalitetu i organizaciju podataka. Standardiziranje kriterija za navedene radnje značilo bi nekim podzakonskim aktom (pravilnikom, na primjer) odrediti barem minimum potrebnih podataka i načina procjene počinitelja te temeljem toga, argumentirati prijedlog tretmanskih postupaka i sankcija. Detaljnija razrada problema standardizacije u navedenom smislu kao i suvremena dostignuća na navedenom području nalazi se u poglavlju 2.2. pod nazivom „Znanstvena i stručna opravdanost korištenja timske procjene pri procesu predlaganja odgojnih mjera maloljetnicima“.

1.1.3. Izvješće vs nalaz i mišljenje

Nedvojbeno postoje terminološki problemi i potreba za usuglašavanjem stručnjaka i vezano uz pojmove koji se odnose na vrste dokumenata koji se dostavljaju sudu, a koji su decidirano navedeni u samim zakonima.

Kao što je prethodno već spomenuto prema Zakonu o sudovima za mladež člankom 78. od centra za socijalnu skrb zatražit će se *izvješće* radi utvrđivanja okolnosti, a ako je prema maloljetniku bila primijenjena odgojna mjera, pribavit će se izvješće o primjeni te mjere. Zakonom o socijalnoj skrbi propisano je člankom 127. da „*na temelju javnih ovlasti centar za socijalnu skrb sudjeluje kao stranka ili umiješač pred sudom i drugim državnim tijelima kada se radi o zaštiti osobnih interesa djece i drugih članova obitelji koji se ne mogu brinuti sami o sebi ni o svojim pravima i interesima*“. Nadalje, također istim člankom spomenutog zakona centar za socijalnu skrb daje *podatke* o obiteljskim prilikama, te *mišljenje i prijedlog* u sudskim postupcima koji se odnose na obiteljskopravnu i kaznenopravnu zaštitu. Kao što je navedeno, ista dokumentacija, za iste potrebe ovdje se drukčije imenuje. Pravilnikom o radu stručnih suradnika izvanpravne struke na poslovima delinkvencije mladih i kaznenopravne zaštite djece u državnim odvjetništvima i na sudovima (NN 22/2013-369) opisano je da stručni suradnik na sudu u pisanom obliku sintetizira *mišljenja s prijedlogom sankcije*. Ukoliko nadležni centar za socijalnu skrb ima potrebe zatražiti dodatno prikupljanje podataka i procjenu ličnosti uputit će zahtjev odjelima za timsku procjenu pri domovima za odgoj djece i mladeži ili centrima za pružanje usluga u zajednici koji također sve prikupljene podatke sintetiziraju u *nalaz i mišljenje*. Postavlja se i smislenost samog korištenja naziva „*izvještaj*“ koji sam po sebi podrazumijeva samo opisivanje činjeničnog stanja bez nužnosti procjenjivanja te ocjena razvijenosti kao i predlaganja daljnjih mjera. U tom smislu Koller-Trbović, Mirosavljević i Jeđud Borić (2017) ističu da u Hrvatskoj praksi već desetljećima prisutna forma koju primjenjuju timovi za procjenu, pod nazivom „nalaz i mišljenje“ koja se pokazala korisnom jer je riječ o sistematičnom i strukturiranom prikazu relevantnih podataka.

Problem prikupljanja relevantnih i pouzdanih podataka vidi Stašević (2016) navodeći da policija, državno odvjetništvo, sudovi i centri za socijalnu skrb na različite načine prate stanje i kretanje maloljetničke delinkvencije. Centri za socijalnu skrb prema navedenoj autorici trebali bi imati najrelevantnije informacije, no analitičari nerado koriste ove podatke smatrajući da je kvaliteta prilično neujednačena i ovisi o organizacijskim i kadrovskim uvjetima pojedinog centra.

Dokumentacija centra za socijalnu skrb koja se analizira u ovo radu bit će subsumirana u pojmu izvješće.

1.2. Kontekstualne odrednice područja analiza

1.2.1. Kriminalitet

Sam korijen riječi „krimen“ ima dva značenja. Na prvom mjestu riječ je o pravno društveno opasnom činu ili propustu koji dovodi do posljedica koje su štetne (dolazi do kaznenog djela i zločina), a drugo značenje jest sama krivnja, grijeh, nedopustiv čin. Kazneni zakon Republike Hrvatske definira jasno kriminalitet u svojem prvom članku na način da ističe da se kaznena djela i kaznenopravne sankcije propisuju samo za ona ponašanja kojima se tako povređuju ili ugrožavaju osobne slobode i prava čovjeka te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom da se njihova zaštita ne bi mogla ostvariti bez kaznenopravne prisile.

Kako je kriminalitet pojava kojom se bavi mnogo institucija te je polje interesa brojnih znanstvenika, u literaturi je moguće pronaći više različitih pristupa i tumačenja i definicija kriminaliteta. Najšire prihvaćeno definiranje kriminaliteta je pravno definiranje koje uključuje kažnjivost za određena ponašanja.

Pregled autora koji se bave definiranjem kriminaliteta s više aspekata daje Mikšaj Todorović (2004) prema kojem jedna skupina autora kriminalitet definira s pravnog aspekta pa je za Durkheima kazna definirajuće obilježje kriminaliteta. Namjernim aktom kršenja zakona koji je kažnjen od strane države kriminalitet definira Tappan. Kanduč kriminalitet kao pojam za njega ima formalno-pravni karakter i kriminalna ponašanja su ona zakonom određena kao kažnjiva. Horvatić takva ista ponašanja naziva kažnjivim ponašanjem. Mikšaj- Todorović (2004) također poseže za pravnom definicijom kriminaliteta uz napomenu da je riječ o cirkularnoj definiciji objašnjavajući da je riječ o ponašanju koje se doživljava pogrešnim u nekom društvu, uključuje kršenje zakona i postoje sankcije. Druga skupina autora bavi se definiranjem kriminaliteta s kriminološkog aspekta otvarajući pitanja daljnjih proučavanja, uključiti samo situacije i počinitelje koji su osuđeni, treba li uključivati antisocijalno ponašanje te na razne načine propituje uključivanje tamne brojke kriminaliteta.

Ista autorica navodi da Williams i drugi autori spadaju u skupinu onih koji s kriminološkog aspekta definiraju kriminalitet te problematizira definiranje postavljajući pitanje razdvajanja kriminaliteta od nekog delikta iz građanskog prava ili nekog prekršaja. O samoj namjeri kršenja

propisa govore Bartol i Conklin navodeći da se takva ponašanja ne događaju slučajno i ne može ih se obraniti ili opravdati. Bartol ističe da ne postoji samo problem definiranja već se pojavljuju i metodološki problemi, a kriminologiju promatra na multidisciplinarni način.

Upravo je spomenuta podjela prema Mikšaj Todorović (2004) omogućila polazišnu točku za klasifikaciju kriminoloških teorija. Jedna grupa uključuje teorije koje se odnose na stvaranje i provođenje zakona, a druga grupa teorija objašnjava kršenje zakona. Međutim kada je riječ o kriminalitetu maloljetnika, više autora sklono je koristiti pojam delinkvencija. Tako primjerice sa sociološkog aspekta gledano Clinard (Haralambos, Holborn, 2002) definira da su najočitiji oblici devijantnosti sam zločin i delinkvencija, pri tome smatrajući da zločin obuhvaća one aktivnosti koje krše zakone neke zemlje i službeno se kažnjavaju, a delinkvencija se odnosi na kriminalnu aktivnost mladih ljudi. Važno je napomenuti da se baš na polju opisivanja i istraživanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela javlja problem definiranja određenih pojava kao terminološka usklađenost (Bašić, Koller-Trbović, Uzelac, 2004).

1.2.2. *Pojam delinkvencije*

O važnosti određivanja i jasnijeg definiranja pojma delinkvencije maloljetnika govori i Carić (1968), navodeći da od kako postoji posebna pozornost za maloljetne počinitelje kaznenih djela pojavljuje se i problem terminologije. Nadalje, kad se govori o problemu terminologije, Jugović (2010) smatra da je došlo do zastarjelosti i konfuznosti kategorijalnog i pojmovnog aparata te ukazuje na nepostojanje konsenzusa imajući u vidu činjenicu da različite profesije kao što su psiholozi, sociolozi, psihijatri, pedagozi, specijalni pedagozi koriste različitu terminologiju.

Državni zavod za statistiku (2017) definira sljedeće pojmove:

- Prijavljena osoba jest počinitelj kaznenog djela prema kojem je postupak po kaznenoj prijavi i pripremni postupak završen.
- Optužena osoba jest maloljetna osoba- prema kojoj je kazneni postupak pravomoćno završen odlukom kojom je obustavljen postupak ili je izrečena kazna ili druga mjera (maloljetnički zatvor ili odgojne mjere).
- Osuđena osoba jest maloljetni počinitelj kaznenog djela prema kojem je izrečena kazna ili druga mjera: maloljetnički zatvor, pridržaj maloljetničkog zatvora ili odgojna mjera (sudski ukor, posebne obveze, pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u disciplinski centar, upućivanje u odgojnu ustanovu, upućivanje u odgojni zavod i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu).

U zemalja u okruženju također se pojavljuje problem definiranja terminologije postavljajući pitanje smatra li se pod pojmom maloljetničke delinkvencije samo ona ponašanja koja su u sukobu s zakonom ili se isti pojam odnosi i na šire društveno neprihvatljivo ponašanje. Pa tako prema Milutinović i Aleksić (1989) u Republici Srbiji prevladava mišljenje prema kojem se pod navedenim pojmom smatra isključivo ponašanje koje je kršenje pravno reguliranih normi. Nadalje, isti autori opisuju stanje u Sjedinjenim Američkim Državama kod kojih se maloljetničkom delinkvijom smatraju i ponašanja kao što su skitničenje, pušenje, uživanje alkohola, bježanje iz kuće i škole i slično.

Kad je riječ o delinkviji u literaturi je moguće pronaći više različitih podjela. Jedna od njih je i podjela na tri različite skupine. U domaćoj literaturi takav pristup opisuje Carić (2002). Prvu skupinu čine ponašanja mladih koja predstavljaju kaznena djela, bez svodenja na psihološke ili psihijatrijske aspekte, a nužno je da sama maloljetnička delinkvijija mora biti definirana zakonom. Kako je riječ o vrlo uskom shvaćanju može se zaključiti da su to ona ponašanja koja se svode na činjenje kaznenih djela. Prema širem shvaćanju pojma maloljetničke delinkvijije uključena su sva ponašanja koja znače kršenje nekog pravnog propisa, podrazumijevajući ne samo kaznena djela, već i sva druga ponašanja koja su u suprotnosti s bilo kojom pravnom normom u zemlji, a ne samo kršenje kaznenopravnih normi. Najšire shvaćanje maloljetničke delinkvijije podrazumijeva i preddelinkventna stanja to jest i one oblike ponašanja koji su specifični za djecu i mlade, a da nisu pravno inkriminirani kod odraslih počinitelja te odstupaju od normalnog ili se smatraju nepoželjnim i štetnim. Samo neka od takvih oblika ponašanja su: bježanje od kuće, bježanje iz škole, skitnja, međuvršnjačko nasilje, konzumiranje alkohola i opojnih sredstava.

Socijalnom bolešću, a ne medicinskom dijagnozom delinkvijiju u svom ranijem radu opisuje Hajduković (1975), a Milutinović (1971) ističe šire i uže shvaćanje maloljetničke delinkvijije.

Šire shvaćanje maloljetničke delinkvijije podrazumijeva sve oblike devijacije koje se javljaju u ponašanju mladih od antisocijalnog do asocijalnog ponašanja, a uže shvaćanje se odnosi samo na ona ponašanja koja su propisana kaznenim zakonom te čije kršenje predstavlja sukob s zakonom. Navedeno je prepoznato kroz dva pristupa: sociološko- kriminološki i pravni pristup. Sociološko- kriminološki je širi pristup te prema njemu obuhvaćena su sva ponašanja koja određena sredina smatra neprihvatljivima dok se pravni pristup odnosi isključivo na kriminalitet maloljetnika (Popović-Ćitić, Žunić-Pavlović, 2005). Clark i Shields (1997:32) također navode dvije skupine delinkvijije i to većinsku koju smatraju ozbiljnu i koja se odnosi

uglavnom na činjenje kaznenih djela te manjinsku ili nižu koja obuhvaća rizična, štetna i neprihvatljiva ponašanja.

Hrnčić (2007:184) navodi: „Delinkvencija je kršenje zakonskih normi. Dakle, određena je prvenstveno pravnim propisima zemlje. Položaj počinioca kaznenog djela u ovom postupku određen je vrstom i količinom djela kojima je prekršio zakon, uzrastom i socijalnim statusom pojedinca“. Možda jedna od najjednostavnijih definicija maloljetničke delinkvencije prisutnih u Republici Hrvatskoj ona čiji su autori Cvetko i Koren Mrazović (2007), a pod kojom pojam podrazumijeva činjenje kaznenih djela osoba koje nisu navršile 18 godina život. Singer (2002) shvaća pojam delinkvencije kao dio općenitog fenomena za kojeg se koriste izrazi poput asocijalno, antisocijalno, problematično, a kao krovni pojam najčešće se javlja izraz poremećaji u ponašanju. Pojam maloljetničke delinkvencije kada je riječ o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela često se u engleskom govornom području i kroz literaturu izjednačava se s maloljetnim osuđenima „Young offenders“ ne postavljajući jasnu granicu između optuženika i osuđenika (Loeber, Farringto, 1999).

I neki od stranih autora navode tri podjele ili skupine. Prema Hewitt i Jenkins (1946) to su: agresivno asocijalno ponašanje, socijalizirano delinkventno ponašanje te inhibirano ponašanje. Tri tipa delinkventnosti razlikuje i Haynie (2003) objašnjavajući da postoji ozbiljna delinkventnost, manja delinkventnost i delinkventnost iz zabave (party” deviance) koja podrazumijeva pijenje, pušenje, neurednost, neprihvatljivo ponašanje.

Devijantno ponašanje se etimološki vezuje za sve one oblike ponašanja koji u značajnoj mjeri odstupaju od općeprihvaćenih vrijednosti, normi i pravila ponašanja. Kako to odstupanje od prosjeka može biti u pozitivnom i u negativnom pravcu, zagovornici upotrebe ovog termina u pojmovnom određenju devijantnog ponašanja uvode i kriterij društvene reakcije, te ističu da je riječ o “odstupajućim” ponašanjima koja izazivaju društvenu reakciju neodobravanja (Vejo, Adilović, Durmić, 2016). Pojam delinkvencije (Izvještaj Koprivničko-križevačke županije, 2010; Zrilić, 2011; Stašević, 2016) obuhvaća isključivo teže oblike asocijalnog, antisocijalnog i kriminalnog ponašanja i obično se koristi kada je riječ o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela.

Asocijalno ponašanje obuhvaća (Popović-Ćitić, Žunić-Pavlović, 2005) jedan uži segment delinkvencije, a podrazumijeva one oblike ponašanja koji su u sukobu s društveno prihvaćenim normama ponašanja, no nisu pravno inkriminirana i sankcionirana.

Antisocijalno ponašanje je kako opisuje Zrilić (2011). u sukobu s normama društva, vezuje se za djecu starijeg uzrasta i najbliže je pojmovnom određenju delinkvencije.

Socijalna neprilagođenost (Martinjak, Odeljan, 2016.) se pojavljuje kao reakcija na stresne događaje u životu, na promjene i traume koje mogu izazvati prolazne poremećaje, najčešće kod adolescenata, tzv. adolescentne krize. Ponekad se javlja problem u točnoj identifikaciji socijalne neprilagođenosti i adolescentne krize jer je teško utvrditi jesu li određene pojave u adolescenciji normativna razvojna kriza ili je riječ o pojavi koja izlazi iz normativnih okvira.

Kako se često isprepliću pojmovi maloljetnička delinkvencija i poremećaji u ponašanju dolazimo do potrebe da se naglasi da svaki poremećaj nije delinkvencija, iako delinkvencija pripada u područje poremećaja u ponašanju, jer delinkvencija obuhvaća teže oblike poremećaja u ponašanju navodi Ljubetić (2006). Objašnjavajući pojavne oblike kriminaliteta djece i maloljetnika Singer i Mikšaj Todorović (1993) također postavljaju jasnu granicu da će se u svom radu baviti maloljetničkom delinkvencijom u užem smislu riječi pri tome naglašavajući da podrazumijevaju samo kriminalitet djece i mladih, a ne i ostale oblike poremećaja u ponašanju.

Fokus ovog rada također je stavljen na maloljetničku delinkvenciju u užem smislu riječi te se bavi isključivo počiniteljima kaznenih djela.

1.2.3. *Poremećaji u ponašanju*

Za Koller-Trbović, Žižak i Bašić (2001) poremećaji ponašanja obuhvaćaju pojam maloljetničke delinkvencije u najširem smislu. Riječ je o vrlo širokom spektru različitih oblika ponašanja, različitih obilježja, stupnja i intenziteta, trajanja, složenosti, opasnosti odnosno štetnosti te je razumljiv problem u poimanju i definiranju. Prema Nacionalnoj strategiji prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012. godine (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_08_98_2481.html) koju opisuje i Strmotić (2011) problemi u definiranju pojave poremećaja u ponašanju osim iz same naravi problema, proizlaze i iz različitosti u pristupanju i izboru kriterija definiranja koje koriste različite znanstvene discipline. Različiti autori temelje različite definicije na fenomenološkom, etiološkom pristupu ili potrebi reakcije društva kroz suočavanje s pojavom u kontekstu odgoja i socijalizacije djece, ali najveći broj definicija temelji se na kombinaciji navedenih pristupa. Najstarija, a još uvijek aktualna je definicija prema kojoj poremećaji u ponašanju predstavljaju skupni naziv za sve pojave biološke, psihološke i socijalne geneze koje u većoj ili manjoj mjeri pogađaju pojedinca i nepovoljno djeluju na njegovu aktivnost i relativnost, te štetno i opasno, utječu na druge pojedince i društvene organizacije (Dobrenić, Poldrugač, 1974). Poremećaji u ponašanju su kako opisuje Myscher odstupajuće neprilagođeno ponašanje koje je uvjetovano organski i/ ili

reakcijom na okruženje i koje bez posebne pedagoško-terapeutske pomoći ne može biti dovoljno prevladano (Koller-Trbović, Žižak, Bašić, 2001). Poremećaji u ponašanju mogu se definirati i kao složen skup funkcioniranja koja značajno odstupaju od normi te sredine, a predstavljaju nevoljni odgovor na djelovanje činitelja rizika kojima su izloženi duže vrijeme (Janković, 2006). Nadalje, to su ponašanja kojima se prouzrokuje šteta samoj osobi ili drugima (Koller-Trbović, 2003; Sladović-Franz, 2003). Neki od autora (Bouillet i Uzelac, 2007; Bouillet 2010) smatraju da su to ona ponašanja koja odstupaju od uobičajenih normi ili standarda koji vrijede za određenu životnu dob djeteta u određenom okruženju, a koje zbog mogućih posljedica za dijete odnosno okolinu trebaju poseban tretman. Termin poremećaji u ponašanju odnosi se na skupni naziv za različite forme neadekvatnog, društveno neprihvatljivog, štetnog i inkriminiranog ponašanja djece i mladeži (Bašić i suradnici, 2004). Poremećaji ponašanja definiraju se i iz perspektive zdravlja pa tako prema DSM-IV (1996) poremećaji u ponašanju su ustrajni obrasci antisocijalnog ponašanja koji uključuju: agresiju prema ljudima ili životinjama, destrukciju imovine, varanje ili krađu i ozbiljno kršenje pravila. Osnovni kriterij za sve poremećaje je onaj, da poremećaj uzrokuje klinički značajne smetnje ili oštećenja u socijalnom, radnom ili nekom drugom važnom području djelovanja. Stašević (2016) zaključuje da poremećaji u ponašanju su sva ponašanja koja ometaju dijete, te mogu biti štetna i opasna za njih i okruženje u kojem odrastaju. Također ističe više razina neprihvatljivih ponašanja. Ono što se svakako može zaključiti jest da najopćenitija podjela poremećaja u ponašanju iste dijeli na eksternalizirane (pretežito aktivni) i internalizirane (pretežito pasivne poremećaje u ponašanju). Iz samog Izvješća o provedbi Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012. godine (<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/Arhiva//147-%209.pdf>) te u dosadašnjem izlaganju vidljivo je da na našim prostorima doista ne nedostaje definicija poremećaja u ponašanju djece i mladih, ali uglavnom iz stručne perspektive. Može se reći da stručne definicije postoje, da su relativno poznate i prihvaćene te gotovo nepromijenjene već desetljećima. Većina stručnjaka ipak je suglasna da ne postoji zajednička definicija, prihvaćena na području cijele Republike Hrvatske i od svih resora te postoji oprez treba li postojati takva definicija. Prijedlog je da se na nacionalnoj razini usvojiti jedan opći termin za djecu i mlade s poremećajima u ponašanju, te više po pojedinim djelatnostima odgovarajućih termina. Prijedlog općeg termina na nacionalnoj razini glasi: „*Problemi u ponašanju djece i mladih*“, uzimajući u obzir da taj termin ima svoju stručnu logiku te stoga može imati više vrsta klasifikacija (fenomenoloških i etioloških). Nacionalna razina: pojam problemi u ponašanju djece i mladih predstavlja skupni naziv za sva ona ponašanja biološke, psihološke, pedagoške

ili socijalne geneze, kojima dijete/ mlada osoba značajno odstupa od ponašanja primjerenog dobi, situaciji, kulturnim i etničkim normama te štetno ili opasno utječe na sebe i/ili druge pojedince ili društvene sustave.

1.2.4. Međunarodna zaštita maloljetnih osoba

Veliki broj međunarodnih propisa koji se odnose na zaštitu prava djece u svojim radovima opisuju brojni domaći autori (Carić, 2005; Carić, 2006; Carić, Kustura, 2010; Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe, 2010; Ricijaš, 2017; Jeđud Borić, Mirosavljević i sur., 2017).

Međunarodni dokumenti, počevši od Ženevske deklaracije o pravima djeteta iz 1924. godine, preko Deklaracije o pravima djeteta UN-a iz 1959. godine, sve do UN Konvencije o pravima djeteta iz 1989. osiguravaju generalnu zaštitu, a kasnije se na osnovi internacionalno etabliranih prava djeteta donose i međunarodni dokumenti koji se specifično odnose na položaj maloljetnika u kaznenom pravu, kao što su Standardna minimalna pravila UN-a za maloljetničko pravosuđe tzv. Pekinška pravila iz 1985. godine, Standardna pravila UN-a za zaštitu maloljetnika lišenih slobode tzv. Havanska pravila iz 1990. godine, Standardna minimalna pravila UN-a za mjere alternative institucionalnom tretmanu iz 1990. godine tzv. Tokijska pravila te Europska pravila za maloljetne počinitelje kaznenih djela podvrgnutih sankcijama i mjerama koja je 2008. godine donijelo Vijeće ministara Europe. Deklaracije i pravila praćena su nizom vodiča, preporuka i smjernica koje zemljama olakšavaju unapređenje zakonodavstva i prakse.

U ovom radu nisu spomenuti svi autori i radovi koji se osvrću na međunarodnu zaštitu prava maloljetnika, no ulaženje „dublje“ u temu kao i navođenje svih izvora prelazi okvire ovoga rada. Samo neki od pravnih propisa su sljedeći:

- Ženevska deklaracija o pravima djeteta iz 1924.
- Opća deklaracija o ljudskim pravima iz 1948.
- Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Rim, 1950.
- Standardna minimalna pravila za tretman zatvorenika, 1955.
- Deklaracija o pravima djeteta, 1959.
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966.
- Standardna minimalna pravila UN-a za maloljetničko pravosuđe tzv. Pekinška pravila, 1985.
- Europska zatvorska pravila, 1987.

- Konvencija o pravima djeteta, 1989.
- Smjernice UN za prevenciju maloljetničke delinkvencije-”Rijadske smjernice” 1990.
- Pravila UN za zaštitu maloljetnika lišenih slobode-”Havanska ili JDL pravila” 1990.
- Standardna minimalna pravila UN za mjere alternativne institucionalnom tretmanu-”Tokijska pravila” 1990.
- Smjernice za provođenje maloljetničkog pravosuđa-”Bečke smjernice” 1997.
- Preporuka Vijeća ministara Rec(2003)20
- Smjernice UN-a o pravosuđu u predmetima koji uključuju djecu kao žrtve i svjedoke kaznenih djela
- Preporuka Rec(2006)2 o Europskim zatvorskim pravilima,
- Rezolucija 1530(2007) o djeci žrtvama kaznenih djela
- Preporuka Vijeća ministara CM/Rec (2008)11
- Direktiva (EU)2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća (11.5.2016.) o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima
- Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije
- Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela
- Direktiva 2016/800/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima

Veliki broj preporuka te dublje ulaženje u problematiku dostupno je i u samim Smjernicama Odbora ministra Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci (2010).

„Najbolji interes djeteta“ je neprecizan izraz, ali ništa manje nije neprecizan nego što je to „dobrobit djeteta“ te mnogi drugi pojmovi s kojima se sudovi koriste, a „najbolji interes djeteta” jedno je i od temeljnih načela Konvencije o pravima djeteta (https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Justice_in_Matters_HR_web1.pdf). Vrlo slično formulirane svrhe izricanja sankcija imaju i druge zemlje čiji se zakonski akti temelje na "najboljem interesu djeteta" (Mears, 2002; New Jersey Code– 2A:4A-21, 2009; Zermatten, 2009; Dunkel, 2014:33). Republika Hrvatska smatra se strankom Konvencije o pravima djeteta od dana osamostaljenja, tj. od 8. listopada 1991. godine (Maleš, 2001). Kao zemlja koja je potpisala i ratificirala Konvenciju o pravima djeteta, Republika Hrvatska je preuzela sve odgovornosti koje proizlaze

iz Konvencije, a odnose se na njezino provođenje te obvezu izmjene i prilagodbe postojećih zakona i akata u skladu s tim međunarodnim dokumentom.

Iz same Konvencije o pravima djeteta, članak 3. stavak 1. proizlazi: *“U svim akcijama koje se odnose na djecu, bilo da ih poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, najbolji interes djeteta mora imati prednost”* (<https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>). U skladu s međunarodnim instrumentima te u skladu s djelovanjem Odbora za prava djeteta, stručnjaci i druge osobe odgovorne za dobrobit te djece moraju poštovati sljedeća temeljna načela: najbolji interes djeteta, pravo na zaštitu i priliku za skladan razvoj. Nadalje iz Smjernica Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci (2010) razvidno je da se djeci mora omogućiti aktivno sudjelovanje u rješavanju svih pitanja koja utječu na njihov život te im se mora dopustiti sloboda izražavanja mišljenja. Standardna minimalna pravila UN za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima (1985.) koje glasi: *„Sustav maloljetničkog sudovanja mora staviti težište na dobrobit maloljetnika i osigurati da svaka reakcija prema njemu bude uvijek razmjerna okolnostima kako počinitelja tako i počinjenog kaznenog djela“* (Carić, Kustura, 2010 a: 607). Konvencija se u mnogo čemu razlikuje od drugih međunarodnih konvencija o ljudskim pravima (Vučković Šahović, 2001; prema Vranješević, 2006). Prvi put se utvrđuje univerzalno prihvaćena definicija raznih osnovnih prava djeteta, konvencija je ugovor o ljudskim pravima s najviše ratifikacija, u potpunosti obuhvaća glavne tradicionalne grupe ljudskih prava: ekonomska, socijalna, kulturna, politička i građanska u značajnom obimu, značajnu novinu predstavlja priznaje djetetu i građanska prava, kao što su pravo djeteta na slobodno izražavanje mišljenja, okupljanje, kao i pravo da sudjeluje u svim odlukama koje ga se tiču te je prvi međunarodni ugovor koji priznaje ulogu nevladinih organizacija u procesu implementacije prava djeteta, kao i nadzora te implementacije. U članku 40. Konvencije o pravima djece navedena su prava djece koja su osumnjičena za počinjenje kaznenog djela ili su u kaznenom postupku (Petö Kujundžić, 2017).

Prema Kaznenom Zakonu Republike Hrvatske kaznena djela i kaznenopravne sankcije propisuju se samo za ona ponašanja kojima se povređuju ili ugrožavaju vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske kao i međunarodnim pravom. Kaznena djela i kaznenopravne sankcije mogu se propisivati samo zakonom. Nitko ne može biti kažnjen niti se prema njemu mogu primijeniti kaznenopravne sankcije za djelo koje prije nego je bilo počinjeno nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom određeno i za koje nije bila propisana vrsta i mjera kazne kojom se počinitelj može kazniti.

Zakon o kaznenom postupku utvrđuje pravila kojima se osigurava da nitko nedužan ne bude osuđen, a da se počinitelju kaznenog djela izrekne kazna ili druga mjera uz uvjete koje predviđa zakon i na temelju zakonito provedenog postupka pred nadležnim sudom.

Kazneni progon i postupak može se voditi i završiti samo prema pravilima i pod uvjetima propisanim zakonom.

Na području Europe u posljednjih trideset godina postoje brojne kritike spram sustav reakcije na maloljetničku delinkvenciju smatrajući da su sankcije koje se primjenjuju preblage i da ne daju odgovarajuće rezultate. Takav trend zagovaranja posebice je prisutan u zemljama koje imaju problem migrantima ili pripadnicima manjina ili pak s pojedinačnim slučajevima počinjenja kaznenih djela od strane djece ili maloljetnika, a koji su naročito teški s obzirom na modalitet izvršavanja ili samo kazneno djelo (Radić, 2017).

Treba li se pooštriti maloljetnički sustav sudovanja pitanje koje pokreće brojne rasprave ne samo u Hrvatskoj već i u mnogim zemljama svijeta. Odgovor varira od apsolutnog dogovora do apsolutnog neslaganja (Cajner Mraović, Asančaić, Derek, 2015).

Kontinentalne europske zemlje ili velika većina njih (Dunkel, 2014) ne iskazuju naznaka da bi, išle prema klasicizmu odnosno penalnom populizmu kako se danas naziva u literaturi, ali stalno ostaje otvoreno pitanje ravnoteže između pristupa temeljenog na principima odgoja i obrazovanja odnosno specijalne prevencije i onog drugog, kažnjavajućeg (Pratt, 2006).

U podlozi doktrine *parens patriae* (Hall, 2016) stoji tumačenja da su za ponašanje djece odgovorni roditelji. Obveza je države da intervenira u život djeteta čiji mu roditelji ne pružaju odgovarajuću brigu i skrb (Mears, 2002). Intervencijama u odgoj i obrazovanje posebice proširenjem diskrecijskog prava policije i odvjetništva u odlučivanju, otvorena je mogućnost rasterećenja sudova posebice uključivanjem sustava socijalne skrbi (Dunkel, 2014:32). Danas je moguće prepoznati nove tendencije idu u smjeru neo-liberalnih (Dunkel, 2014:33; Pratt, 2006).

Prikaz zakona kojim se regulira pravni položaj maloljetnika u pojedinim zemljama opisuju Carić, Kustura 2010; Marttunen 2004).

Tablica 1: Prikaz zakona kojim se regulira pravni položaj maloljetnika u pojedinim zemljama

Država		Zakon	Napomena
Njemačka	1923.	Zakon o sudovima za mladež	Jugendgerichtshilfe - pravosudne socijalna službe čiji predstavnik sudjeluje u postupku pred sudom i pomaže sucu za mladež tijekom kaznenog postupka
Švicarska	2003. stu. na snagu 2007.	Federalni Kazneni zakon za maloljetnike	Navedeni zakon uređenje maloljetničkog kaznenog postupka i maloljetničkog pravosuđa u nadležnosti kantona (ima ih 26).
Austrija	1988.	Zakon o maloljetničkim sudovima	Ovim Zakonom su predviđeni posebni sudovi za maloljetnike samo u Beču i Grazu, ali nakon 15 godina djelovanja, maloljetnički sud u Beču ukinut je 2003.
Belgija	1965.	Zakon o zaštiti mladeži	Prvi takav zakon pod nazivom Zakon o zaštiti djece donesen je još 1912. godine
Španjolska	iz 2000. stupio na snagu 2001.	Organski zakon	1991.god. Ustavni sud proglasio je neustavnim Zakon o maloljetnicima iz 1948. godine
Italija	1988.	Pravila kaznenog postupanja prema maloljetnicima	Ovaj zakon predviđa mnoga odstupanja od redovitog kaznenog postupka propisanog Zakonom o kaznenom postupku iz iste godine.
Poljska	1982.	Zakon o maloljetnicima	Za suđenje maloljetnim delinkventima imaju obiteljske sudove. Oni djeluju kao posebni odjeli okružnih sudova, dakle u okviru redovitog pravosudnog sustava.
Slovenija	2008.	Kazenski zakonik	Nakon raspada donijeli svoje kompletno novo kazneno zakonodavstvo – Kazenski zakonik i Zakon o kazenskom postupku iz 1994. godine. 2008. unaprjeđuje sustav maloljetničkog dosuđivanja.
Bosna i Hercegovina	2003.	Krivični zakon i Zakon o krivičnom postupku	Odredbe o pravnom položaju maloljetnika smještene u posebnim glavama

Srbija	1. siječnja 2006.	Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica	Zakon o sudovima za mladež.
Makedonija	2007.	Zakon za maloletnička pravda	U osnovnim sudovima proširene nadležnosti formiraju se specijalizirana odjeljenja za maloljetnički kriminalitet
Finska	1940.	Zakona o mladim počiniteljima kaznenih djela	Zakon o uslugama u zajednici 1996., eksperimentalni Zakona o maloljetničkoj kazni 1996., Zakon o dobrobiti djece 1983 također sadrži važne odredbe o maloljetnicima koji su počinili zločine.

Zakonske reforme bilježe se u većini zemalja Europe (Carić, Kustura 2010; Marttunen 2004). U zemljama Srednje i Istočne Europe bile su potrebne drastičnije reforme kao rezultat velikih političkih promjena na kraju 1980-ih. Ruski parlament (Duma) 2011. godine odbacio je prijedlog za uvođenje zasebnog sudskog sustava za mlade na nacionalnoj osnovi, a od velikog značaja za uskraćivanje pravosudnih reformi namijenjenih maloljetnicima bio je utjecaj Pravoslavne crkve (Duenkel, 2014).

Republika Hrvatska pripada tzv. umjerenim sustavima.

1.2.5. Zakonska polazišta maloljetničkog sudovanja u Republici Hrvatskoj

U cilju zaštite i interesa mladih 1997. godine donesen je i specijalizirani zakon: „Zakon o sudovima za mladež“ kojim se propisuje postupanje prema maloljetnim i mlađim punoljetnim osobama kao i odredbe vezane za kaznena djela iz domene kaznenopravne zaštite djece. Sadržaj Zakona definiran je člankom 1. u kojem stoji : *“Ovim se Zakonom uređuju odredbe za mlade počinitelje kaznenih djela (maloljetnike i mlađe punoljetnike) u materijalnom kaznenom pravu, odredbe o sudovima, o kaznenom postupku i o izvršenju sankcija te propisi o zaštiti djece“*.

Kako je u ovom radu riječ o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela potrebno istaknuti da se nije vršila podjela kao u zakonskom smislu te riječi već pojam „maloljetnik“ obuhvaća sve mlade počinitelje kaznenih djela u dobi od četrnaest do dvadeseti jedne godine života. Zakonski postoji podjela na *maloljetne* osobe u dobi od četrnaest do osamnaest godina te *mlađe*

punoljetnike starosne dobi od osamnaest do dvadeset i jednu godinu života. Kad je u postupku utvrđeno da dijete u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije navršilo četrnaest godina života, kaznena prijava bit će odbačena i postupak obustavljen te podaci o djelu i počinitelju bit će dostavljeni nadležnom centru za socijalnu skrb. Prema članku 36. Zakona o sudovima za mladež nadležnost suda za mladež prestaje s navršenom dvadeset trećom godinom počiniteljeva života.

Od samog donošenja Zakona o sudovima za mladež sve do danas uslijedilo je više promjena. U pune dvadeset i dvije godine primjene, sedam puta se djelovalo i dolazilo do većih ili manjih promjena. Zakon o sudovima za mladež mijenjao se:

- Ispravak Zakona o sudovima za mladež NN 27/1998, 27.2.1998.
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima za mladež NN 12/2002, 6.2.2002.
- Zakon o sudovima za mladež NN 84/2011, 20.7.2011.
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima za mladež NN 143/2012, 20.12.2012.
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima za mladež NN 148/2013, 11.12.2013.
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima za mladež NN 56/2015, 22.5.2015.
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima za mladež NN 126/2019, 24.12.2019.

Godine 2011. dolazi do određene reforme maloljetničkog kaznenopravnog sudovanja, jer se mijenja dio normi u postupovnom dijelu čime je novi Zakon o sudovima za mladež osigurao maksimalnu zaštitu prava i interesa maloljetnika u postupku, velik dio normi izmijenjen te se proširila nadležnost sudova (Božićević-Grbić, Roksandić Vidlička, 2011). Dolazi i do preinake prilikom izricanja odgojnih mjera s ciljem širenja mogućnost tretmana maloljetnika. Svrha minireforme 2002. godine te takozvane reforme 2011. godine (Rittossa, Božićević Grbić 2012) posljedica su brojnih nedostataka starog zakona. Važno je napomenuti da su spomenute reforme donesene nakon jedinog značajnijeg perioda u kojem nije došlo do promjene devet godina, dok su u svim ostalim razdobljima promjene značajno učestalije. Posljednjim izmjenama i dopunama, aktualni Zakon o sudovima za mladež stupio je na snagu u svoj punini uključujući sve članke Zakona s danom 1.1.2020. godine.

Zakonske promjene uočavaju se u sljedećem: U članak 1a interveniralo se prenošenjem novih Direktiva EU Europskog parlamenta i Vijeća. Izmjenama se, u pravni poredak, uključila Direktiva 2016/800/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima (SL L 132, 21.

5. 2016.) te se Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP (SL L 315, 14. 11. 2012.) zamijenilo Direktivom 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela. Odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu izvršava se u pravilu u ustanovi socijalne skrbi, a može se izvršavati i u udrugama specijaliziranim za djecu s problemima u ponašanju i kod udomitelja koji obavlja specijalizirano udomiteljstvo za djecu prema posebnom propisu. Novitet predstavlja mogućnost izvršavanja odgojne mjere u specijaliziranom udomiteljstvu. Rokovi zastare izvršenja kazne maloljetničkog zatvora (članak 30.) bitno su se produljili. Za kazne maloljetničkog zatvora u trajanju duljem od pet godina kazna zatvora nije se mogla izvršiti ukoliko je proteklo više od pet godina od pravomoćnosti odluke. Danas taj rok iznosi deset godina. Za kazne maloljetničkog zatvora u trajanju duljem od tri godine, rok je produžen s tri na šest godina, a za kazne maloljetničkog zatvora u trajanju do tri godine rok je s dvije produljen na četiri godine. Brisan je članak 40. kojim se propisivalo da Suce vijeća za mladež Vrhovnog suda Republike Hrvatske, određuje predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske, a zamjenika državnog odvjetnika koji postupa pred tim vijećem, određuje Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske, godišnjim rasporedom poslova. U cijelom zakonu Vrhovni sud zamjenjuje se Visokim kaznenim sudom. Proširene su odredbe Zakona koje se ne primjenjuju u postupku prema počinitelju koji je u vrijeme postupka navršio dvadeset i jednu godinu života. Značajnija promjena je uvedena dodavanjem dodatnih odredbi koje se odnose na pouku o pravima maloljetnika, naglašavajući posebnosti u postupcima spram maloljetnih počinitelja kaznenih djela te se dodatni naglasak stavlja na uključenost roditelja, skrbnika ili osobe od povjerenja u proces. Maloljetnik sada mora imati branitelja od prve radnje poduzete zbog postojanja osnova sumnje da je počinio kazneno djelo, a ne od prvog ispitivanja. U protivnom zapisnici i snimka ne mogu se upotrijebiti kao dokaz u postupku. Decidirano se navodi mogućnost da se maloljetnika može vezati ako je opasan za vlastiti ili tuđi život ili sigurnost. Vezivanje maloljetnika je mjera koja se primjenjuje kao krajnje sredstvo i samo dok je maloljetnik opasan. Mjere osiguranja prisutnosti maloljetnika i druge mjere sada uključuju obvezu da u slučaju uhićenja tijelo koje provodi radnju ili vodi postupak dužno je uhićenom maloljetniku bez odgađanja osigurati liječnički pregled kad posebne okolnosti vezane uz zdravstveno stanje maloljetnika opravdavaju takav pregled ili na zahtjev maloljetnika, branitelja ili roditelja, skrbnika i druge odgovarajuće odrasle osobe koju je maloljetnik izabrao i koju je kao takvu prihvatilo tijelo koje vodi postupak ili provodi radnju ili posebnog skrbnika. Rezultati i zaključak liječničkog pregleda daju se u pisanom obliku te se uzimaju u obzir prilikom utvrđivanja sposobnosti maloljetnika da bude ispitan i da sudjeluje u drugim dokaznim

radnjama. Nadopunom članka 66. st. dva, maloljetnik prema kojem je određen istražni zatvor bit će smješten u zatvorenu zavodsku ustanovu te ukoliko za vrijeme trajanja istražnog zatvora navrší osamnaest godina života ostaje smješten u zatvorenoj zavodskoj ustanovi, ako je to opravdano s obzirom na okolnosti koje se tiču maloljetnika i ako je to u skladu s najboljim interesom drugih maloljetnika koji su smješteni zajedno s njim. Kazneni postupak prema maloljetniku započinje pravomoćnošću rješenja o provođenju pripremnog postupka ili određivanjem sjednice vijeća (članak 83. st 3.), ako pripremni postupak nije proveden, izmjenama i dopunama postoji mogućnost i određivanjem rasprave. Za razliku od dosadašnjeg ispitivanja maloljetnika pri čemu je ispitivanje prva dokazna radnja koju će provesti državni odvjetnik, sada policija provodi ispitivanje maloljetnika. Ako maloljetnika nije ispitala policija ili sudac za mladež ispitivanje maloljetnika prva je dokazna radnja koju će provesti državni odvjetnik, osim hitnih dokaznih radnji. Za kaznena djela iz nadležnosti županijskog suda maloljetnika mora ispitati državni odvjetnik ili sudac za mladež. Dosadašnja obveza ispitivanja maloljetnika koje provodi državni odvjetnik da se snima audio-video uređajem sada se odnosi i na ispitivanje maloljetnika koje provodi policija. Mogućnost da tijekom dokaznih radnji uz maloljetnika i branitelja tijelo koje provodi radnju odobriti da radnji budu nazočni predstavnik centra za socijalnu skrb i roditelji odnosno skrbnik maloljetnika, žrtva ili oštećenik, djelomično se mijenja. Sada nema nazočnosti predstavnika centra za socijalnu skrb, već ukoliko roditelj ili skrbnik zbog zapreka ne može biti uz maloljetnika zatražit će se imenovanje posebnog skrbnika maloljetniku. Državni odvjetnik može povjeriti prikupljanje podataka stručnom suradniku ili zavodu za socijalnu skrb u županiji. Prethodno zakonom se prikupljanje podataka odnosilo se na mogućnost povjeravanja prikupljanja podataka stručnom suradniku i centru za socijalnu skrb. Važno je naglasiti da unatoč novim izmjenama i dopunama zakona nije izvršila korekcija terminologije te u nekim člancima imamo centar za socijalnu skrb, u nekima naziv centar za socijalnu skrb u županiji, a u nekima zavod za socijalnu skrb u županiji. Ako predsjednik vijeća ne odbaci prijedlog za izricanje maloljetničke sankcije, nalogom će, u roku od osam dana, odrediti sjednicu vijeća ili raspravu. Dodan je članak koji propisuje da će sud na temelju izvješća stručnog suradnika, centra za socijalnu skrb ili drugih stručnih osoba ili tijela utvrditi jesu li tijekom trajanja postupka nastupile značajne promjene. Predstavnik centra za socijalnu skrb neće više biti samo obaviješten uz mogućnost prisutnosti, već se sada obvezno poziva na sjednicu vijeća. Dodatno je definirano da troškovi pribavljanja podataka potrebnih za ocjenu psihofizičke razvijenosti maloljetnika i podataka o osobnim i obiteljskim prilikama maloljetnika, troškovi liječničkog pregleda koji nisu pokriveni zdravstvenim osiguranjem i troškovi audio-video snimanja ispitivanja maloljetnika padaju na teret državnog proračuna. U

članku 90. st. 5. koji je definirao da se na sjednicu vijeća drugostupanjskog suda (članak 475. Zakona o kaznenom postupku) pozva maloljetnik ako predsjednik vijeća ili vijeće ustanovi da bi njegova prisutnost bila korisna u potpunosti se briše. Dosadašnja terminologija presude kojom drugostupanjsko vijeće može preinačiti prvostupanjsku, ukoliko prvostupanjskom odlukom nije izrečena kazna maloljetničkog zatvora ili završna mjera te izreći kaznu, odnosno mjeru, mijenja se u odluku. Unatoč promjeni cijelog članka 99. razlika na prethodno važeći zakon je kod stavka jedan i to u odnosu na zamjenu riječi „udovoljeno uvjetima“ koja se zamjenjuje riječima „ispituju uvjeti“ . U stavku pet sada je rok za sastavljanje prijedloga za obustavu ili zamjenu mjere tri mjeseca bez obzira na pravomoćnost. Istim člankom u stavku šest opširnije se propisuje da ukoliko nije udovoljeno uvjetima za obustavu izvršenja ili zamjenu odgojne mjere, nastavlja se izvršenje izrečene odgojne mjere bez donošenja posebnog rješenja. Prava na žalbu istog stavka ostaju nepromijenjena.

Unatoč sustavnom praćenju u pokušajima da se zakon unaprijedi još uvijek postoji opravdano pitanje jeli problem u zakonima ili kaznama, jer postoji nesklad zakonske i sudske politike kažnjavanja, (Grozđanić, Sršen, Rittossa, 2004)

Na uzorku od 160 pravomoćnih presuda samo najznačajnijih kaznenih djela u razdoblju od 1993. do 2002. Županijskog suda u Rijeci zapaža se tendencija sudova da se sudovi pri izboru kaznene sankcije umjesto pouzdanijom analitičkom, koriste sintetičkom metodom pa kazne nastoje obrazložiti olakotnim ili otegotnim okolnostima ovisno o samoj odluci (Grozđanić, Sršen, Rittossa, 2004).

Pri analizi sudske prakse presuda Županijskog suda u Zagrebu za kazneno djelo ubojstva i teškog ubojstva od 1998. do 2002. godine, kritički je preispitana praksa te se zamjećuje gotovo redovito ublažavanje kazne (O. Mittermayer, 2007).

Carić i Kustura (2009) kao glavni problem hrvatskog maloljetničkog pravosuđa vide u premalenom i nedovoljnom broju predmeta kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika te područja kriminaliteta mladih s obzirom na raspodjelu od ukupno 42 suda za mladež. Do svog zaključka dolaze temeljem provedenog istraživanja u kojem je sudjelovalo 48 sudaca općinskih i županijskih sudova za mladež koji su obnašali dužnost na dan 1. prosinca 2008. godine. Utvrdili su da samo deset sudaca radi isključivo predmete za koje su postavljeni, a svi preostali i razne druge predmete.

Iz svega navedenog nepobitno proizlazi nužnost konstantnog propitivanja i usklađivanja prakse sa suvremenim zakonskim normama.

1.2.6. Mreža dionika u postupcima prema mladim počiniteljima kaznenih djela

U hrvatskom pravosudnom postupku spram maloljetnika državni odvjetnik ima gotovo presudnu važnost jer osim općih načela rada, dužnost mu je procjenjivati vjerodostojnost navoda kaznenih prijava, odlučivanje o pokretanju kaznenog postupka te primjeni načela svrhovitosti (Cvjetko, Križ, Čačić, Schauperl, 2004). Nadalje prema istom izvoru izrazito je bitna u procesu donošenja odluka suradnja državnog odvjetnika sa stručnim suradnikom – socijalnim pedagogom ili socijalnim radnikom u državnom odvjetništvu, suradnja s policijom i centrom za socijalnu skrb, suradnja sa zdravstvenom ustanovom, nevladinom sektorom i drugima.

Carić i Kustura, (2009) smatraju da središnju ulogu u kaznenom postupku prema maloljetnicima ima sudac za mladež koji vodi pripremni postupak (zamjenjuje istragu u postupku protiv punoljetnih počinitelja), predsjedava vijeću za mladež u postupku na raspravi ili u sjednici vijeća te provodi nadzor nad izvršenjem odgojnih mjera.

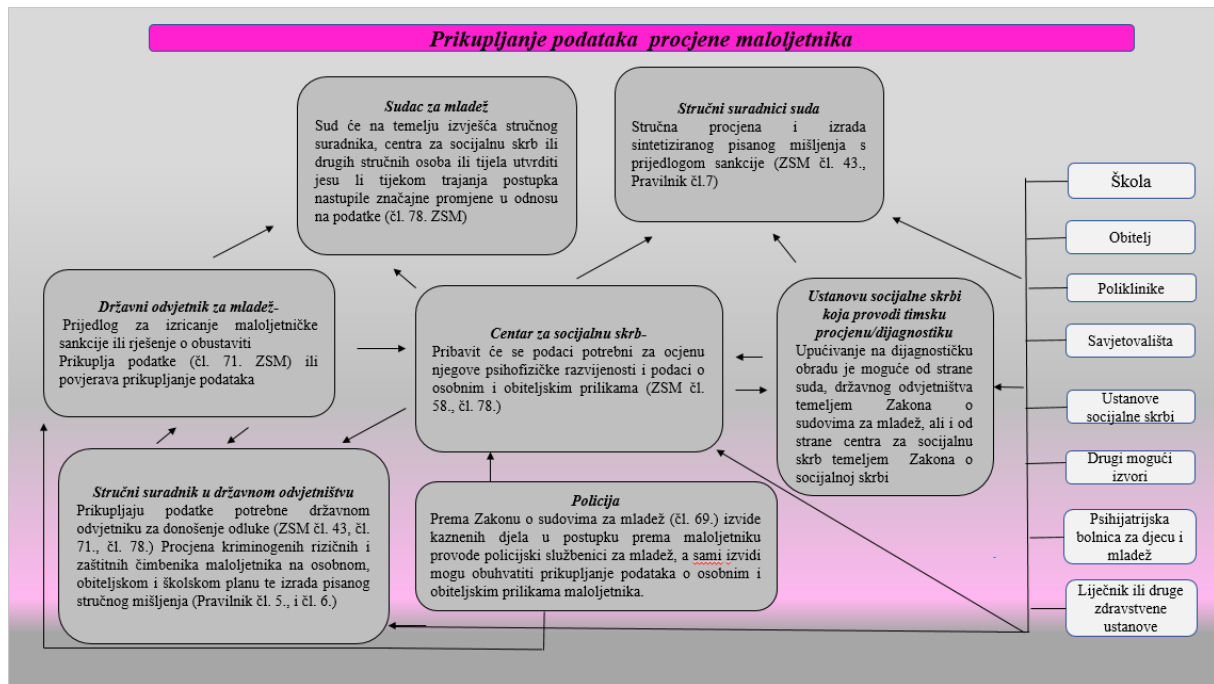
Jasno je da su sucu za mladež, samim time što je na njemu teret odluke o odgojnoj mjeri, potrebni najpotpuniji podaci, a to znači činjenice, procjene i preporuke drugih stručnih dionika. Bez obzira na sve dosadašnje preporuke koje proizlaze iz znanstvenih i stručnih spoznaja (Koren Mrazović, 1998; Lulić Čavar, 1995; Križ, 1999; Božićević Grbić, Kuharić, 2017) može se zaključiti da postoji problem u prikupljanju i sintetiziranju potrebnih podataka. Paradoks navedenom je činjenica postoji izuzetno razgranata mreža različitih dionika koji u toj proceduri sudjeluju. Razgranata mreža dionika dovodi do snažnog preklapanja zadataka.

„Prikupljanje podataka o ličnosti maloljetnika i njegovoj sredini i prilikama u kojima živi središnji je problem čitavog kaznenog postupanja prema maloljetniku (Carić, Kustura 2010:607)“.

Carić i Kustura (2009) provode istraživanje sudaca dvadeset jednog odjela za mladež općinskih i isto tolikog broja županijskih sudova u Hrvatskoj, koji su u 2008. godini u svom sudu obavljali dužnost suca za mladež. Anketa sudaca za mladež provedena je u okviru znanstvenog istraživačkog projekta Pravni položaj mlađih punoljetnika u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu. Projekt se vodio na Zavodu za kriminološka i kaznenopravna istraživanja „Ivan Vučetić“ pri Pravnom fakultetu u Splitu, u prvoj polovini 2009. Rezultati koje su dobili upućuju na činjenicu da je najčešći način prikupljanja podataka o ličnosti maloljetnika i njegovim prilikama prikupljanje podataka od strane centra za socijalnu skrb. Nekim drugim načinima prikupljanja podataka koristilo se samo u 12,5 % slučajeva.

Shematski prikaz uzajamnih relacija generatora podataka (s ili bez prijedloga odgojne mjere u svom izvješću) pokazuje kompleksnost potoka informacija. Pri tome, shema vjerojatno nije do kraja precizirana, jer propisi jasno ne definiraju, niti zabranjuju sudjelovanje i drugih dionika, kao niti načine (primjerice, neformalne) prikupljanja podataka.

Schema 1: Prikaz dionika u prikupljanju podataka i protok podataka

Cajner Mraović, Vukić i Kujundžić (2018:64,65) provode intervju e i fokus grupe s devetnaest sudionika, koji su stručnjaci različitih profila i koji su na različite načine uključeni u kaznenopravni sustav za mladež u Hrvatskoj. Podaci koje su prikupljale odnose se na ishode diverzije (alternativne mjere) za prijavljene maloljetne osobe ili maloljetne osobe kojima je izrečena sankcija. Prema ovoj studiji stavovi stručnjaka su sljedeći:

„Ne bih htio da se stekne dojam da mi ne vjerujemo u svrsishodnosti i oportunitet, vjerujemo, i on je ok da se izreče. Ali ne tri puta i da to bude potkrepljeno mjerom. Događa se da su oni prepušteni stihiji. To je loša poruka, mladi su shvatili da ih sustav ne štiti, da ne brine o njima itd. Danas nema neke postupnosti, danas ili je stroga kazna ili je nema uopće. Neujednačena praksa i neujednačeni stavovi državnih odvjetništva. Nije ista stvar državno odvjetništvo u Rijeci, ili u Splitu, ili u Zagrebu. To je žalosno za ovakvu malu zemlju. Dovedeno do apsurd... diverzija je postala sama sebi svrhom. Nije u funkciji zaštite maloljetnika i njihovog daljnjeg razvoja... Sad jedva procesuiramo u sudskom kaznenom postupku svega 20 maloljetnika... nekad smo ih imali 200...“

1.2.6.1. Uloga policije

Maloljetnik se poziva preko roditelja, odnosno zakonskog zastupnika, osim ako to nije moguće zbog potrebe hitnog postupanja ili drugih važnih okolnosti.

Postupak prema maloljetnicima je žuran, nužno je tijekom cijelog procesa ponašati se obazrivo te su postupak i izvidi prema maloljetniku tajni. Maloljetnika dovode bez vezivanja policijski službenici u civilnoj odjeći i u vozilu bez policijskih oznaka, osim ako to zbog okolnosti nije moguće, iznimno, a izvidi mogu obuhvatiti prikupljanje podataka o osobnim i obiteljskim prilikama. Prema Zakonu o policijskim poslovima i ovlastima (NN 76/09, 92/14, 70/19) opisano člankom 18. u postupcima prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela policijsku ovlast primjenjuje posebno osposobljen policijski službenik. Prilikom postupanja spram maloljetnika dužan je voditi računa o zaštiti najboljeg interesa mlade osobe kao i o zaštiti njegove privatnosti. U iznimnim slučajevima, ako zbog okolnosti slučaja ne može postupati policijski službenik za mladež tada policijsku ovlast primjenjuje drugi policijski službenik. U praksi se stječe dojam da policija zbog velikog broja intervencija, svoje specijalizirane djelatnike usmjerava na djecu žrtve kaznenih djela dok se maloljetnim počiniteljima bave djelatnici službe općeg kriminaliteta. Posebnosti u postupanju spram maloljetnih osumnjičenih počinitelja kaznenih djela su sljedeće:

Sve policijske radnje prema maloljetnoj osobi moraju se obavljati u nazočnosti roditelja, a u neodgovornim situacijama ili kada nije moguće osigurati nazočnost roditelja, policijskim će radnjama biti prisutan djelatnik službe socijalne skrbi. Prikupljanje obavijesti može obaviti u školskom prostoru uz nazočnost ravnatelja ili stručnog suradnika škole. Maloljetnika za kojeg postoje indicije da je počinio kazneno djelo poziva se na razgovor uručivanjem službenog poziva roditeljima u kojem mora biti naznačen razlog pozivanja, mjesto i vrijeme u koje se osoba mora odazvati. Dovođenje maloljetne osobe u prostor policije izvršavaju policijski službenici u civilnoj odjeći korištenjem službenog vozila bez policijskih oznaka, osim u iznimnim slučajevima kada se mora žurno postupati. Policija je ovlaštena uhititi maloljetnika pod uvjetima određenim Zakonom o kaznenom postupku i mora ga odmah, a najkasnije u roku 12 ili 24 h dovesti pritvorskom nadzorniku ili ga pustiti na slobodu. O uhićenju pritvorski nadzornik odmah obavještava suca za mladež, državnog odvjetnika, maloljetnikove roditelje, odnosno skrbnika i centar za socijalnu skrb i to istodobno unosi u odgovarajuću evidenciju. Po nalogu državnog odvjetnika policija će uhićenog maloljetnika dovesti sucu za mladež radi ispitivanja. Kada je riječ o prikupljanju podataka važno je naglasiti da i policijski službenici zbog potreba provedbe kriminalističkog istraživanja mogu prikupiti podatke i obavijesti koje

se odnose na osobine ličnosti maloljetnika, obiteljske prilike, ponašanje i život koji je prethodio počinjenju kažnjive radnje, tijekom školovanja, radne navike, način provođenja slobodnog vremena, ranije prijavljivanje, ranije izrečene mjere ili mjere koje su u tijeku provedbe prema maloljetniku i druge relevantne obavijesti. Kao izvore informacija koriste članove obitelji, školu, liječnika obiteljske medicine, služba socijalne skrbi i dr. Sve prikupljene informacije koriste se radi utvrđivanja i rasvjetljavanja počinjenog kaznenog djela te sagledavanja uzroka delinkventnog ponašanja te postupanja u području kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika (<https://mup.gov.hr/online-prijave/zastita-djece-i-obicelji/maloljetnici/neke-posebnosti-postupka-policije-prema-mladezi/281715>). Policijsko postupanje završava izvješćivanjem državnog odvjetnika za mladež. Ako je počinjeno teško kazneno djelo i postoje razlozi za određivanje istražnog zatvora, policija će mladu osobu predati pritvorskom nadzorniku. Ukoliko je počinjeno prekršajno djelo tada policija podnosi optužni prijedlog nadležnom prekršajnom sudu. O svakoj počinjenoj kažnjivoj radnji policija obavještava nadležni centar socijalne skrbi koji tada poduzima mjera obiteljsko pravne zaštite. U policijskoj postaji zabranjeno je bilo kakvo zlostavljanje, iznuđivanje iskaza ili korištenje bilo kojeg oblika prisile od strane službenika policije (Cvjetko, Koren Mrazović, 2007).

Posebno educirani policijski službenici za rad s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela te djecom žrtvama istih, moraju imati sklonost i afinitet za rad s djecom i mladima. Riječ je uglavnom o visoko obrazovanom kadru pretežito društvenog usmjerenja kao što su: dipl. kriminalist, socijalni pedagog, pedagog, psiholog, socijalni radnik, pravnik i slično.

Dakako policijski službenici sudjeluju i u aktivnostima prevencije kriminaliteta djece i mladeži.

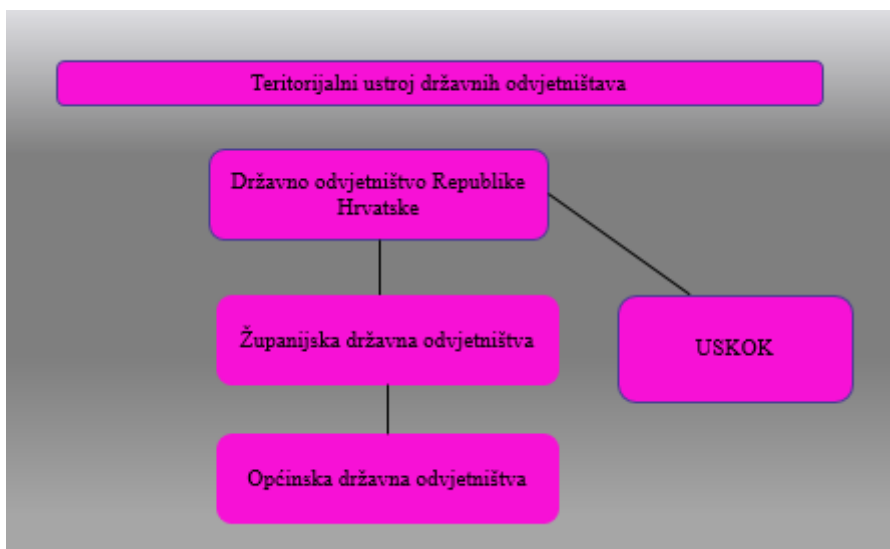
Ministarstvo unutarnjih poslova ustrojilo je liniju rada maloljetničke delinkvencije i kriminaliteta na štetu mladeži i obitelji u kojoj rade policijski službenici za mladež. Navedena linija rada je ustrojena na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, odnosno u Ravnateljstvu policije, policijskim upravama i policijskim postajama svaka policijska postaja ima jednog ili više policijskih službenika za mladež. Specijalistički tečaja za maloljetničku delinkvenciju je sedmotjedni tečaj u trajanju od 216 nastavnih sati, a namijenjen je policijskim službenicima kriminalističke policije više ili visoke stručne spreme, koji imaju najmanje dvije godine radnog iskustva na poslovima policije, a iskazuju prethodno spomenute afinitete za rad s djecom i mladima. Nakon završenog tečaja i uspješno položenog završnog ispita pred Ispitnim povjerenstvom, policijski službenici stječu kompetencije specijaliziranog policijskog službenika za mladež. Na samim tečajevima polaznici često imaju priliku čuti riječi stručnjaka iz prakse ili predstavnike organizacija civilnog društva. Cajner, Mraović i Ivanušec (2001) ističu da je u lokalnoj zajednici veliko značenje odnosa između policije i maloljetnika, jer je

kontakt s policijom obično i prvi kontakt mlade osobe s čitavim kaznenopravnim sustavom. Na temelju tog kontakta zaključuju autori mlade osobe formirat će svoj odnos prema zakonodavstvu, institucionalnom poretku, ali i društvenim autoritetima općenito.

1.2.6.2. Uloga državnog odvjetništva u procesu donošenja odluke

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske (Ustav Republike Hrvatske, čl. 121a) je samostalno i neovisno pravosudno tijelo koje je ovlašteno i dužno postupati protiv počinitelja kaznenih djela i drugih kažnjivih djela te je dužno poduzimati pravne radnje radi zaštite imovine te podnositi pravna sredstva za zaštitu Ustava i prava. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske sastoji se od 22 općinskih državnih odvjetništava, 15 županijskih državnih odvjetništava, Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta i Državnog odvjetništva Republike Hrvatske (<http://www.dorh.hr/UstrojDrzavnogOdvjetnistva>).

Shema 2: Prikaz teritorijalnog ustroja državnih odvjetništava

(<http://www.dorh.hr/Default.aspx?sec=628#>)

U Zakonu o sudovima za mladež čl. 39. stoji da državni odvjetnici za mladež moraju imati izraženu sklonost za odgoj, potrebe i probitke mladeži te vladati osnovnim znanjima s područja kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada za mlade osobe. Na vrijeme od pet godina postavlja ih glavni državni odvjetnik. U postupku prema maloljetniku ovlašten je tužitelj jedino državni odvjetnik,

O postupanju prema maloljetniku državni odvjetnik obavijestit će nadležni centar za socijalnu skrb, a obveza obavještavanja nadležnog centra za socijalnu skrb o postupanjima prema maloljetniku odnosi se i na policijske izvode i/ili kriminalistička istraživanja.

Ako državni odvjetnik ocijeni da nema osnove za vođenje kaznenog postupka prema maloljetniku odbacit će kaznenu prijavu. Za kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju do pet godina ili novčana kazna, državni odvjetnik može odlučiti da nema osnove za vođenje kaznenog postupka iako postoji osnovana sumnja da je maloljetnik počinio kazneno djelo, ako smatra da ne bi bilo svrhovito vođenje postupka prema maloljetniku s obzirom na narav kaznenog djela i okolnosti u kojima je djelo počinjeno, prijašnji život maloljetnika i njegova osobna svojstva.

Državni odvjetnik navedenu odluku može uvjetovati spremnošću maloljetnika:

- da se ispriča oštećeniku,
- da prema vlastitim mogućnostima popravi štetu nanесenu kaznenim djelom,
- da se uključi u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu,
- da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog,
- da se uz suglasnost maloljetnikovog zakonskog zastupnika podvrgne postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti,
- da se uključi u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade,
- da se radi provjere znanja prometnih propisa uputi u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača
- druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo i osobne i obiteljske prilike maloljetnika.

Nakon što, uz suradnju i nadzor centra za socijalnu skrb, maloljetnik ispuni obveze, državni odvjetnik donosi konačnu odluku o nepokretanju postupka prema maloljetniku. Kad je izvršenje kazne ili odgojne mjere u tijeku ili su ove sankcije pravomoćno izrečene ili je maloljetnik odlukom centra za socijalnu skrb smješten u ustanovu socijalne skrbi, državni odvjetnik može odlučiti da nema osnove za vođenje kaznenog postupka za drugo kazneno djelo maloljetnika, ako s obzirom na težinu i narav djela i pobude iz kojih je ono počinjeno vođenje postupka i izricanje sankcije za to djelo ne bi bilo svrhovito. Kad ne postoje razlozi za odbačaj kaznene prijave, a nema niti osnove za primjenu načela svrhovitosti ili je postupak posredovanja neuspješno okončan započinje se s kaznenim postupkom i to pravomoćnošću rješenja o provođenju pripremnog postupka ili određivanjem sjednice vijeća ili rasprave, ako pripremni postupak nije proveden.

O konstantnoj potrebi za nastavkom educiranja državnih odvjetnika kao i potrebama ujednačavanja prakse u prilog govori i Priručnik autorica Božičević Grbić i Kuharić (2017) kroz koji se propituju i analiziraju slučajevi iz prakse, a sporne odredbe Zakona o sudovima za mladež se dodatno komentiraju i pojašnjavaju.

Potpisanim sporazumom o suradnji u jačanju kapaciteta državnih odvjetnika za mladež i stručnih suradnika izvanpravne struke u državnim odvjetništvima za razdoblje od 2018. do 2020. godine nastoji se unaprijediti postojeće stanje. Spomenuta suradnja podrazumijeva da 98 državnih odvjetnika za mladež i dvadeset stručnih suradnika izvanpravne struke u državnim odvjetništvima dodatno se usavršava za rad s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela putem specijaliziranih edukacija, koje provode u partnerstvu s Edukacijsko-rehabilitacijskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i Pravosudnom akademijom (Ricijaš, Van Welzenis, 2018).

1.2.6.2.1. Uloga stručnog suradnika državnog odvjetništva

U radu državnih odvjetnika za mladež iznimno važnu ulogu imaju stručni suradnici izvanpravne struke u državnim odvjetništvima, čiji su poslovi propisani Pravilnikom o radu stručnih suradnika izvanpravne struke na poslovima delinkvencije mladih i kaznenopravne zaštite djece u državnim odvjetništvima i na sudovima.

Iz navedenog pravilnika proizlazi: Poslovi stručnog suradnika u državnom odvjetništvu prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u postupku predlaganja su:

- procjena kriminogenih rizičnih i zaštitnih čimbenika maloljetnika na osobnom, obiteljskom i školskom planu te izrada pisanog stručnog mišljenja o osnovanosti primjene načela svrhovitosti ili vezano uz potrebu određivanja privremenih mjera ili istražnog zatvora prema maloljetniku te stručna procjena i izrada sintetiziranog pisanog mišljenja s prijedlogom sankcije prema maloljetniku te iznošenje mišljenja i prijedloga o vrsti sankcije na sjednici vijeća ili glavnoj raspravi
- sudjelovanje u postupku mirenja s državnim odvjetnikom prilikom odlučivanja o kaznenoj prijavi za kazneno djelo s elementima nasilja, osnovanost i kontrola privremenog smještaja maloljetnika
- pružanje stručne pomoći sucu za mladež pri obavještanju centara za socijalnu skrb kada se u kaznenom postupku prema maloljetniku utvrde činjenice koje upućuju na potrebu poduzimanja mjera radi zaštite prava i dobrobiti maloljetnika
- nadzor nad izvršavanjem naloženih posebnih obveza kod primjene uvjetovane svrhovitosti kroz suradnju s centrima za socijalnu skrb, nevladinim udrugama i drugim

stručnim službama i ustanovama, u kojima se provode naložene posebne obveze, održavanje kontrolnih ročišta o tijeku izvršavanja naloženih posebnih obveza kod primjene uvjetovane svrhovitosti

- provođenje posebnih obveza
- izrada stručnog pisanog izvješća državnom odvjetniku za mladež o rezultatima naloženih posebnih obveza uz prijedlog za daljnje postupanje,
- sudjelovanje u ispitivanju maloljetnika tijekom dokaznih radnji, a osobito u slučajevima kada je potreban poseban stručan pristup s obzirom na psihofizički status i sposobnosti maloljetnika,
- davanje obrazloženog mišljenja i prijedloga državnom odvjetniku za mladež za predlaganje primjerene maloljetničke sankcije nakon provedenih dokaznih radnji državnog odvjetnika u maloljetničkim predmetima
- davanje obrazloženog prijedloga, na zahtjev državnog odvjetnika za mladež za primjenu maloljetničkih kaznenopravnih sankcija ili općeg kaznenog prava u kaznenim predmetima protiv mlađih punoljetnih počinitelja,
- pružanje stručne pomoći državnom odvjetniku za mladež pri obavještanju centara za socijalnu skrb kada se u kaznenom postupku prema maloljetniku utvrde činjenice koje upućuju na potrebu poduzimanja mjera radi zaštite prava i dobrobiti maloljetnika
- stručna procjena mlađih punoljetnih počinitelja kaznenih djela te davanja mišljenja i prijedloga o opravdanosti primjene odredbi maloljetničkih kaznenopravnih sankcija ili općeg kaznenog prava, kao i usmeno iznošenje istoga na glavnoj raspravi.

Iz Izvješća Državnog odvjetništva za 2017. godinu (<http://www.dorh.hr/dorh07062018>) u 15 općinskih državnih odvjetništava zaposleno je ukupno 20 stručnih suradnika izvan pravne struke. Navedene poslove obavljaju i za potrebe županijskih državnih odvjetništava u čijem sjedištu se nalaze. Sva državna odvjetništva imaju zaposlenog barem jednog stručnog suradnika, time da su u Općinskom državnom odvjetništvu u Osijeku zaposlena dva, a u Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu tri stručna suradnika. Specifična situacija je Općinskom državnom odvjetništvu u Virovitici i Gospiću te Općinskom državnom odvjetništvu u Dubrovniku gdje nema zaposlenog stručnog suradnika.

1.2.6.3. Branitelj maloljetnika

Maloljetnik mora imati branitelja od prvog ispitivanja do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka. Prema Zakonu o sudovima za mladež člankom 53 stavkom 1. i 2. maloljetniku se ne može suditi u njegovoj odsutnosti, a pri ispitivanju maloljetnika i poduzimanju drugih radnji kojima je maloljetnik prisutan, postupat će se obazrivo vodeći računa o psihičkoj razvijenosti i osobnim svojstvima maloljetnika, a vođenje kaznenog postupka ne smije štetiti razvoju njegove ličnosti. Članak 54. od stavke 1. do stavka 6. istog zakona jasno propisuje da od prvog ispitivanja do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka, kod donošenja odluke o zamjeni odgojne mjere zavodskom odgojnom mjerom i kod naknadnog izricanja maloljetničkog zatvora maloljetnik mora imati branitelja. Nadalje, maloljetnik mora imati branitelja i ako državni odvjetnik odlučuje prema načelu svrhovitosti prema čl.72. Ukoliko sam maloljetnik ili osobe koje su ovlaštene na uzimanje branitelja to ne učine, sudac za mladež postaviti će mu ga po službenoj dužnosti. Branitelj po službenoj dužnosti može biti samo odvjetnik koji ima praksu od najmanje pet godina kao odvjetnik ili kao dužnosnik u pravosudnom tijelu, osim u postupku za kazneno djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora, kada branitelj po službenoj dužnosti može biti samo odvjetnik koji ima praksu od najmanje osam godina kao odvjetnik ili kao dužnosnik u pravosudnom tijelu. Branitelj se postavlja iz reda odvjetnika koji moraju imati izraženu sklonost za odgoj, potrebe i probitke mladeži te vladati osnovnim znanjima s područja kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada za mlade osobe, s liste odvjetnika za mladež Hrvatske odvjetničke komore.

Kako je već spomenuto maloljetnikov branitelj može biti samo odvjetnik, a ukoliko je maloljetnik ispitan bez prisutnosti branitelja, zapisnik i snimka ispitivanja se ne mogu upotrijebiti kao dokaz u postupku.

Cartić i Kustura (2010) zaključuju da je 56% sudaca djelomično zadovoljno postupanjem odvjetnika koji su postavljeni na listu maloljetničkih branitelja, a nešto više od 40% je veoma zadovoljno njihovim radom na obrani maloljetnika. Unatoč iznimno dobrim rezultatima, autori pojašnjavaju da je rezultate potrebno korigirati, jer su suci na uputu da najkraćim crtama obrazlože svoju ocjenu autore doveli do zaključka da su odvjetnici nezainteresirani i nedovoljno angažirani. Opravdanje za takav stav vide u neadekvatnim nagradama rada na maloljetničkim predmetima. Nadalje, istraživanje pokazuje da 60% sudaca smatra da većina branitelja koji su postavljeni posjeduju potrebna osobne karakteristike i stručna znanja. Važno je naglasiti da na relativno malom uzorku također se pokazalo da četiri suca smatraju da većina branitelja nemaju adekvatne kompetencije te potrebne osobine.

1.2.6.4. Uloga centra za socijalnu skrb u postupku donošenja odluke

Neizostavni dionik u procesu maloljetničkog sudovanja, od počinjenja kaznenog djela do izricanja odgojne mjere je centar za socijalnu skrb te je uputno analizirati kojim se to kriterijima vodi prilikom predlaganja samih mjera sudovima, kakva je kvaliteta njihove dokumentacije te kakvim resursima raspolažu?

Ovlastima što ih propisuje Zakon o sudovima za mladež u postupku prema maloljetniku predstavnik centra za socijalnu skrb ima se pravo upoznati s tijekom postupka, u tijeku tog postupka stavljati prijedloge i upozoravati na činjenice i dokaze koji su važni za donošenje ispravne odluke. O tim okolnostima ispitat će se maloljetnikov roditelj, njegov skrbnik i druge osobe koje mogu dati potrebne podatke.

Temeljem raznih analiza (Ricijaš i sur., 2014; Zrinščak, 2002) stječe se dojam da su djelatnici centara za socijalnu skrb uglavnom preopterećeni velikim brojem obitelji i korisnika o kojima svakodnevno skrbe. Iz godišnjeg izvješća samo jednog od centara za socijalnu skrb vidljivo je da su nužne reforme i određena rasterećenja centara. Prema izvješću Centra za socijalnu skrb Čakovec za 2017. godinu (http://www.medjimurska-zupanija.hr/images/sjednice_skupstine_2018/6/9.pdf), a temeljem Pravilnika o unutarnjem ustroju i sistematizaciji poslova nedostaje 20 radnika/ce od čega 12 stručna radnika/ce u Centru za socijalnu skrb Čakovec. Osim nedostatka radnika svaki od onih koji je zaposlen zadužen je za veliki broj poslova. Opis poslova stručnjaka u centru za socijalnu skrb prikazan je u tablici 2, a kreiran je uzimajući u obzir statut Centara za socijalnu skrb Čakovec i analize Zrinščaka (2002).

Tablica 2: Prikaz poslova stručnjaka u centru za socijalnu skrb, stručne cjeline: Obiteljsko-pravna zaštita i skrbništvo za djecu

Socijalni radnik
kao voditelj i koordinator plana skrbi, vrši procjenu potreba djece, mladih i obitelji i koordinira izradu, provedbu i evaluaciju plana skrbi,
surađuje s drugim tijelima, ustanovama i institucijama u lokalnoj zajednici u provedbi plana skrbi,
sudjeluje u postupcima izdavanja mišljenja o opravdanosti maloljetničkog braka,
sudjeluje u postupcima obveznog savjetovanja prije razvoda braka u kojem postoje zajednička maloljetna djeca i prije pokretanja ostalih obiteljskih sudskih postupaka u vezi s ostvarivanjem roditeljske skrbi i osobnih odnosa u vezi s djetetom,
sudjeluje u obiteljskim sudskim postupcima u vezi s ostvarivanjem roditeljske skrbi i osobnih odnosa u vezi s djetetom,
sudjeluje u postupcima u nadležnosti Centra za zaštitu prava i dobrobiti djeteta,
vodi postupke i izrađuje rješenja o priznavanju prava na uslugu boravka ili smještaja djece,
sudjeluje u sudskim postupcima zaštite prava i dobrobiti djece,
sudjeluje u postupcima posvojenja,
sudjeluje u postupcima za određivanje uzdržavanja,
sudjeluje u postupcima radi zaštite maloljetnika bez roditeljske skrbi:
sudjelovanje u donošenju odluka o stavljanju pod skrbništvo, odluka o prestanku skrbništva,
davanje mišljenja o opravdanosti opterećenja i otuđenja imovine djece i mladeži pod skrbništvom,
daje mišljenja o opravdanosti opterećenja i otuđenja imovine maloljetne djece;
postupa po saznanju ili prijavi obiteljskog nasilja,
sudjeluje u provođenju postupaka radi zaštite prava i dobrobiti djeteta uvažavajući najbolji interes djeteta u skladu s protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji,
prisustvuje ispitnim postupcima u policiji kada se ne može osigurati prisutnost roditelja ili skrbnika, ili je to od posebnog interesa za dijete, kada je počinjeno kazneno djelo na njegovu štetu,
sudjeluje u pružanju socijalnih usluga za bračne drugove, roditelje i djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi: usluge savjetovanja i pomaganja pojedincu i obitelji,
priznavanje prava na usluge boravka, smještaja i privremenog smještaja

obilazi djecu i mlade, smještene u domovima ili udomiteljskim obiteljima, te poduzima mjere za njihov povratak u obitelj ili osposobljavanje za samostalan život,
vodi postupak radi priznavanja prava na jednokratne naknade namijenjene djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi,
sudjeluje u osmišljavanju i provođenju aktivnosti u zajednici radi integracije i podizanja kvalitete javnih usluga s ciljem unapređenja kvalitete života obitelji i djece,
sudjeluje u osmišljavanju i provođenju aktivnosti namijenjenih prevenciji nasilja u obitelji, nasilja nad djecom, vršnjačkog nasilja, ovisnosti, trgovanja ljudima,
vodi stručnu evidenciju i dokumentaciju,
vodi postupke i izrađuje rješenja te unosi sve podatke o korisnicima u bazu podataka putem aplikacije SocSkrb,
sudjeluje u svim postupcima vezanim za udomiteljstvo za djecu,
obavlja dužnost skrbnika po službenoj dužnosti,
prati stručnu literaturu, sudjeluje na stručnim skupovima, prati zakonske propise i kontinuirano se stručno osposobljava i usavršava, obavlja i druge poslove u skladu sa zakonima, općim aktima Centra i drugim propisima ili po nalogu ravnatelja Centra.

Pravnik
sudjeluje u procjeni potreba djece, mladih i obitelji i u izradi, provedbi i evaluaciji plana skrbi, sudjeluje u postupcima izdavanja mišljenja o opravdanosti maloljetničkog braka,
postupa po saznanju ili prijavi obiteljskog nasilja,
sudjeluje u postupcima obveznog savjetovanja prije razvoda braka u kojem postoje zajednička maloljetna djeca i prije pokretanja ostalih obiteljskih sudskih postupaka u vezi s ostvarivanjem roditeljske skrbi i osobnih odnosa u vezi s djetetom,
sudjeluje u obiteljskim sudskim postupcima u vezi s ostvarivanjem roditeljske skrbi i osobnih odnosa u vezi s djetetom,
vodi postupke i izrađuje rješenja o izricanju mjera za zaštitu dobrobiti djeteta iz nadležnosti centra, izrađuje prijedloge sudu radi poduzimanja mjera obiteljsko pravne zaštite djece, sudjeluje u sudskim postupcima zaštite prava i dobrobiti djece,
vodi postupke i izrađuje rješenje o zasnivanju posvojenja,
vodi postupke radi zaštite maloljetne djece bez roditeljske skrbi (odluka o stavljanju pod skrbništvo, odluka o prestanku skrbništva, pribavljanje izvješća skrbnika, popisivanje imovine osobe pod skrbništvom, davanje odobrenja skrbnicima), vodi skrbničke knjige,
vodi postupke i izrađuje rješenja o opterećenju i otuđenju imovine maloljetne djece,
vodi postupke i izrađuje rješenje o imenovanju i prestanku posebnoga skrbnika,
vodi očevidnike i dokumentaciju skrbništva i posvojenja,
vodi postupak i izrađuje rješenja o priznavanja prava na privremeno uzdržavanje, rješenja radi vraćanja isplaćenih sredstava, te s tim u svezi podnosi kaznene prijave i dostavlja izvršno rješenje državnom odvjetništvu radi ovrhe,
sastavlja nagodbu sa zakonskim obveznicima uzdržavanja o sudjelovanju u plaćanju troškova smještaja djece, sastavlja nagodbu roditelja u svezi uzdržavanja djece,
podnosi kaznene prijave zbog zanemarivanja, zapuštanja i zlostavljanja djece,
podnosi prijedloge, tužbe ili ovršne prijedloge kojima inicira postupak pred sudom prema odredbama obiteljskog zakona,
izrađuje rješenja o određivanju osobnog imena djeteta,
vodi postupke i izrađuje rješenja te unosi sve podatke o korisnicima u bazu podataka putem aplikacije SocSkrb, prati stručnu literaturu, sudjeluje na stručnim skupovima,
prati zakonske propise i kontinuirano se stručno osposobljava i usavršava,
obavlja i druge poslove u skladu sa zakonima, općim aktima Centra i drugim propisima ili po nalogu ravnatelja Centra.

Psiholog
sudjeluje u procjeni potreba djece, mladih i obitelji i u izradi, provedbi i evaluaciji plana skrbi,
sudjeluje u postupcima izdavanja mišljenja o opravdanosti maloljetničkog braka,
postupa po saznanju ili prijavi obiteljskog nasilja,
sudjeluje u postupcima obveznog savjetovanja prije razvoda braka u kojem postoje zajednička maloljetna djeca i prije pokretanja ostalih obiteljskih sudskih postupaka u vezi s ostvarivanjem roditeljske skrbi i osobnih odnosa u vezi s djetetom,
sudjeluje u obiteljskim sudskim postupcima u vezi s ostvarivanjem roditeljske skrbi i osobnih odnosa u vezi s djetetom,
sudjeluje u postupcima iz nadležnosti Centra za zaštitu prava i dobrobiti djeteta,
sudjeluje u sudskim postupcima za zaštitu prava i dobrobiti djece,
sudjeluje u pružanju socijalnih usluga za bračne drugove, roditelje i djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi: usluge savjetovanja i pomaganja pojedincu i obitelji,
sudjeluje u postupcima smještaja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi,
sudjeluje u postupcima posvojenja,
prisustvuje ispitnim postupcima u policiji kada se ne može osigurati prisutnost roditelja ili skrbnika, ili je to od posebnog interesa za dijete, kada je počinjeno kazneno djelo na njegovu štetu,
sudjeluje u pravovremenom otkrivanju djece i mladeži iz rizičnih skupina (prepoznavanje rizičnih čimbenika za razvoj djeteta, dijagnostička obrada djece, mladeži i obitelji iz rizičnog okruženja, savjetodavni rad),
sudjeluje u obilasku djece i mladih korisnika usluga boravka i smještaja te sudjeluje u poduzimanju mjera za njihov povratak u obitelj ili osposobljavanje za samostalan život,
uključuje se po potrebi u provođenju i praćenju izrečene stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu, vodi stručne evidencije i dokumentaciju,
sudjeluje u svim postupcima vezanim za udomiteljstvo za djecu,
obavlja dužnost skrbnika po službenoj dužnosti,
vodi postupke te unosi sve podatke o korisnicima u bazu podataka putem aplikacije SocSkrb,
prati stručnu literaturu, sudjeluje na stručnim skupovima, prati zakonske propise i kontinuirano se stručno osposobljava i usavršava,
obavlja i druge poslove u skladu sa zakonima, općim aktima Centra i drugi propisima ili po nalogu ravnatelja Centra.

U stručnoj cjelini Zaštite djece i mladih s problemima u ponašanju obavljaju se sljedeći poslovi:

- Zaštita djece i mladih zatečenih u skitnji - pružanje usluge savjetovanja i pomaganja pojedincu i obitelji te priznavanje prava na usluge boravka, smještaja i privremenog smještaja.
- Zaštita djece i mladih s problemima ovisnosti - pružanje usluge savjetovanja i pomaganja pojedincu i obitelji te priznavanje prava na usluge boravka, smještaja i privremenog smještaja.
- Zaštita djece i mladih – počinitelja kaznenih djela i prekršaja; izrada izvješća o obiteljskim prilikama; praćenje izvršavanja posebnih obveza; upućivanje na opservaciju; predlaganje, praćenje i izvršavanje sankcija i zaštitnih mjera prema maloljetnicima i mladim punoljetnicima; priznavanje prava na usluge boravka, smještaja i privremenog smještaja.
- Posttremanski prihvat i pomoć maloljetnicima i mlađim punoljetnicima - pružanje usluge savjetovanja i pomaganja pojedincu i obitelji; provođenje postupaka i priznavanje prava iz socijalne skrbi; rješavanje o pravu na jednokratne naknade namijenjene djeci s poremećajima u ponašanju.
- Drugi stručni poslovi - planiranje, procjenjivanje, vođenje očevidnika, izvještavanje; provođenje aktivnosti namijenjenih prevenciji vršnjačkog nasilja, ovisnosti, vršenja kaznenih djela i prekršaja; provođenje aktivnosti u zajednici radi integracije i podizanja kvalitete javnih usluga te suradnje s nevladinim organizacijama s ciljem unapređenja kvalitete života i odrastanja djece i mladih te drugi poslovi u skladu sa zakonima, općim aktima Centra i drugim propisima ili po nalogu ravnatelja Centra.

Poslove u stručnoj cjelini Zaštite djece i mladih s problemima u ponašanju obavljaju socijalni radnik, psiholog i socijalni pedagog. Zaključno, nužno je naglasiti da nemaju svi centri za socijalnu skrb dovoljno kvalitetno ekipirane timove uz sve zastupljene struke koje su im u radu potrebne.

Ricijaš i sur. (2014) nakon provedenog istraživanja na uzorku od 194 ispitanika koje se odnosilo na izvršavanje odgojne mjere Pojačana briga i nadzor, a uključivalo je 141. voditelja mjere, ističe da sami voditelji smatraju da je sadašnja praksa puka formalnost, a ne usklađenost s potrebama, upravo zbog preopterećenosti poslom i prevelikim brojem zadataka i slučajeva po stručnjaku.

Snažan potencijal centara za socijalnu skrb zasigurno postoji, a prema mišljenju Sviben (prema Poredoš Lavor, 2012). centar treba imati jednu od značajnih uloga u pružanju pomoći i podrške djeci svjedocima. Nadalje, Sviben navodi da centar za socijalnu skrb može pružiti

najrazličitije oblike pomoći i podrške koji uključuju zadovoljavanje od materijalnih do psiholoških potreba djeteta te realizaciju smještaja i zaštite u suradnji s drugim institucijama.

1.2.6.5. Uloga timske procjene pri specijaliziranim ustanovama za djecu i mlade s problemima u ponašanju

Pravni temelji upućivanja na timsku procjenu su Zakon o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19), Obiteljski zakon (NN, 103/15, 98/19) ili Zakona o sudovima za mladež. Namijenjena je djeci i mladima dobi od osam do osamnaest godina oba spola čiji je obrazovni status osnovna škola, srednja škola ili se dijete/maloljetnik nalazi izvan obrazovnog procesa.

Iz godišnjeg plana i programa rada Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave za 2019. godinu (<http://centar-dugave.hr/informacije/planovi-i-programi-rada/>) proizlazi definicija da je timska procjena/dijagnostika – „*interdisciplinarni proces u kojem tim stručnjaka različitih profila provode postupak timske procjene djece i maloljetnika. Cilj dijagnostike je utvrđivanje: obiteljskih prilika, dinamike odnosa obitelji, općeg zdravstvenog statusa, neurološkog statusa, psihičkog statusa, psihijatrijskog statusa te utvrđivanje etiologije, fenomenologije, intenziteta i vrste problema u ponašanju i osobnosti*“. Naposljetku, krajnji je cilj predlaganje odgovarajućih odgojnih mjera, zaštite i tretmana koji se nakon pojedinačne obrade pojedinih članova sintetiziraju se u “Nalaz i mišljenje”.

U godišnjem planu i programu rada ustanova koje provode timsku procjenu jasno je navedeno da se svaki nalaz i mišljenje mora temeljiti na kriterijima argumentiranosti podataka, jasnoće interpretacije dobivenih podataka te mogućnosti implementacije dobivenih podataka u planiranju daljnjeg tretmana korisnika.

Oblici provođenja timske procjene su: stacionarna timska procjena, ambulantna kontinuirana timska procjena ili ambulantna diskontinuirana timska procjena (Koller - Trbović, Mirosavljević, Jeđud Borić 2017), a stručnjaci koriste i nazive kao što su: izvaninstitucionalni, poluinstitucionalni i institucionalni pristup dijagnosticiranju.

Stacionarna timska procjena provodi se na zahtjev nadležnog centra za socijalnu skrb ili suda u trajanju od četiri tjedna (iznimno tri tjedna u slučajevima prethodno provedene timske procjene ili kada je riječ o djetetu koje ima smještaj u ustanovi socijalne skrbi). Uključuje opservaciju u cjelodnevnim uvjetima kroz različite životne situacije tijekom dana, a sve putem strukturiranih uvjeti. Takvi strukturirani uvjeti preduvjet su direktnom uvidu i pravilnoj procjeni, priprema su za strukturiranost budućeg tretmana, svojevrsan su trening na

organizirane životne uvjete i navikavanje prihvatljive dnevne rutine koja uključuje izvršenje obaveza u skladu s dobi korisnika. Takav način procjene u heterogenoj grupi omogućuje dobivanje većeg broja podataka o kvaliteti različitih odnosa, stavova i vrijednosnih orijentacija, a provodi se provjerenim metodama rada i predstavlja temelj za planiranje individualnog rada u daljnjem tretmanu.

Ambulantna kontinuirana timska procjena i ambulantna diskontinuirana timska procjena također se provode na zahtjev nadležnog centra za socijalnu skrb ili suda i to u slučaju ako ne postoje uvjeti za stacionarnu obradu.

Razlozi zbog kojih se korisnici upućuju na timsku procjenu su: prisutne odgojno-obrazovne teškoće, prisutni problemi u ponašanju, prisutni psihički problemi, etiološki faktori u obitelji i drugo.

Šira pojašnjenja moguće vidjeti u godišnjem planu i programa rada Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave za 2019. godinu (<http://centar-dugave.hr/informacije/planovi-i-programi-rada/>). Nadalje, temeljem istog akta propisani su smještajni kapaciteti navedene ustrojbene jedinice iz kojeg je razvidno da je stacionarna timska procjena moguća za dvanaest korisnika u isto vrijeme. Četiri mjesta namijenjena su ženskoj populaciji raspolažući s jednom četverokrevetnom sobom s pripadajućim sanitarnim čvorom. Muškoj populaciji namijenjeno je osam mjesta raspoređenih u četiri dvokrevetne sobe, a na raspolaganju je za sve dječake i prostor s toaletom i kupaonicom. Druge prostorije koje se koriste za potrebe korisnika i odgajatelja te organizaciju aktivnosti slobodnog vremena su: dnevni boravak, ured odgajatelja, blagovaonica, kompjutorska učionica, likovna učionica, multifunkcionalna dvorana, dvorana za stolni tenis, teretana, vanjsko igralište. U procesu timske procjene uz primarni stručni tim kojeg čine psiholog, socijalni pedagog i psiholog sudjeluju i drugi stručnjaci ovisno o potrebama svakog djeteta ponaosob (ginekolog, neurolog, psihijatar, oftalmolog i drugi specijalisti). Trenutno, prema planu realizacije 120 procjena godišnje potrebna su dva tima.

Poslove pojedinih stručnjaka unutar timova za procjenu opisuju različiti autori (Babić, Ivanković, Lovrić Rupčić, Majić, Tešija; sve prema Koller - Trbović, Miroslavljević, Jeđud Borić, 2017) s obzirom na pojedinu struku i ustanovu u kojoj se provodi timska procjena:

Tablica 3: Opis poslove pojedinih članova tima za procjenu

Članovi tima	Opis poslova uključuje
Socijalni radnik	opažanje ponašanja djeteta i kontakti s obitelji, individualni rad s djetetom individualni rad s roditeljima, posjet obitelji, razgovor sa stručnjacima izvan osnovnog tima, obrada instrumentarija socijalnog radnika, analiza podataka iz dokumentacije, analiza i sinteza svih dobivenih podataka, razgovori s ostalim članovima tima te interpretacija podataka i pisanje nalaza i mišljenja
Socijalni pedagog	razgovor, opažanje, procjenu, samoprocjenu i samoiskaz putem pismenih i ilustrativnih radova, sociometrijsku metodu, grupni rad, dokumentaciju, alternativne metode i tehnike te vođenje grupe.
Psiholog	uvid u prispjelu i traženu dokumentaciju, uvodni intervju, višekratni individualni razgovori, završni razgovor, psihologijska testiranja, kvantitativna i kvalitativna analiza dobivenih rezultata, opažanje ponašanja u grupi, suradnja s članovima tima i sudjelovanje u radu povjerenstva za prijam i otpust korisnika, plan rada s korisnikom, suradnja s drugim ustanovama, izrađivanje nalaza i mišljenja psihologa, vođenje razgovora s roditeljima korisnika, prema mogućnostima i potrebama izvid u obitelj.

Samo neki od poslova na kojima rade svi članovi tima za procjenu prema sistematizaciji i opisu poslova u Centru za pružanje usluga u zajednici Zagreb – Dugave su vršenje uvida u prispjelu dokumentaciju i izrada prikaza na temelju raspoložive dokumentacije (ukoliko je potrebno, pismeno traženje dopune dokumentacije za potrebe timske procjene) te sudjelovanje u radu Komisije za prijem korisnika. Po prijemu korisnika, vrši se dodatan uvid u dokumentaciju te se izrađuje individualni programa rada. Zajedničkim radom stručnog tima donosi se odluka o odgovarajućoj mjeri za pojedino dijete. Naime, svaki član tima predstavlja viđenje djeteta i njegove obiteljske situacije iz gledišta svoje struke te se zajednički donosi odluka o prijedlozima odgovarajuće odgojne mjere, zaštite i tretmana koja se dodatno preispituje i potvrđuje sastavljanjem Komisije za otpust korisnika. Ostali poslovi u kojima sudjeluje stručni tim odnosi se na povremeni rad u Prihvatnoj stanici ili nekoj drugoj ustrojbenoj jedinici vikendom (u skladu s potrebama kada je nužno i neodgodivo i u tjednu); povremene preprate šticećenika; konzultativni rad s vježbenicima i volonterima; mentorski rad; stručno usavršavanje

te dosljedno i jasno postavljanje granica djeci i mladima koristeći čistu komunikaciju i osiguravanje strukturiranog okruženja koje je neophodno za zdravi razvoj mlade osobe.

Stručni tim ustanove prilikom donošenja odluke o prijemu djeteta ili maloljetnika u Ustanovu dužan je prema unaprijed zapremljenoj dokumentaciji utvrditi razinu rizika za manifestaciju poremećaja u ponašanju. Cjelokupna procjena te određivanje datuma prijema donosi se na sastanku već spomenute komisije za prijeme. O radu komisije za prijeme vodi se i službena zabilješka.

Zaprimljena dokumentacija sažima se u „Prikaz“ koji se iznosi članovima tima na komisiji za prijeme. Svi članovi tima rade na izradi „Prikaza“ prema unaprijed definiranom rasporedu. Riječ je o sažetku cjelokupne zaprimljene dokumentacije koja sadrži: zaglavlje institucije s datumom pisanja prikaza, djetetovo ili maloljetnikovo ime i prezime te nadležnost centar za socijalnu skrb i socijalno- anamnestičke podatke.

Socijalno- anamnestički podaci sastoje se od podataka o: majci (ime, godište, stručna sprema, zaposlenost, brak/izvanbračni život, sociopatološka ponašanja u obitelji, psihijatrijski hereditet), ocu (ime, godište, stručna sprema, zaposlenost, brak/izvanbračni život, sociopatološka ponašanja u obitelji, psihijatrijski hereditet), stambenim prilikama (opremljenost, urednost), djeci rođenoj u braku ili vezi roditelja djeci te djeci partnera iz prijašnjih veza ili brakova, odnos s ostalim članovima obitelji te podaci o djetetu ili maloljetniku.

Podaci koji se odnose na samo dijete ili maloljetnika sadržavaju ime i prezime, razred, školu, informacije o trudnoći majke, rani razvoj, postojanje bolesti, upadnosti po nečemu, obrazovni status, rezultate koje postiže, postojanje ometajućih faktora, ponašanje i redovitost na nastavi, opis neprihvatljivog ponašanja, duljinu trajanja poteškoća, intenzitet teškoća, mjesto manifestiranja neprihvatljivog ponašanja, intelektualni status, postojanje somatske ili psihičke bolesti.

U posljednjem dijelu navode se mjere koje su poduzete prije opservacije (liječenja, mjere obiteljsko-pravne ili kazneno-pravne zaštite, prethodne opservacije, uključenost u terapije ili savjetovališta), duljina razdoblja od pojave nekog problema u ponašanju te popis priložene dokumentacije.

Ako nedostaje određena dokumentacija o tome se usmeno i pismeno obavještava nadležni centar za socijalnu skrb sa zamolbom da što hitnije dostave traženu dokumentaciju, a popis dokumenata se bilježi na prikaz. Svaki član tima naposljetku potpisuje prikaz.

Radnje komisije za prijeme uključuju: procjenu smještajnih kapaciteta, procjenu funkcioniranja štćenika za prijem s obzirom na osobinečnosti i intenzitet poremećaja u

ponašanju drugih štićenika u ustanovi, procjenu hitnosti smještaja djeteta ili maloljetnika u instituciji, procjenu mogućnosti pružanja adekvatne brige i zaštite s obzirom za psihofizičko stanje djeteta ili maloljetnika te organizaciju rada stručnih djelatnika u skladu s rezultatima procjene rizika za manifestaciju neprimjerenog ponašanja u ustanovi.

U situacijama kada nije prethodno dostavljena dokumentacija od strane nadležnih institucija, a nužan je prihvata i smještaj djeteta ili maloljetnika u ustanovu, svaki je stručni djelatnik dužan što hitnije zatražiti potrebne informacije od nadležnih tijela s ciljem prevencije nasilja u instituciji. Nakon što je komisija za prijeme utvrdila vrijeme i datum kada je moguć prihvata djeteta ili maloljetnika na odjel timske procjene o istome šalje „Odluku“ samom predlagatelju timske procjene.

Prijemne radnje uključuju izradu pojedinačnog plana rada s djetetom ili maloljetnikom te prijemni razgovor na koji se upućuje prilikom dolaska u Ustanovu.

Pojedinačni plan rada jest skup odgojnih, radnih, radnookupacionih, zdravstvenih, psiholoških i sigurnosnih radnji i mjera kojima se planira pružiti uslugu tretmana, u skladu s osobinama i potrebama djeteta ili maloljetnika.

Prijem korisnika koji započinje inicijalnim razgovorom s roditeljima i djetetom/maloljetnikom, a koji obavlja socijalni radnik. Pri tome upoznaje dijete/maloljetnika i roditelje s organizacijom i pravilima ustanove kao i o načinima buduće komunikacije te potrebe njihove uključenosti i suradnje tijekom postupka timske procjene.

Postupak stacionarne timske procjene se odvija u obliku individualnog (intervju, ciljani razgovor, situacijski razgovor, individualni rad na obrazovnim sadržajima, otpusni razgovor, ispitni materijali-testovi, upitnici...) i grupnog rada (grupne aktivnosti, grupni sastanci, obrazovni sadržaj) pri čemu se koriste klasične pedagoške metode rada, modifikacija ponašanja te različite komunikacijske i interakcijske igre i vježbe.

Prigodom prijema djeteta ili maloljetnika u samu grupu zbog njegove/njezine, ali i sigurnosti drugih štićenika osobne stvari će se pregledati. Osobne stvari čije zadržavanje nije dopušteno, jer postoji sumnja da su namijenjene bijegu ugrožavanju reda i sigurnosti, te se sumnja da mogu narušiti zdravlje štićenika ili radnika Ustanove popisuju se, oduzimaju i pohranjuju na *polog stvari* ili se uručuju roditeljima / skrbnicima djeteta ili maloljetnika.

Stvari za koje se sumnja da su u svezi, ili mogu biti u svezi s počinjenjem nekoga kaznenog djela oduzet će se od djeteta ili maloljetnika i predati nadležnom državnom tijelu uz prethodnu obavijest roditelja i ravnatelja Centra. Prigodom prijema može zadržati sljedeće stvari: rublje, odjeću, obuću, remen za hlače, pribor za brijanje koji ne ugrožava sigurnost, novčanik, notes, nakit, sat, olovku, knjige, fotografije i druge stvari za osobnu uporabu i higijenu, osim kada

navedene stvari ugrožavaju sigurnost samog djeteta ili maloljetnika, drugih štićenika te djelatnika. Stručni radnik može dopustiti štićeniku da zadrži i druge stvari, ako to nije protivno kućnom redu i interesima sigurnosti. Sve stvari se pregledavaju te se sastavlja popis koji se pohranjuje u dosje štićenika. Dragocjenosti, vrijednosnice te osobne i druge isprave popisuju se u nazočnosti štićenika i pohranjuju se na, za to predviđeno mjesto o čemu se vodi i bilješka putem upisa u knjigu evidencije dnevnih zbivanja. Na zahtjev, stvari se mogu predati roditeljima ili skrbnicima. Prigodom prijema štićenik zadržava ortopedska i druga nužna medicinska pomagala, a potrebni lijekovi pohranjuju se na, za to predviđeno mjesto. Stručni radnici dužni su brinuti o redovitom uzimanju terapije. Prilikom prijema djeteta ili maloljetnika vodi se evidencija o prijemu štićenika te se prijem bilježi u knjigu evidencije dnevnih zbivanja uz navođenje nadnevka i sata prijema, bitnih zapažanja kao i eventualnih napomena o štićeniku.

U knjigu prijema štićenika upisuju se podaci o: imenu i prezimenu, datum prijema, datum rođenja, nadležni centar za socijalnu skrb te inicijali odgajatelja koji se imenuje matičnim odgajateljem štićenika.

Matični odgajatelj je socijalni pedagog kojem je maloljetnik/mlađi punoljetnik neposredno povjeren na odgoj i realizaciju njegovog pojedinačnog programa postupanja, koji se intenzivno bavi njegovim potrebama, analizira i razvija njegove mogućnosti i primjenjuje metode koje će najbolje zadovoljiti njegove potrebe i postići svrhu odgojnog rada. Matični odgajatelj sudjeluje u kreiranju i formiranju prijedloga, u radu same komisije za otpuste te u konačnici pisanju nalaza.

Viša medicinska sestra ili medicinski tehničar obaviti će inicijalni zdravstveni pregled djeteta ili maloljetnika, a ukoliko prigodom prijema budu uočene teže zdravstvene smetnje i potreba za pregledom, isti će se obaviti bez odgode ili će se pozvati djelatnici hitne medicinske pomoći.

Socijalni pedagog provodi pripremu i podršku za korisnikovo uključene u grupu.

Nakon evidentiranja prijema te pregleda stvari, a potom smještavanja djeteta ili maloljetnika, upućuje se istog na prijemni razgovor. Na prijemnom razgovoru socijalni pedagog će prikupiti evidencijske podatke te upoznati štićenika s pravima i obvezama, razlozima i ciljevima smještaja, sa svrhom, prirodom, korisnošću i provedbom predloženog oblika tretmana kako i s pravilima ponašanja i kućnim redom. Svaki štićenik je informiran o postojanju apsolutne zabrane primjene nasilničkog ponašanja te o eventualnim sankcijama za takav vid neprihvatljivog ponašanja.

Rad svih članova tima za procjenu temeljiti se na načelima: dosljednosti, individualiziranog postupanja, pravovremenosti i timskog pristupa.

Načelo dosljednosti nalaže da stručni radnik u radu s djecom i mladima ne odstupa od stava, stila vođenja i usmjeravanja te da postojano i ustrajno provodi sve unaprijed planirane i usvojene aktivnosti. Stručni radnik se u radu s djecom i mladima mora pridržavati svih usvojenih pravila ponašanja te donositi iste odluke kada je određeno pravilo prekršeno od strane štićenika, ako nije došlo do promjene okolnosti.

Načelo individualiziranog postupanja nalaže da se za svakog štićenika ponaosob vodi briga o njegovim osobinama ličnosti, okolnostima života do smještaja u ustanovu, njegovim potencijalima, potrebama i psihofizičkom stanju te u skladu s time planira i provodi tretman.

Načelo pravovremenosti nalaže da su svi stručni radnici dužni reagirati odmah, bez odgode na zadovoljavanje potreba djeteta ili mladih čije je zadovoljavanje nužno za njegov neometani psihofizički razvoj ili na kršenje istaknutih pravila ponašanja i kućnog reda ustanove.

Načelo timskog pristupa podrazumijeva da svaki član tima jasno zna koja je njegova zadaća u zbrinjavanju štićenika. Tijekom obavljanja službe, komunikacija između radnika se provodi na visoko profesionalnom nivou. Stručni i drugi radnici ustanove dužni su međusobno surađivati s ciljem pružanja što kvalitetnije usluge tretmana za djecu i mlade.

Svi stručni radnici dužni su ujednačeno provoditi odgojne postupke spram djece i mladih. Ujednačenom provedbom smatra se podjednako, ravnomjerno, složno te istodobno provođenje odgojnih postupaka.

Stručni radnici dužni su provoditi tretmanske radionice koje za cilj imaju redukciju rizika za manifestaciju neprihvatljivog ponašanja djece i mladih. Pojedinačne teme, vrijeme i način provedbe određuje svaki odgajatelj ponaosob ovisno o mogućnostima, zahtjevima i potrebama samih štićenika.

Pravila ponašanja nalaze se vidno istaknuta u prostorima dnevnog boravka djece i mladih u svim ustrojbenim jedinicama. Moguće je promjena pravila s obzirom na procjenu potreba i odgojnih kapaciteta štićenika kao i tehnička promjena izvedbe. Pravila ponašanja u skladu su s pravilnikom i kućnim redom ustanove, a ponajprije temeljena su na bontonu. Strogo su zabranjena kršenja pravila čijim nepoštivanjem može doći do lakše ili teže zdravstvene posljedice samog štićenika ili štićenika u njegovoj blizini. Stručni radnici dužni su dnevno vremenskom organizacijom obuhvatiti potrebe korisnika koje su nužne za njegov neometani razvoj pri tome vodeći brigu o potrebama i mogućnostima djeteta ili maloljetnika. Putem individualiziranog i prilagođenog načina rada dužni su koliko je to moguće, reducirati mogućnost manifestiranja neprihvatljivog ponašanja štićenika. O svim neprihvatljivim ponašanjima štićenika vodi se evidencija u pisanom obliku putem knjige dnevne evidencije te se obavještavaju voditelj i ravnatelj.

Svaki korisnik tijekom opservacije ima dosje, a jedan od njegovih sastavnih dijelova je i socijalno-pedagoški dosje koji sadrži: opći dio, socijalno-pedagoške upitnike i druge materijale, obrazovne materijale te socijalno-pedagoški instrumentarij. Opći dio uključuje: listu općih podataka, prijemni razgovor te listu zapažanja. Praćenje štićenika putem liste zapažanja omogućava se kontinuirano praćenje ponašanja sa svih aspekata te popunjavanjem liste od strane većeg broja odgajatelja doprinosi se stvaranju objektivnije slike i procjene funkcioniranja djeteta ili maloljetnika. Lista obuhvaća pet područja.

Tablica 4: Prikaz liste zapažanja

Područje promatranja	Ponašanje korisnika
Odnos prema sebi	samoaktivnost, razvijanje odgovornosti za svoje ponašanje, samostalnost, pozitivan pojam o sebi, kontrola emocija, kontrola ponašanja, razvoj svijesti i samosvijesti, prepoznavanje vlastitih potreba, prihvaćanje vlastitog statusa i uloge - škola, obitelj, grupa
Odnos prema drugima	uspostavljanje komunikacije s odgajateljem i grupom, prihvaćanje discipline i autoriteta, prihvaćanje pravila i posljedica, prepoznavanje tuđih potreba, način rješavanja konflikata, stvaranje prijateljstva, uvažavanje drugih, razvijanje suradnje
Odnos prema obrazovanju	izvršavanje obrazovnih obaveza, pohađanje nastave/prakse, specifične teškoće učenja, odnos prema školi i obrazovnim sadržajima, (ne)prihvaćanje pomoći u učenju, savladavanje gradiva, način učenja, redovitost, samostalnost u radu, tehnike učenja, prihvaćanje učenja
Interesi	postojeći interesi: pozitivni, negativni, uspješnost u aktivnostima, pokazuje interes za aktivnosti (ne)primjerene dobi, razvijanje osobnih potencijala
Navike	higijenske, radne i kulturne navike

Socijalno-pedagoški upitnici i drugi materijali uključuju:

- sastavci na temu (što ja mislim o sebi, a što drugi misle o meni, kako provodim slobodno vrijeme, moje kazneno djelo, moja obitelj, kako zamišljam svoju budućnost, škola i ja, moji prijatelji, slobodna tema, moj boravak u Dugavama),
- upitnici područja obitelji (prikaz moje obitelji, razgovor o odnosima u obitelji),

- upitnici područja osjećaja (bilo mi je najljepše kad, bilo mi je najgore kad, prikaz osjećaja u tijelu, prikaz osjećaja u zamišljenim situacijama),
- upitnici područja ponašanja: (što činim i zašto to činim (u zamišljenim situacijama), što želim i mogu promijeniti kod sebe,
- liste stavova (o životu, o učenju i ponašanju kod kuće, o pušenju, o boravku na obradi, o komunikacijskim vještinama, stavovima, vrijednosti i interesima),
- testovi (test nedovršenih rečenica I, test nedovršenih rečenica II, JA koncept), radni listovi (analiza konfliktnih situacija, samoprezentacija: «Sve o meni», lista pojmova (definicija i značaj), izrada stripa «Nastavi priču» (donošenje odluka u zadanim situacijama)).

Obrazovni materijali sačinjavaju inicijalne testove, ali i sve obrazovne materijale korisne za rad. Sastavljanje testova ovisi o potrebama štíćenika u svrhu vježbanja i usvajanja gradiva, ali i same provjere statusa. Učenje i pomaganje pri savladavanju novih obrazovnih sadržaja je u skladu s obrazovnim statusom štíćenika.

Socijalno-pedagoški instrumentarij uključuje: skalu procjene ometajućih ponašanja, YLS, skalu ponašanja u ispitnoj situaciji te skalu atribuiranja vlastitog delinkventnog ponašanja mladih.

Svi navedeni materijali i instrumenti u potpunosti se koriste u skladu s potrebama svakog korisnika.

Odgajatelji vode brigu da je prostor doma te njegov okoliš uredan i čist, a u održavanju okoliša i prostorija doma u suradnji sa stručnim i drugim djelatnicima ustanove sudjeluju i sami štíćenici. Nabavku sredstava za čišćenje vodi viša medicinska sestra, a sama sredstva u vrijeme kada se ne koriste pohranjuju se za na to predviđeno mjesto koje je osigurano sigurnosnom bravom. Za vrijeme čišćenja korištenje sredstava za čišćenje je pod nadzorom odgajatelja. Tijekom čišćenja sanitarnih prostorija obavezno je korištenje jednokratnih rukavica za sprječavanje zaraze te se one moraju koristiti pravilno i namjenski. Poslije uporabe jednokratnih rukavica ruke se moraju dobro oprati. Rukavice se moraju baciti nakon svake uporabe. Zabranjeno je ponovno korištenje već uporabljenih rukavica. Prije svakog odlaska na obrok svi štíćenici u redu odlaze na pranje ruku, a odgajatelj kontrolira služe li se primjereno sapunom. Nakon pranja osigurano je i sušenje ruku. Hrana za obroke štíćenika priprema se u Centru. Svaki štíćenik dolaskom u Ustanovu dobiva posteljinu te dva ručnika. Svakoga tjedna ručnici se mijenjaju, a svakog drugog tjedna mijenja se i komplet posteljine, a u slučaju potrebe i češće.

Svaki stručni radnik dužan je podupirati uspostavu suradnje i razmjene podataka s drugim jedinicama lokalne i područne samouprave u cilju razmjene iskustava i stvaranja „dobre

prakse“. U okviru svojih mogućnosti i potreba važno je uspostaviti suradnju s nevladinim organizacijama, vjerskim zajednicama, obiteljskim savjetovalištima, s nadležnim zdravstvenim ustanovama i liječnicima te stručnjacima koji se bave problematikom problema u ponašanju.

Nalaz i mišljenje timske procjene upućuje se naručitelju. Pravo uvid u liječničke nalaze imaju roditelji/skrbnici djeteta ili maloljetnika. Nalaz i mišljenje ne daje se na uvid roditeljima te je označen oznakom „Profesionalna tajna“ s ciljem zaštite interesa djeteta ili maloljetne osobe. Primjenjivanje istih kriterija te načina rada sa svim štićenicima uz individualizaciju i fleksibilnost u skladu s potrebama cijele grupe i svakog štićenika ponaosob jedno je od glavnih zadataka.

U takvim doista visoko strukturiranim uvjetima postoji mogućnost kvalitetne procjene uz utvrđivanje etiologije i fenomenologije poremećaja u ponašanju. Takva kvalitetna procjena nužan je preduvjet za predlaganje efikasnih tretmana kako i adekvatnih i efikasnih odgojnih mjera.

1.2.6.6. Sud za mladež

Prema Zakonu o sudovima za mladež člankom 35. jasno je definirano da u kaznenim predmetima maloljetnika sude sudovi za mladež, a članak 36. propisuje da nadležnost suda za mladež prestaje s navršenom dvadeset trećom godinom života počinitelja. Nadalje, isti zakon u članku trideset i sedam propisuje ustrojstvo i nadležnost tako da iz zakona proizlazi: „*U općinskim sudovima u sjedištu županijskog suda i u županijskim sudovima ustrojiti će se odjeli za mladež koji se sastoje od vijeća za mladež i sudaca za mladež s iznimkom u općinskim sudovima u Gospiću, Čakovcu, Koprivnici, Požegi, Virovitici za čije područje su županijski sudovi ustrojani kao stalne službe, ustrojiti će se odjeli za mladež koji se sastoje od vijeća za mladež i sudaca za mladež*“. Isti članak zakona nalaže da se u Visokom kaznenom sudu Republike Hrvatske ustroji vijeće za mladež.

Carić i Kustura (2009) provode istraživanje među sucima za mladež (tražili da izraze svoje stajalište ili mišljenje o nekom problemu) i zaključuju da je potrebno preispitivanje opravdanosti zadržavanja kriterija težine kaznenog djela, za podjelu stvarne nadležnosti između općinskog i županijskog vijeća za mladež. S obzirom na to da težina počinjenog kaznenog djela kod maloljetnika nema jednako značenje kao kod odraslih preporučuju preraspodjelu teritorijalne nadležnosti sudova za mladež što bi doprinijelo koncentraciji većeg broja predmeta na manji broj sudova. Takva organizacija bi pripomogla boljoj specijalizaciji

sudaca za mladež i čitavog pravosudnog kadra koji djeluje na rješavanju maloljetničke problematike.

Božičević Grbić i Kuharić (2017) analizom prakse donose zaključak da se unatoč tome što se u promatranih šest mjeseci broj predmeta u radu na svim sudovima na predmetima kaznenopravne zaštite djece gotovo prepolovio i nadalje izostaje hitnost u postupanju.

Prema Zakonu o sudovima za mladež (članak 38. i članak 39.) suci za mladež i državni odvjetnici za mladež moraju imati izraženu sklonost za odgoj, potrebe i probitke mladeži te vladati osnovnim znanjima s područja kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada za mlade osobe. Na vrijeme od pet godina suce postavlja predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Po isteku vremena sudac, odnosno državni odvjetnik ili zamjenik državnog odvjetnika može biti ponovno postavljen. Pri odjelima za mladež županijskih sudova postoji sudac istrage za mladež kojeg određuje predsjednik županijskog suda godišnjim rasporedom poslova. U vijećima za mladež u suđenju sudjeluju suci porotnici za mladež koji se imenuju iz reda profesora, učitelja, odgojitelja i drugih osoba koje imaju radnog iskustva u stručnom odgojnom radu s mladim osobama. Člankom 42. propisuje se da pri odjelima za mladež županijskih sudova postoji sudac istrage za mladež kojeg određuje predsjednik županijskog suda godišnjim rasporedom poslova, a vodeći računa o već navedenim kriterijima.

Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež je 26. veljače 2020. organizirala javnu tribinu na temu "Sudovi za mladež". Na samoj tribini više puta je istaknuto kako je situacija na polju maloljetničkog dosuđivanja zabrinjavajuća i kako bez obzira na smanjenje broja sudova na dvadeset općinskih i 15 županijskih sudova još uvijek nije dovoljno, jer je nemoguće očekivati specijalizaciju u takvim okvirima posebice vodeći računa da govorimo o 283 suca za maloljetnike. Predsjednica Odjela za mladež Županijskog suda u Zagrebu, Lana Peto Kujundžić krajem 2019. godine daje izjavu za medije ističući kako još uvijek nismo napravili dobar hodogram postupanja s djetetom od prijavljivanja do odluke suda te dijete ispituju socijalni radnici, liječnici, psiholozi, učitelji i policajci, a tek tada dolazi istražni sudac za mladež s educiranim stručnjakom. Ona rješenje vidi da se na području Zagreba dijete presumiranog počinitelja dijagnosticira u Centru za pružanje usluga u zajednici, a dijete žrtvu u Poliklinici za zaštitu djece Grada Zagreba (<https://www.vecernji.hr/vijesti/u-zatvoru-zavrshi-samo-1-osudenih-maloljetnika-1360920>).

1.2.6.6.1. Stručni suradnici na sudu

Članak 43. Zakona o sudovima za mladež propisuje da sudovi i državna odvjetništva koja pred njima postupaju imaju stručne suradnike: socijalne pedagoge, socijalne radnike i psihologe. Zadaća stručnih suradnika je da na sudu na sjednici vijeća ili na raspravi daju stručno mišljenje o vrsti sankcije koju bi bilo opravdano izreći, prikupljaju podatke o uspješnosti izvršenja odgojne mjere, daju mišljenje vijeću za mladež o potrebi obustave ili zamjene odgojne mjere i obavljaju druge radnje prema uputi suca za mladež.

Osim ovog zakona, kao i za stručne suradnike u državnom odvjetništvu tako i na sudu opis poslova propisan je Pravilnikom o radu stručnih suradnika izvanpravne struke na poslovima delinkvencije mladih i kaznenopravne zaštite djece u državnim odvjetništvima i na sudovima. Pravilnikom se uređuju odredbe o radu stručnih suradnika na sudovima u predmetima kaznenih postupaka prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i protiv mlađih punoljetnika te predmetima kaznenopravne zaštite djece. Navedeni poslovi uključuju izvršavanje poslova tijekom prethodnog postupka, postupka izricanja sankcija, postupka izvršavanja kaznenopravnih sankcija i postupka kaznenopravne zaštite djece te obavljaju druge opće stručne i administrativne poslove.

Iz samog Pravilnika proizlazi sljedeće:

Poslovi stručnog suradnika na sudu vezani uz mjere osiguranja prisutnosti maloljetnika i druge mjere su:

- procjena kriminogenih rizičnih i zaštitnih čimbenika maloljetnika na osobnom, obiteljskom i školskom planu s ciljem davanja stručnog mišljenja vezano uz potrebu određivanja privremenih mjera ili istražnog zatvora prema maloljetniku
- procjena kriminogenih rizičnih i zaštitnih čimbenika maloljetnika na osobnom, obiteljskom i školskom planu s ciljem davanja stručnog mišljenja vezano uz osnovanost i kontrolu privremenog smještaja maloljetnika
- sudjelovanje u obavljanju nadzora nad izvršenjem istražnog zatvora prema maloljetniku

Poslovi stručnog suradnika na sudu tijekom izricanja sankcija prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela su:

- stručna procjena i izrada sintetiziranog pisanog mišljenja s prijedlogom sankcije prema maloljetniku te iznošenje mišljenja i prijedloga o vrsti sankcije na sjednici vijeća ili glavnoj raspravi,

- pružanje stručne pomoći sudu za mladež pri obavještanju centara za socijalnu skrb kada se u kaznenom postupku prema maloljetniku utvrde činjenice koje upućuju na potrebu poduzimanja mjera radi zaštite prava i dobrobiti maloljetnika
- stručna procjena mlađih punoljetnih počinitelja kaznenih djela te davanja mišljenja i prijedloga o opravdanosti primjene odredbi maloljetničkih kaznenopravnih sankcija ili općeg kaznenog prava kao i usmeno iznošenje istoga na glavnoj raspravi.

Poslovi stručnog suradnika na sudu tijekom izvršavanja kaznenopravnih sankcija izrečenih maloljetnim počiniteljima kaznenih djela su:

- sudjelovanje u izradi i provedbi pojedinačnog programa postupanja izvršavanja odgojnih mjera,
- sazivanje kontrolnih ročišta u svrhu nadzora izvršavanja odgojnih mjera te praćenja ostvarivanja intervencijskih ciljeva definiranih pojedinačnim programom postupanja, na koja se pozivaju maloljetnik, njegov zakonski zastupnik ili skrbnik, voditelj odgojne mjere, predstavnik centra za socijalnu skrb ili ustanove u kojoj se mjera izvršava,
- davanje pisanog i obrazloženog prijedloga sudu za mladež o potrebama zamjene ili obustave izvršenja odgojne mjere, nakon preispitivanja svih relevantnih okolnosti tjeka izvršavanja odgojne mjere,
- davanje pisanog i obrazloženog mišljenja na sjednicama vijeća o mogućnostima primjene uvjetnog otpusta maloljetnika s izvršavanja kazne maloljetničkog zatvora,
- sudjelovanje u provedbi poslijepenalnog prihvata maloljetnika za vrijeme trajanja uvjetnog otpusta iz odgojnog zavoda i maloljetničkog zatvora kroz suradnju s nadležnim službama socijalne skrbi, zdravstva, pravosuđa i obrazovanja,
- sudjelovanje u obilascima maloljetnika smještenih u ustanove te sastavljanje pisanog izvješća o organizaciji rada ustanova, uvjetima života i učinkovitosti izrečene odgojne mjere.

Poslovi stručnog suradnika na sudu u kaznenim predmetima protiv odraslih počinitelja kaznenih djela na štetu djece su:

- ispitivanje djeteta kao svjedoka ili oštećenika putem audio-video uređaja prema nalogu suca,
- pružanje stručne pomoći sudu kod ispitivanja djeteta kao svjedoka kroz pripremu djeteta za ispitivanje, davanje stručnog mišljenja o njegovoj spremnosti i sposobnosti za ispitivanje, načinu ispitivanja i sudjelovanje u ispitivanju,
- prikupljanje podataka o osobnim i obiteljskim prilikama djeteta svjedoka sa svrhom davanja stručnog mišljenja o daljnjem postupanju u odnosu na okolnosti koje su

doprinijele ili su bile od utjecaja na izvršavanje kaznenog djela na štetu djeteta te izvještavanje centra za socijalnu skrb,

- davanje osnovnih informacija o tijeku kaznenog postupka protiv odraslih počinitelja kaznenih djela na štetu djece, roditeljima ili skrbnicima djece svjedoka.

Opći stručni i administrativni poslovi stručnog suradnika na sudu su:

- vođenje sudske evidencije o izrečenim maloljetničkim sankcijama,
- sudjelovanje u radnim skupinama za izradu zakona, podzakonskih propisa i drugih pravnih akata,
- sudjelovanje u radu povjerenstava, radnih skupina, odbora i drugih tijela vezanih uz djecu i mlade,
- sudjelovanje u organiziranju međuresornih stručnih sastanaka s ciljem unaprjeđivanja kvalitete rada u kaznenopravnom procesu i izvršavanju maloljetničkih sankcija,
- sudjelovanje u organiziranim oblicima stručnog usavršavanja (stručni i znanstveni skupovi, kongresi, konferencije, okrugli stolovi, edukacije, radionice i slično),
- sudjelovanje u izradi godišnjeg izvješća sudova za mladež,
- organiziranje i provođenje studentske prakse te suradnja sa sveučilišnom zajednicom,
- obavljanje drugih stručnih i administrativnih poslova na zahtjev suca za mladež.

Davorka Lalić Lukač (2011; prema Poredoš Lavor, 2012) u izlaganju pod naslovom »Kaznenopravna zaštita djece – uloga stručnjaka izvanpravne struke« navodi da su stručni suradnici izrazito bitni u postupcima u kojima su djeca žrtve kaznenih djela. Ističe da stručni suradnici izvanpravne struke djeluju kao stručni pomoćnici sucima kada su im potrebna dodatna posebna stručna znanja tako da, sudjeluje u davanju procjene procesne sposobnosti svjedoka, daje stručnu pomoć kod izvođenja dokaza putem saslušanja svjedoka, ukoliko postoji potreba daje i mišljenje o sposobnosti za svjedočenje djeteta te informira o mogućim rizicima i posljedicama svjedočenja djeteta.

2. ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKO POLAZIŠTE

Nakon što je uvodno dat široki kontekst funkcioniranja svih dionika u procesu maloljetničkog sudovanja, te istaknuti neki problemi, od terminoloških, do koordinacijskih, istraživački dio ovog rada odnosi se na jedan, nedovoljno reguliran dio u tom procesu. Riječ je o nedostacima u procesu prikupljanju informacija te izradu izvješća za potrebe suda kako bi on mogao donijeti najbolju odluku prilikom izricanja sankcije maloljetnom počinitelju. Kako je uvodno rečeno, svrha istraživačkog dijela rada je utvrditi postoji li usklađenost kriterija u pisanju izvješća u praksi s pravnim kriterijima s jedne strane, te s najboljim profesionalnim standardima s druge, kako bi se dobiveni rezultati uporabili za unapređenje prakse u smislu predlaganja inovacija ciljanih na unapređenje kvalitete informacija koje vode do predlaganja odgovarajuće odgojne mjere.

Kako je poznato, standardizacija kriterija za predlaganje odgojnih mjera (osim uvodno navedenih preporuka) ne postoji, a za njezino uvođenje postoje brojni stručni i znanstveni argumenti.

2.1. Znanstveno stručna uporišta standardizacije kriterija za predlaganje odgojnih mjera

Postoji li razmjer u težini kaznenog djela o kojem treba voditi računa i sankciji koja je uslijedila u svim dijelovima Republike Hrvatske jednako?

Prema naputku Međunarodnog udruženja za kazneno pravo (<https://proleksis.lzmk.hr/36850/>) u svim slučajevima treba poštovati maksimalne granice razmjernosti. Sama sankcija mora biti takva da uklanja i uzroke koji su doveli do počinjenja određenog kaznenog djela (Cvjetko i sur. 2005). Postupa li policija ujednačeno, imamo li jednake kriterije za odbačaj kaznene prijave svih Državnih odvjetništava u Republici Hrvatskoj, je li timska procjena istovrsne kvalitete u različitim institucijama samo su neka od pitanja s kojima se praktičari često susreću. Pravično sudstvo temelj je svih razvijenih civilizacija, ali i nužan preduvjet bilo kojeg rehabilitacijskog postupka. Kako svaka sudska odluka može s jedne strane djelovati deprivirajuće, stigmatizirajuće i destimulirajuće na mladu osobu ukoliko je riječ o nerazmjerno teškoj, izrečenoj sankciji u konkretnom slučaju, s druge strane pak izricanjem blagih mjera maloljetniku se šalje poruka da ne mora odgovarati za svoje ponašanje. Blagom „kaznom“,

naime, kompenzira se strah za vrijeme počinjenja novog kaznenog djela te šaljemo neprimjerenu krajnju poruku. Kako se u praksi često može čuti, sami maloljetnici ističu da nisu bitni nikome unutar sustava. Koren Mrazović (1998) ističe da nepovoljni utjecaj na uspješnost provedbi odgojnih mjera utječe i ponekad preblaga sudska praksa te postupnost u izricanju sankcija kao i sporost u izmjeni mjera na prijedlog izvršitelja. Evidentno je da cijeli jedan kazneni postupak može izgubiti svoj smisao ukoliko se ne predloži doista adekvatna mjera (Hirjan, Singer, 2002). Carić i Kustura (2010) ističu kako zakonom propisana široka ovlaštenja te slobode u radu i donošenju odluka tijekom čitavog kaznenog postupka nameću sucu za mladež tešku, složenu i odgovornu dužnost. Imajući u vidu težinu sudačkog odlučivanja te nužnost adekvatnog donošenja pravilnih odluka postavlja se pitanje što sve sudac za maloljetnike ima na raspolaganju kao dodatni elemenat osiguranja da donosi ispravnu odluku. Prema postojećim propisima on ima kao „instrument osiguranja“ na raspolaganju cijelu mrežu dionika koji sudjeluju u procesu prikupljanja relevantnih podataka i predlaganja odgojnih mjera (opisanih u poglavlju 1.2.6.).

Da je sudska politika izricanja maloljetničkih sankcija neefikasna i rezultira izricanjem neodgovarajućim pojedinim sankcijama koje se izriču maloljetnim počiniteljima, čime se onemogućuje da predložena mjera ostvari svoju svrhu, zaključuje Radić (2017). Nadalje navodi da zakonska rješenja koja su trenutno važeća zahtijevaju tek neke manje tehničke izmjene pa postavlja pitanje iz kojeg razloga trenutni sustav sankcija za maloljetnike ne funkcionira u praksi u smislu ostvarivanja svoje svrhe.

Zagorec (2017) navodi da postupanje prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela još uvijek nije ujednačeno, a niti su njihova prava u dovoljnoj mjeri zaštićena ukoliko imamo u vidu praksu Europskog suda za ljudska prava. Analizom slučajeva iz sudske prakse koji se nalaze u različitim državama, zaključuje da su maloljetnici različito sankcionirani unatoč jedinstvenim međunarodnopravnim dokumentima. Zbog svega navedenog zasigurno i danas postoji potreba da propitujemo, istražujemo i unaprjeđujemo sustav sankcioniranja maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

Usprkos tome, a prateći trendove u dosuđivanju, zamjećuje se veliki raskorak prilikom donošenja sudskih odluka što potvrđuju i brojna dosad provedena istraživanja (Gaudet i sur., 1933; Weld i Roff, 1938; Seld i Danzing, 1940; Frank, 1949; Čaval i Horvatić, 1980; Bačić, 1986; Singer, Cajner, Kovčo, 1992; sve prema Ajduković, 1995).

Osim osobnih obilježja samih sudaca, načina rada pojedinih sudova na raskorak utječe i kvaliteta prikupljene dokumentacije temeljem koje se izvodi određeni zaključak te sukladno tome donosi odluka. Upravo kvalitetom prikupljene dokumentacije bavi se ovaj rad. Nekolicina

analize hrvatskih autora zadnjih desetljeća ukazuju na nedostatke u procesu koji rezultiraju donošenjem odluka.

Još su Singer, Momirović i Kovačević (1976) sa suradnicima ispitivali kriterije sudova pri izricanju sankcija propitujući koliko sudovi uzimaju u obzir okolnosti povezane s kaznenim djelom, a u kojoj mjeri osobna svojstva i obiteljske prilike maloljetnika. Projekt se provodio u četverogodišnjem razdoblju (1968. - 1971.). Prvi zaključak kojeg izvode je činjenica da sudovi više naglasak stavljaju na sam modalitet i kvalifikaciju kaznenog djela u odnosu na osobna svojstva i prilike odrastanja maloljetnika. Također, istraživanje proučava povezanost prijedloga državnog odvjetništva (tadašnjeg javnog tužioca), centra za socijalnu skrb (tadašnjeg organa starateljstva) i odluke suda. Podaci o kaznenom djelu prema zaključku autora utječu na prijedlog državnog odvjetništva i na prijedlog centra za socijalnu skrb više nego na odluku suda. Prijedlog centra za socijalnu skrb ipak ima nešto manji utjecaj na odluku suda nego prijedlog državnog odvjetnika. Međusobna povezanost prijedloga državnog odvjetnika i odluke koju je donio suda iznimno je visoka. Zaključak rada glasi: *“ začuđujuće da javni tužilac vodi više brigu o sociološkim podacima od službe socijalnog staranja, a pogotovo je neobična činjenica da sud, barem koliko se tiče informacija opredmećenih u spisu, više vodi brigu o kriminalnim podacima, nego o podacima o ličnosti i drugim sociološkim podacima. Ponešto je neobično i to što služba socijalnog staranja o kriminalnim podacima vodi više brigu nego sud, a i to što je razlika između relativnog utjecaja socioloških i kriminalnih informacija u procesu donošenja odluka manja u službi socijalnog staranja nego javnog tužioca”* (Singer, Momirović, Kovačević, 1976:96).

Singer (1979) temeljem gore opisanog provedenog istraživanja ukazuje na potrebu ozbiljnog preispitivanja kriterija, jer dobiveni rezultati upućuju na iznimno velik utjecaj vrste i težine počinjenog kaznenog djela na izbor odgojne mjere. Takav stav suda mogao bi djelomično biti rezultat pomanjkanja informacija o osobnim i obiteljskim prilikama maloljetnika te djelomično edukacije sudaca i državnih odvjetnika.

Križ (1999) je provela studiju slučajeva na 74 predmeta i utvrdila relativno visoku stručnost svih sudionika koji donose prijedloge, ali i na primjerima pokazala da je potrebno imati i dobru diferencijaciju tretmana tj. jasne i ujednačene kriterije. Naime prema spomenutoj autorici temeljem sudu dostupnih podataka o maloljetniku, obitelji i životnim okolnostima kod kojih je utvrđena pozitivna prognoza budućeg ponašanja trebalo bi izricati mjere upozorenja dok odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar treba biti namijenjena užoj kategoriji maloljetnih počinitelja.

Rittossa i Božićević Grbić (2012) analizom 93 sudske odluke uočile su pogreške pri samom obrazlaganju odabira vrste maloljetničke sankcije, nedovoljno uzimanje u obzir subjektivnih okolnosti vezanih uz maloljetnika, šturost u prikupljanju podataka o maloljetniku i njihovo dovođenje u vezu s odabranom maloljetničkom sankcijom što dovodi do problematizacije učinkovitosti i svrhovitosti samog kaznenog postupka. Istraživanje je provedeno pri Općinskom Sudu Rijeka temeljem svih dostupnih pravomoćnih odluka donesenih od sudaca za mladež u razdoblju od 1998. do 2001. godine povodom kaznenih djela u svezi s drogom, a protiv maloljetnih i mlađih punoljetnih počinitelja.

Prije samog pokretanja kaznenog postupka maloljetni počinitelji prolaze „kroz ruke“ više institucija te je uputno od početka promatrati sustav i utvrditi hoće li se za sve maloljetnike vrijediti ista pravila, isti kriteriji i ista načela do samog dolaska na sud bez obzira na mjesto odrastanja ili pak mjesto počinjenja kaznenog djela.

Mikšaj-Tdorović i Singer (1998) ispitivali su specifičan kriterij u odlučivanju sudova za maloljetnike - ranije poduzete intervencije od strane institucija socijalne skrbi. Jedan od ciljeva rada bio je ispitati postoje li razlike među ispitanicima kojima su izrečene različite odgojne mjere, s obzirom na vrijeme i vrstu poduzetih intervencija. Uzorak je činilo 1557 malodobnih počinitelja različitih kaznenih djela. Rezultati su pokazali da ne mali udio malodobnih delinkvenata prije izvršenja kaznenog djela već prolazi kroz neke oblike intervencija institucija socijalne skrbi. Metodom hi-kvadrat testa utvrđeno je da je razlika među odlukama suda s obzirom na ranije intervencije društvenih institucija, statistički značajna. Sud za maloljetnike statistički značajno češće izriče odgojnu mjeru upućivanja u ustanovu u slučajevima kada su ispitanici prvi puta evidentirani u centru za socijalnu skrb već ranije, kada su te intervencije bile usmjerene i prema članovima njihovih obitelji, kao i u slučajevima kada je bilo potrebno ispitanike stacionarno opservirati. U suprotnom, relativno najčešće je izrican ukor ili disciplinski centar.

Jedno od većih istraživanja odgojne mjere proveo je Ricijaš sa suradnicima (2014). U istraživanju je sudjelovalo 194 ispitanika. Prosječna dob iznosi 18 godina, a trajanje PBIN-a iznosi 11,73 mjeseca, odnosno gotovo godinu dana. U istraživanje su uključeni voditelji mjere svakog maloljetnika. Voditelji mjere mogu biti djelatnici centra za socijalnu skrb ili vanjski suradnici centra. Ako je kod mlade osobe bio slučaj da joj je voditelj mjere vanjski suradnik centra, tada je dio podataka davao i djelatnik centra koji vodi taj predmet. U istraživanje je bio uključen 141 voditelj mjere. Voditelji mjere predlažu uvođenje posebnih agencija za provedbu mjera čime bi se podigla kvaliteta provedbe mjere ili pak da se na razini centra pojedini stručnjaci specijaliziraju za provedbu PBIN-a čime bi im to postao jedini posao. Voditelji mjere

također spominju potrebu za povećanjem broja zaposlenika u sustavu kako bi se smanjio broj slučajeva po pojedinom stručnjaku, uvođenje novih pristupa, oblika i sadržaja rada, poput grupnog rada i doživljajno-pedagoških aktivnosti, edukaciju djelatnika suda (sudaca i stručnih suradnika) posebno vezano uz kriterije za izricanje mjere, edukaciju vanjskih voditelja kao uvjeta za praktični rad te nužnu superviziju. Zaključno preporučuju i više suradnje i povjerenja unutar sustava među stručnjacima. Jedan od generalnih zaključaka rada je obvezna standardizirana procjena rizičnosti maloljetnika koji je počinio kazneno djelo kao temelj za donošenje odluka o daljnjem postupanju. Opisano istraživanje upućuje na potrebu jasnijih definiranja kriterija, jer su došli do činjenica da je 37% mladih kojima je PBIN „glavna“ sankcija već ranije činilo kaznena djela, a da je prema njih 33% već ranije državno odvjetništvo primjenjivalo načelo uvjetovanog oportuniteta. U 8% slučajeva već je bilo kazneno sankcionirano na sudu što svakako upućuje i na određenu ustrajnost u delinkventnom ponašanju koja zahtijeva složenije tretmanske postupke. Nadalje, 17% svih mladih u istraživanju je ranije bilo prekršajno sankcionirano, a prema gotovo 50% njih centar za socijalnu skrb već je ranije primjenjivao neke druge intervencije.

Najadekvatnija i najučinkovitija intervencija je ona koja se oslanja na počiniteljeve specifične potrebe i potencijale, a sva novija istraživanja sada snažno i potvrđuju ovu tezu, potvrđujući da intervencije temeljene na dobroj procjeni specifičnih rizika, potreba i kapaciteta maloljetnih počinitelja imaju najveću šansu (Jung, 1999; Lipsey, 1999; Cullen, Gendreau, 2000).

U nekim zemljama je postupak prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela izrazito visoko standardiziran (Takahashi, 2009) U pojedinim državama postoje vodiči te procedure kao preporučeni ili obvezni materijal (Mears, 2014; Vincent i sur. 2012). Neki od stranih autora predstavljaju potencijalne moguće standarde kroz različite instrumente (Scholte, 1998).

Vodiči ili smjernice olakšavaju procese maloljetničkog sudovanja jer, olakšavaju ujednačavanje sudske prakse, dovode do proporcionalnog sankcioniranje kroz balansiranje punitivnog nasuprot rehabilitativnom principu, te evaluiraju različite čimbenike (Howell, 1995).

Iz navedenog je već desetljećima vidljivo da stručnjaci i znanstvenici ističu brojne poteškoće u procesu koji bi trebao rezultirati najboljom odlukom suda za maloljetnike. Dobar dio tih poteškoća mogao bi se otkloniti standardizacijom postupaka prikupljanja podataka potrebnih sudu kao i standardizacijom pisanja izvješća. No, osnova za to je, prije svega, usuglašenost o tome što je kvalitetna timska procjena koja rezultira dobro argumentiranim prijedlogom odgojne mjere.

2.2. Znanstvena i stručna opravdanost korištenja timske procjene pri procesu predlaganja odgojnih mjera maloljetnicima

Koller - Trbović, Mirosavljević i Jeđud Borić (2017) navode da se u Hrvatskoj rijetko i malo govorilo o procjeni potreba djece i mladih s problemima u ponašanju te da je posljednje veće istraživanje o toj temi bilo objavljeno prije više od trideset godina. Naime, 1982. godine Državno odvjetništvo u Zagrebu provelo je studiju o izvještajima koje su centri za socijalnu skrb slali sudovima te je konstatirano da su izvješća prekratka, da izostaju neke bitne informacije o ranijem životu korisnika, odnosima u obitelji, problemima školovanja, načinu korištenja slobodnog vremena korisnika, da se izvješća pišu sporo, odnosno sporo dolaze na sud. Ministarstvo nadležno za područje socijalne skrbi 1984. godine je provelo analizu nalaza i mišljenja napravljenih za potrebe suda, a upućenih od tadašnjih centara za odgoj djece i mladeži i centara za socijalnu skrb. Rezultati koje su dobili poklapali su se s prethodno provedenom analizom, a upućivali su na brojne kritike u vidu šturosti nalaza, podaci su se uzimali samo iz jednog izvora (informacije su bile neprovjerene), a pojedini nalazi bili su opterećeni prevelikom informativnošću, nizom irelevantnih pojedinosti, izostajao je jasan opis fenomenologije, okolnosti pod kojima su problemi manifestirani, podaci o tome koji su specifični oblici problema u ponašanju ili kaznenog djela. Nadalje, u nalazima nisu bili identificirani motivi manifestiranog ponašanja, nalazi su bili nepregledno sistematizirani ili pak previše shematizirani, preporuke su bile udaljene od prakse, a prijedlozi nisu bili dovoljno argumentirani. Zbog svega navedenog tadašnje ministarstvo, 1984. godine je izradilo „Upute za ispitivanje djece i omladine i dijagnosticiranje društveno neprihvatljivog ponašanja”, a prema tim uputama, nalaz i mišljenje trebali su pružiti što više elemenata za odluku suda ili primjenu određenog tretmana poštujući pritom određene smjernice (Koller - Trbović, Mirosavljević, Jeđud Borić, 2017). Riječ je kako navode autorice o smjernicama koje su aktualne i danas sa zaključkom da mišljenje i prijedlog trebaju odgovarati sasvim određenim zahtjevima, a to su: relevantnost, argumentiranost, razumljivost i opredjeljenost.

Zakoni daju jasne poruke na temelju kojih podataka je moguće donositi relevantne prijedloge i odluke, ali primjena zakonskih rješenja u Hrvatskoj ne odgovara tim kriterijima, odnosno, kako pokazuju i neka novija istraživanja, ne postoji adekvatna usklađenost intervencija s potrebama korisnika (Žižak i Koller-Trbović, 1999a; Žižak i Koller-Trbović, 1999b; Koller-Trbović, Ratkajec i Mirosavljević, 2009; Mirosavljević i Koller-Trbović, 2011; Žižak i Koller-Trbović, 2013; sve prema Koller - Trbović, Mirosavljević, Jeđud Borić, 2017).

Tijekom 2015. i 2016. godine proveden je, na inicijativu Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku Republike Hrvatske i uz podršku Ureda UNICEF-a za Hrvatsku, projekt pod nazivom „Unaprjeđenje standarda procjene problema u ponašanju djece i mladih u domovima za odgoj u RH” (Koller - Trbović, Miroslavljević, Jeđud Borić, 2017). Prvi dio projekta bio je usmjeren na ispitivanje i analizu prakse provođenja procjene u sedam domova za odgoj djece i mladeži u Hrvatskoj (neki su u međuvremenu promijenili naziv u Centar za pružanje usluga u zajednici). Analiza podataka za tri godine (2012. – 2014.) pokazala je da opada broj djece i mladih koje su centri za socijalnu skrb uputili na timsku procjenu u dom za odgoj djece i mladih te da gotovo i nije bilo maloljetnika/mladih punoljetnika koji su na procjenu upućeni zbog počinjenja kaznenog djela. Takav je trend potvrđen i tijekom provođenja regionalnih konzultacija sa stručnjacima iz centara za socijalnu skrb, odvjetništava i sudova. Autorice zaključuju da navedeno ukazuje na značajan zaokret u praksi socijalnih i pravosudnih službi pri odlučivanju o izboru te provođenju najprimjerenije intervencije u odnosu na ranije. Nadalje, smatraju da takva praksa ukazuje i na određene promjene (utjecaj procesa deinstitutionalizacije, jačanju timova za procjenu u centrima za socijalnu skrb). Cilj je takvih promjena navode, procjenjivanje korisnika bez izdvajanja, brža i jeftinija procjena, ali s pretpostavkom da je jednako kvalitetna. Jeli u praksi doista došlo do postizanja cilja bez utjecaja na kvalitetu autorice se ograđuju ne ulazeći u daljnje polemike. I u ovom je djelu rada, važno naglasiti da se ambulanta timska procjena (koja je bez izdvajanja, jeftinija i brža) temeljem Pravilnika o minimalnim uvjetima za pružanje socijalnih usluga (NN, 40/14 i 66/15), a prema članku 97. provoditi može u ustanovama za djecu mlađe punoljetne osobe s problemima u ponašanju.

Koller - Trbović, Miroslavljević i Jeđud Borić (2017) ključne prednosti procjene u domovima za odgoj vide u sljedećem:

- multidisciplinarni tim bavi se isključivo poslovima procjene i u to je smislu specijaliziran
- kvalitetna provedba procjene (zahvaljujući konstantnom radu odjela za procjenu i velikom broju provedenih procjena)
- dobar odnos stručnjaka s djecom i mladima te zadovoljstvo korisnika
- kvalitetni i informativni prijedlozi i mišljenja tima za procjenu korisni za planiranje i programiranje tretmana
- tretmansi usmjerena procjena
- lociranost ustanova u gradskim središtima i umreženost ustanova s lokalnom zajednicom

- uglavnom informativne mrežne stranice ustanova, a ponegdje i profil na Facebooku, čime se nastoji maksimalno približiti korisnicima
- zadovoljstvo stručnjaka radom na procjeni; povezanost, angažiranost i zainteresiranost užeg tima za posao, djecu i mlade
- angažiranost i zainteresiranost stručnjaka za budućnost ustanove.

Bez obzira na psihofizički status maloljetnika, duljinu zapriječene kazne za izvršeno kazneno djelo, nadležnost suda (općinski ili županijski sud), izrečenu odgojnu mjeru ili kaznu ne postoji zakonska regulativa koja definira nužnost upućivanja maloljetnika na timsku procjenu. Najsveobuhvatniji način prikupljanja temeljite dokumentacije koja uključuje socijalnu anamnezu, obilježja počinitelja kaznenih djela, okolnosti samog počinjena kaznenog djela, odnos maloljetnika prema istom kao i obiteljsku dinamiku svakako daje cjelovita timska procjena. Kao zamjerka timske procjene često se ističe izdvajanje djeteta iz njegove sredine što je karakteristično samo za stacionarnu procjenu, a zanemaruje se slabo i u praksi nedovoljno korištena ambulantna kontinuirana timska procjena. Također kao jedna od većih zamjerki koje sudovi navode kao razlog ne korištenja timske procjene je sama cijena. Ima li cijene i je li doista isplativo štedjeti na ovom segmentu, kada procjena predstavlja inicijalnu točku tretmana.

O važnosti provedbe kvalitetne procjene prije donošenja prijedloga samom kaznenom postupku govori i Koller Trbović (1996) naglašavajući da se radi o vrlo osjetljivim i odgovornim odlukama koje zadiru u život i budućnost djece i mladih, kao i njihovih obitelji te smatra vrlo važnim i nužnim proces timske procjene djece i mladeži s poremećajima u ponašanju.

Ricijaš (2006) postavlja pitanje čime se sudac treba ravnati pri predlaganju odgojne mjere, kojim čimbenicima pridati više ili manje pozornosti, na temelju čega se može procijeniti stupanj rizika u kojem se maloljetnik nalazi, kolika je vjerojatnost recidivizma te naposljetku kako procijeniti stupanj poremećaja u ponašanju i koja vrsta tretmana je najbolja. Ne samo da domaći autori već i strani često postavljaju ista pitanja i to u svim službama koje su uključene u maloljetničko pravosuđe. Ricijaš rješenje vidi u većem korištenju različitih instrumenata koji nastoje ukazati na kriminogene rizike i potrebe maloljetnika i dodaje još »načelo unificiranosti« pod čime podrazumijeva korištenje istog seta instrumenata unutar i između sustava. Nadalje, pojašnjava da bi bilo nužno ako koristi služba socijalne skrbi u centrima za socijalnu skrb dva instrumenta procjene prilikom pripremnog postupka, dobro bi bilo da se i tijekom samog izvršavanja odgojne mjere koriste ti isti instrumenti u svrhu praćenja procesa rada. Kao najvažnije za istaknuti je upravo činjenica da u Hrvatskoj ne postoji sustavan model timske procjene potreba maloljetnika koji su počinili kazneno djelo, a tako nešto bilo od izuzetnog

značaja prema inozemnim iskustvima. Važnost timske procjene vidi i Lulić Čavar (1995) koja temeljem svog istraživanja zaključuje da je parcijalna procjena uspješnosti tretmana značajno povezana s obilježjima opservacije. Kako je prema navedenoj autorici odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar indicirana samo prema jednoj dosta uskoj kategoriji u biopsihosocijalnom smislu normalno razvijenih maloljetnika smatra da bi izricanju te odgojne mjere u pravilu trebala prethoditi opservacija, bilo stacionarna, bilo ambulanta. Također ističe da je nužno nakon utvrđivanja osnovnih čimbenika koji determiniraju kriminalno ponašanje dati i predikciju njegovoga budućeg ponašanja, pretpostavljajući da će se odgojna mjera izvršiti. Nakon provedenog istraživanja Koller-Trbović i Žižak (2006) zaključuju da djeca i mladi prepoznaju proces dijagnostike (timske procjene) kao međuprostor u kojem im se nudi prilika da vlastite živote usmjere pozitivno, preuzimajući odgovornost za ponašanja na koja u budućnosti mogu i/ili žele utjecati.

Princip procjene kriminogenog rizika i klasifikacije rizičnosti maloljetnika i identificiranje tretmanskih potreba, koje se temelji isključivo na primjeni instrumenta procjene, ključni su za donošenje odluka. Sve izrečene sankcije trebale bi biti usklađene s rizičnim čimbenicima, odgovoriti na kriminogene potrebe te biti usklađene s okolnostima života maloljetnika (Ricijaš i sur., 2014).

Kolika je važnost procjene i donošenja adekvatne sankcije govore Rittossa i Grbić Božičević (2012) koje naglašavaju da su temeljem istraživanja uočeni nedostaci i pogreške pri obrazlaganju odabira vrste maloljetničkih sankcija. Ističu da se samo odabirom adekvatnih sankcija može pozitivno utjecati na razvoj osobnosti maloljetnika i polučiti specijalno preventivne svrhe čime bi se ostvario smisao vođenja kaznenog postupka protiv maloljetnika. Mash i Terdal (1997) navode kako ne postoji potpuna suglasnost oko toga što je potrebno procjenjivati, dakle što je sve važno da bi se donijela utemeljena i valjana procjena potreba korisnika, ali danas gotovo da i nema dvojbe oko toga što bi sve procjenom trebalo biti obuhvaćeno (Koller - Trbović, Mirosavljević, Jeđud Borić, 2017) Područja procjene različitih autora prikazana su u tablici 5.

Tablica 5: Prikaz područja procjene

Autor	Godina	Područja procjene
Poldrugač	1987.	školovanje, vrijednosti i stavove, interese, navike, slobodno vrijeme, obitelj i mogućnosti odgojnog rada
Schroeder i Gordon	1991.	djetetov razvojni status, karakteristike roditelja i šire obitelji, karakteristike okruženja, posljedice ponašanja u užem i širem smislu i djetetov zdravstveni status te specifičnosti nekih ponašanja
Scholte	1998.	eksternalizirani problemi (hiperaktivnost, agresija, antisocijalnost), internalizirani problemi (depresija, tjeskoba, socijalna tjeskoba), dijete (ego kontrola, lokus kontrole i nošenje s problemima), obitelj (obiteljski sukobi, nadzor i privrženost), škola (motivacija, školsko postignuće, odnosi s učiteljima) te vršnjaci (rizične aktivnosti, odnosi s vršnjacima, vršnjačke grupe)
Kobolt	1998.	slika o sebi, obitelj, škola, društvo, vršnjaci, slobodno vrijeme, interes, pravila, funkcioniranje u domu i budućnost
Hoge, Andrews i Leischied	2002.	ranija i sadašnja kaznena djela / sankcije, obiteljske prilike, školovanje/zaposlenje, odnose s vršnjacima, zlouporabu sredstava ovisnosti, slobodno vrijeme, ličnost/ponašanje te stavove/orijentacije

U Hrvatskoj ne postoji sustavan model procjenjivanja/dijagnosticiranja potreba maloljetnika koji su zahvaćeni pravosudnim sustavom, iako bi, čini se prema inozemnim iskustvima, tako nešto bilo od izuzetnog značaja (Žižak, Koller-Trbović, 1999).

U svom radu Ricijaš (2006) navodi da se u svijetu izrađuju mnoge skale i instrumenti procjena rizika i potreba za djecu i maloljetnike. Kroz svoj rad iznosi neke aspekte primjene instrumenata procjene djece i adolescenata, s posebnim naglaskom na procjenu kriminogenih rizika i potreba kod sankcioniranja maloljetnih počinitelja kaznenih djela (posebice u primjeni odgojne mjere Pojačana briga i nadzor). Nadalje, daje kratak pregled razvoja procesa dijagnosticiranja kriminogenih rizika i potreba te je opisano pet instrumenata koji se danas koriste u svijetu, od kojih neki i u Hrvatskoj (Formular za procjenu rizičnosti/potreba, Skala psihopatskih obilježja: verzija za mlade, Skala procjene funkcioniranja djece i adolescenata,

Skala procjene ponašanja djece od 6 do 18 godina i samoprocjena ponašanja mladih te Massachusetts skala trijaže mladih.

Hoge (2002; prema Ricijaš 2006) navodi niz autora koji su istaknuli tri temeljne prednosti standardiziranih instrumenata procjene rizika i potreba:

1. osigurava dosljednost u procesiranju informacija i donošenju odluka kroz cijeli sustav čime se smanjuje neujednačenost i donošenje iracionalnih odluka
2. kvalitetu zaključaka odnosno odluke moguće je provjeriti instrumentom, pogotovo ako su navedene metrijske karakteristike instrumenta
3. standardizirani instrumenti rizika i potreba omogućuju stručnjacima kvalitetniju operacionalizaciju odluka, te je moguće istaknuti faktore zbog kojih je baš ta specifična odluka predložena.

Upravo u tome, uz definiranje kriterija izbora mjere Ricijaš (2006) vidi najznačajnije prednosti korištenja instrumenata procjene rizika i potreba i zaključuje da bi instrumente valjalo uvijek primjenjivati u pripremnom postupku, prilikom odabira intervencije.

„Instrumenti procjene kriminogenih rizika i potreba djece i mladih u svijetu bilježe stalan porast u korištenju te se značajnije primjenjuju u pravosudnom sustavu. Njegove prednosti su brojne, te bi zacijelo značajno unaprijedile postojeći sustav intervencija prema maloljetnicima. Instrumenti se također neprestano testiraju, njihove psihometrijske karakteristike se procjenjuju kako zbog praćenja valjanosti samog instrumenta, tako zbog dinamike u etiologiji i fenomenologiji maloljetničke delinkvencije. Stoga nastaju i nove, revidirane skale koje nadomještaju manjkavosti prethodnih“ Ricijaš (2006:31).

Nastavno na sve navedeno dodaje da se u Hrvatskoj tek započinje s primjenom nekih inozemnih instrumenata i da je potrebno i nadalje testirati njihovu primjenu u našim uvjetima, ali su potrebna i ulaganja napora za kreiranje vlastitih instrumenata koji bi direktno proizašli iz hrvatske prakse i znanosti. U skladu s navedenim u sklopu Doktorske disertacije Ricijaš (2009) konstruira instrument „Skala atribuiranja vlastitog delinkventnog ponašanja mladih“. Navedeni instrument pokazuje dobre metrijske karakteristike te provedena testiranja govore u prilog osjetljivosti instrumenta i njegovoj sposobnosti razlikovanja različitih skupna mladih počinitelja kaznenih djela.

Ricijaš (2017:14) navodi pet izazova hrvatskog maloljetničkog pravosuđa:

- Dugotrajnost kaznenog postupka,
- Nedovoljno ulaganje u kvalitetne, standardizirane i strukturirane tretmanske programe za rad s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela,

- Nedovoljno ulaganje u istraživanja uspješne prakse te nedovoljno informacija o uspješnosti i recidivizmu nakon primjene maloljetničkih sankcija,
- Nedovoljna standardizacija kriterija izbora odgojnih mjera te primjene standardiziranih instrumenata procjene maloljetnih počinitelja kaznenih djela,
- Nedovoljno ulaganje u kontinuirano stručno usavršavanje svih dionika koji rade na područjima maloljetničke delinkvencije.

Primjenom modela obveznog upućivanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela na timsku procjenu i u Hrvatskoj bi pratili trendove na svjetskoj razini. Takav model primjene provodi se te pokazuje svoju održivost primjer Japana (Takahashi, 2009). U Japanu koji je koji je brojem stanovnika (oko 130 milijuna) deseta zemlja svijeta primjenjuje navedeni model koristeći 52 institucije specijalizirane za klasifikaciju i procjenu maloljetnih počinitelja kaznenih djela u kojima borave dva tjedna (iznimno, u kompliciranijim slučajevima, dulje i to maksimalno osam tjedana). Zanimljivo je da sve te institucije su potpuno usklađene, primjenjujući isti način rada. Pristupu svakom maloljetniku je u potpunosti identičan. Točno je propisan način na koji primjenjuju intervju, propisani su testovi koji se smiju primijeniti, svi opservacijski postupci, medicinska dijagnostika uključujući i psihijatrijsku po potrebi, te pisanje završnog izvješća za sud s preporukom mjere i preporukom vrste tretmana.

U Republici Hrvatskoj postoji sedam ustanova koje provode stacionarnu timsku procjenu. Na dan 29.04.2020. sve navedene ustanove na svojim mrežnim stranicama navode da pružaju uslugu timske procjene .

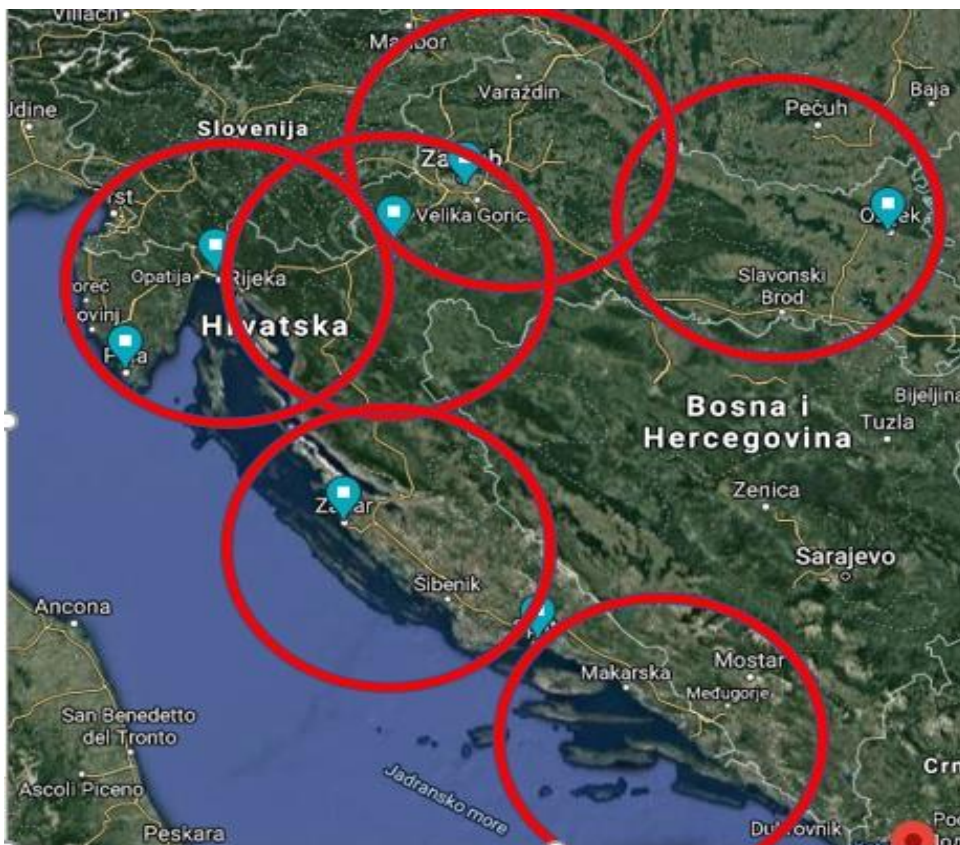
1. Centar za pružanje usluga u zajednici Split
2. Centar za pružanje usluga u zajednici Zagreb- Dugave
3. Dom za odgoj djece i mladeži Pula
4. Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka
5. Dom za odgoj djece i mladeži Karlovac
6. Dom za odgoj djece i mladeži Osijek
7. Dom za odgoj djece i mladeži Zadar

Centar za pružanje usluga u zajednici Luka Ritz također provodi timsku procjenu, ali isključivo ambulantskog tipa.

Postojećih sedam odjela stacionarne timske procjene moguće je pojačati s nekolicinom dodatnih i strateški ih rasporediti tako da ujednačenije pokrivaju teritorij. Rezultat primjene takvog modela zasigurno bi bio lakše treniranje timova te njihova kontinuirana edukacija, lakše bi se organizirali sastanci te bi se naposljetku povećala ujednačenost postupanja prema

korisnicima. Nove, suvremenije i kvalitetnije metode timske procjene djece i mladih s poremećajima u ponašanju lakše bi se primjenjivale u manjem broju specijaliziranih jedinica.

Slika 1. Prikaz sedam pružatelja stacionarne timske procjene (koji imaju mogućnost provođenja ambulantne i stacionarne timske procjene) s mogućim područjima pokrivenosti na teritoriju Republike Hrvatske

2.3. Odgojna mjera Upućivanje u disciplinski centar

S obzirom na to da je analiza potrebe standardizacije kriterija za izricanje odgojnih mjera rađena na primjeru odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar smisleno je u daljnjem tekstu dati kratki osvrt na specifičnosti i rad. Područje analize (vrsta podataka koji se prikuplja vrijedi i za ostale mjere). Dakle, kako je na početku uvodnog dijela rada rečeno, svrha rada je utvrditi postoji li usklađenost kriterija u pisanju izvješća u praksi s pravnim kriterijima s jedne strane, te s najboljim profesionalnim standardima s druge, kako bi se dobiveni rezultati uporabili za unapređenje prakse u smislu predlaganja inovacija ciljanih na unapređenje kvalitete.

Lulić Čavar (1995) provodi istraživanje na uzorku od dvjesto ispitanika i dolazi do zaključka da su za odgojnu mjeru upućivanja u disciplinski centar najindiceraniji muški maloljetnici, mlađe kronološke dobi, prvoprijestupnici, bez dugotrajne kriminalne prošlosti, bez fiksiranoga kriminalnog ponašanja, relativno nenarušenoga tijekom školovanja čiji je obrazovni status primjeren dobi i koji iskazuju interes za slobodne aktivnosti.

Odgojna mjera Upućivanja u disciplinski centar (Križ, 1999) pogodna je za maloljetnike čije neprihvatljivo kriminalno ponašanje nije rezultat odgojne zapuštenosti, već je rezultat njihove nepromišljenosti i naglosti, ali i drskosti te obijesti koje imaju osnovu u samom razvoju djeteta s obzirom na specifičnu kronološku dob.

Križ (1999) navodi da je ova odgojna mjera namijenjena maloljetnicima bez poremećaja na psihološkom i psihijatrijskom planu, koji su uz roditelje koji nisu u potpunosti izgubili autoritet i utjecaj na maloljetnika te su motivirani za promjenu svog djeteta te u konačnici da se u kratko vrijeme pojačanim pedagoškim djelovanjem može djelovati. Nadalje, cilj svakog interveniranja je prema istoj autorici razvoj discipline.

Prema rezultatima jednog od istraživanja odgojna mjera Upućivanje u disciplinski centar za maloljetnike procentualno znatno više je izricana maloljetnicima mlađe dobi, kad je bilo znatno manje uvjeta za njeno izvršenje nego starijoj dobi kad su za to postojali bolji uvjeti (Hirjan, Singer, 1987: 66; prema Lulić Čavar, 1999).

Upućivanje u disciplinski centar definirano je člankom 13. Zakona o sudovima za mladež te člankom 70. Prekršajnog zakona. Ukoliko je mlada osoba počinitelj prekršaja sud će primijeniti mjeru upućivanja maloljetnika u centar za odgoj kada ocijeni da je za ostvarenje svrhe odgojnih mjera potrebno pojačanim mjerama utjecati na njegovu ličnost i ponašanje. Odgojna mjera u navedenom slučaju može se izvršavati određen broj sati tijekom dana u trajanju od najmanje osam, a najdulje četrnaest dana ili u neprekidnom boravku u trajanju od osam dana. Prilikom izricanja mjere pazit će se da radi njezina izvršenja maloljetnik ne izostane s redovne nastave ili s radnog mjesta, a boravak maloljetnika u centru mora biti ispunjen djelatnostima primjerenim njegovim osobinama i usmjeren na razvijanje osjećaja odgovornosti.

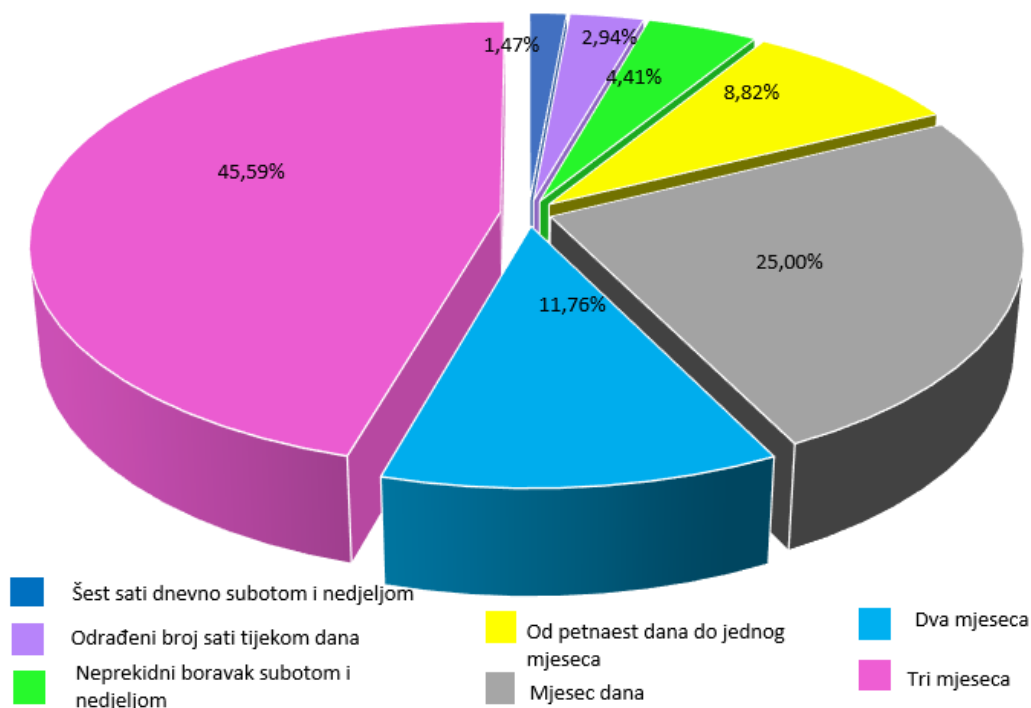
Ukoliko je riječ o počinitelju kaznenog djela postupa se prema Zakonu o sudovima za mladež kojim je definirano da će sud će izreći mjeru upućivanja maloljetnika u disciplinski centar kad ocijeni da je za ostvarenje svrhe odgojnih mjera potrebno kratkotrajno izdvajanje iz njegove životne sredine tijekom kojeg će odgojnim mjerama biti izvršen utjecaj na njegovu ličnost i ponašanje.

Trajanje mjere može biti:

- šest sati dnevno subotom i nedjeljom u trajanju od najmanje tri, a najdulje osam tjedana zaredom,
- određeni broj sati tijekom dana u trajanju od najmanje četrnaest, a najdulje trideset dana,
- neprekidno boravkom subotom i nedjeljom, u trajanju od najmanje tri, a najdulje osam tjedana zaredom,
- neprekidno boravkom u trajanju od najmanje petnaest dana, a najdulje tri mjeseca.

Pri izricanju mjere također će se paziti da radi njezina izvršenja maloljetnik ne izostane s redovite školske nastave ili s radnog mjesta, da je boravak ispunjen djelatnostima primjerenim njegovim osobinama i dobi, učenjem, korisnim radom koji odgovara njegovim sposobnostima i interesima, aktivnostima usmjerenim na razvijanje socijalnih vještina, te drugim odgojnim sadržajima usmjerenim na razvijanje odgovornosti prema sebi i drugima. Uz odluku o upućivanju u disciplinski centar sud može izreći i mjere pojačanog nadzora, ako maloljetnik svojom krivnjom ne izvršava izrečene mu posebne obveze ili odbija ili na drugi način ometa izvršenje mjere pojačanog nadzora, sud može odlučiti da ga zbog toga uputi u disciplinski centar na neprekidni boravak u trajanju od najdulje mjesec dana.

Graf 1: Prikaz duljine trajanja na izvršenju odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar počinitelja kaznenih djela za razdoblje 2016. - 2018.

Zanimljivo je komparirati da je u razdoblju za listopad 1986. do kolovoza 1991. godine u 85% slučajeva mjera je izrečena kao kontinuirani boravak najčešće u duljini trajanja od mjesec dana (Lulić Čavar, 1995).

Za svakog maloljetnika izradit će se pojedinačni program postupanja, a po isteku mjere dostavit će se izvješće o postignućima tijekom provođenja mjere, u roku od osam dana po izvršenju mjere, nadležnom sudu, državnom odvjetništvu i nadležnom centru za socijalnu skrb. Generalni cilj provođenja navedenih mjera je da se u relativno kratkom roku izvrši snažan utjecaj na maloljetnika koji se nalazi na izvršavanju mjere u strogo strukturiranim uvjetima. Specifični ciljevi su: modifikacija ponašanja, odnosno razvijanje pozitivnog modela ponašanja, razvijanje osobne odgovornosti, pojačani utjecaj na odustajanje od daljnjeg činjenja kaznenih djela, pojačani utjecaj na usvajanje i poštivanje zakonskih normi, razvijanje pozitivnog odnosa prema učenju, usvajanje pozitivnih društvenih vrijednosti; razvijanje pozitivnih interesa i navika.

Disciplinski centar namijenjen je populaciji korisnika u dobi od 14. do 21. godine života za oba spola, počinitelji su kaznenih ili prekršajnih djela i na izvršenje mjere su upućeni temeljem pravomoćnog rješenja suda. Uglavnom su polaznici osnovne škole, srednje škole ili izvan obrazovnog procesa, a jedan dio korisnika nalazi se i u radnom procesu.

U praksi se u prvim godinama primjene ZSM/1997 mjera upućivanja u disciplinski centar znatno češće izricala (1997. (11,5%), 1998. (8,3%), 1999. (7,3 %)), a od 2002. godine dolazi do znatnoga pada u njezinu izricanju (2002. (1,9%), 2008. (2,6%), 2011. (3,4%)). Posljednjih nekoliko godina izriče se u prosjeku u 5% slučajeva godišnje (2013. (6,4%), 2014. (6,0%), 2015. (5,2%)) Radić (2017).

U Bosni i Hercegovini gotovo je identična situacija promatrano s aspekta Zakona. Odgojni centar Kantona Sarajevo osnovan 2005. godine (<https://odgojnicentarks.ba/o-nama/>), a služba za izvršenje sudskih mjera radi na provođenju odgojne mjere upućivanja u Odgojni centar, izrečene od strane nadležnog suda maloljetnom počinitelju kaznenog djela. Mjera upućivanja u odgojni centar može se izreći na određeni broj sati tijekom dana u trajanju najmanje 14 dana a najduže 30 dana i na neprekidni boravak u trajanju najmanje 15 dana, ali ne duže od tri mjeseca (<https://odgojnicentarks.ba/organizacija-rada/>). U periodu od 2005. godine do 2016. godine Centar je nosio naziv KJU „Disciplinski centar za maloljetnike“, a od 2016. godine posluje pod nazivom KJU „Odgojni centar Kantona Sarajevo“.

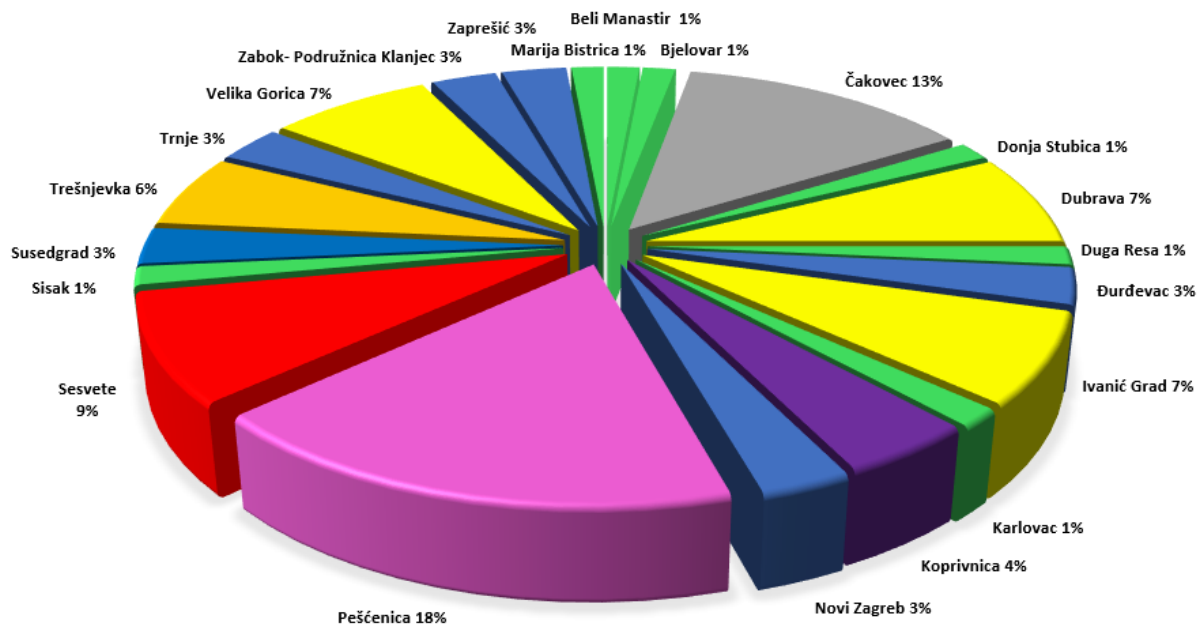
Lulić Čavar (1995) provedenim istraživanjem na uzorku od 200 ispitanika u razdoblju od gotovo pet godina, dolazi do podatka da je na izvršenju odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar 63% ispitanika ranije je uočeno kao počinitelji kaznenih djela, a u 68% slučajeva je već

prethodno izrečena neka odgojna mjera. Pretpostavka je da se prvo navedeni stupanj recidivizma odnosi isključivo na počinitelje kaznenih djela i proučava recidivizam u užem smislu, dok je stopa recidivista kriminološkog aspekta navedenih 68%. Križ (1999) upozorava da je potreban veći oprez pri izricanju odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar maloljetnicima koji su višestruki recidivisti, koji su počinili imovinske delikte i kod kojih je loša obiteljska situacija. Svoje navode potkrjepljuje analizom slučaja iz koje proizlazi da je među maloljetnicima koji su više puta ranije prijavljivani bili dva puta više zastupljeni među onima koji su nakon odgojne mjere ponovno počinili kazneno djelo. Uspješnost provođenja odgojne mjere uvelike ovisi o kvalitetnoj procjeni, a rezultati dosadašnjih istraživanja pokazuju da je samo 66% počinitelja indicirano za ovu vrstu tretmana (Caric, Bilić, 1972; prema Lulić Čavar, 1995). Lulić Čavar (1995) na uzorku od 200 maloljetnika dobiva rezultat da je njih 74% indicirano za odgojnu mjeru upućivanja u disciplinski centar.

2.3.1. Disciplinski centar Zagreb

U prostoru disciplinskog centra osim izvršavanja odgojne mjere upućivanja u o disciplinski centar (prema Zakonu o sudovima za mladež) i odgojne mjere upućivanje u centar za odgoj (čl. 67 st. 3 Prekršajni zakon) provodi se i "Posebna obveza uključivanja u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade" (čl.10 st.11 Zakona o sudovima za mladež), odnosno "Posebna obveza uključivanja u pojedinačni ili skupni rad u savjetovalištu za mlade" (čl. 69 st. 8 Prekršajni zakon). U Disciplinski centar upućuju se i maloljetnici s područja drugih županija, no najveći korisnika dolazi Zagreba. Po broju korisnika kada je riječ o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela osim centara u gradu Zagrebu još se ističe nadležnost centra za socijalnu skrb Čakovec, Velika Gorica i Ivanić Grad.

Graf 2: Prikaz nadležnosti centar za socijalnu skrb za počinitelje kaznenih djela upućenih na izvršavanje odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar od 2016. do 2018. godine.

Generalni i specifični ciljevi kao i definiranje područja rada disciplinskog centra Zagreb pisani su u skladu s Planom i programom rada Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave za 2019. godinu.

Disciplinski centar Zagreb raspolaže s osam mjesta od čega su dvije trokrevetne sobe za mušku populaciju i jedna dvokrevetna soba za žensku populaciju.

U sklopu Disciplinskog centra je dnevni boravak predviđen za različite grupne aktivnosti, organiziranje rada na obrazovnim sadržajima i slobodne aktivnosti. Tijekom 2018. godine u dijelu dnevnog boravka adaptiran je i uređen prostor čajne kuhinje za potrebe korisnika. Nastavno na dnevni boravak nalazi se informatička radionica. Prostorija odgajatelja smještena je između dvokrevetne spavaonice i dnevnog boravka. Korisnici Disciplinskog centra koriste i ostale prostore Centra Dugave i to pretežno one koji se odnose na organizirano provođenje slobodnog vremena kao što su dvorane, teretana, kabineti, igralište. Na poslovima odgajatelja Disciplinskog centra potrebna su tri stručna radnika, a godišnji se izvrši pedeset do šezdeset odgojnih mjera (kazneni i prekršajni).

Prema državnom zavodu za statistiku broj osuđenih maloljetnika u posljednjih deset godina kojima je izrečena odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar je sljedeći:

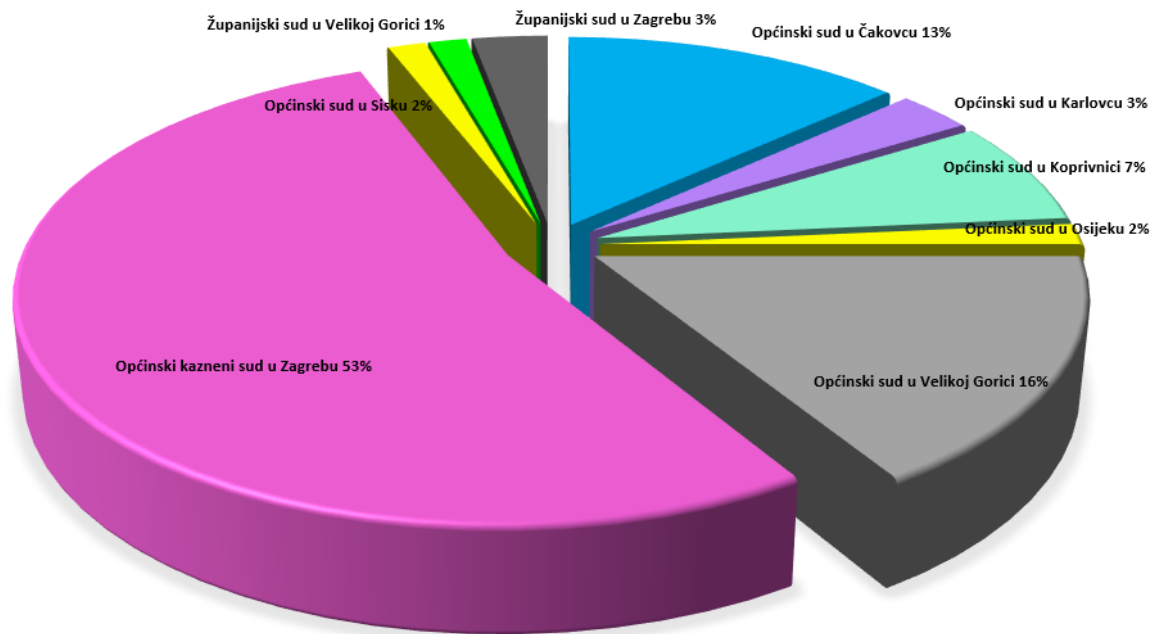
Tablica 6: Prikaz broja izrečene odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar maloljetnih počinitelja

Godina	Stariji maloljetnici	Mlađi maloljetnici	Ukupno
2008.	15	10	25
2009.	23	10	33
2010.	23	9	32
2011.	18	10	28
2012.	11	18	29
2013.	19	16	35
2014.	24	10	34
2015.	15	7	22
2016.	21	11	32
2017.	16	11	27
2018.	12	4	16

Iz navedenih podataka razvidno je da se broj osuđenih maloljetnika relativno stabilizirao na tridesetak mjera godišnje s iznimkom u 2008. godini. Ukoliko promatramo taj broj s obzirom na činjenicu da je broj osuđenih u padu može se zaključiti da je odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar s iznimkom navedene godine u blagom porastu. Analizom posljednje tri godine u Disciplinski centar na području Republike Hrvatske je upućeno sedamdeset i pet maloljetnika (stariji i mlađi maloljetnici ukupno). Broj mlađih punoljetnika koji su dobili odgojnu mjeru upućivanja u disciplinski centar prema Državnom zavodu za statistiku ne vodi se odvojeno u odnosu na sve ostale punoljetne počinitelje kaznenih djela.

Već prethodno spomenuta nadležnost centara za socijalnu skrb u korelaciji je s nadležnošću sudova. U Disciplinskom centru u Zagrebu više od polovice počinitelja kaznenih djela upućeno je od strane Općinskog kaznenog suda u Zagrebu.

Graf 3: Prikaz nadležnosti sudova počinitelja kaznenih djela upućenih na izvršenje odgojne mjere u Disciplinski centar Zagreb za razdoblje 2016. -2018. godine.

U svom istraživanju Lulić Čavar (1995) dolazi do zaključka da je samo 15,5 % maloljetnika stacionarno opservirano prije upućivanja na izvršavanje odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar. U nastavku rada moguće je vidjeti da dvadeset pet godina kasnije još uvijek imamo sličan trend.

3. SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA

Kako je uvodno već spomenuto svrha rada je argumentirati potrebu standardizacije kriterija za izricanje odgojnih mjera nakon istraživačkim postupkom utvrđenih obilježja dokumentacije temeljem koje su predložene određene odgojne mjere.

Dobiveni rezultati bit će podloga za predlaganje održivog modela procjene maloljetnih počinitelja kaznenih djela u svrhu predlaganja adekvatnih odgojnih mjera.

O ovom radu postavljeno je pet istraživačkih ciljeva i to:

1. utvrditi potpunost izvješća centara za socijalnu skrb

2. utvrditi postoje li razlike u kvaliteti (izraženoj u kvantiteti podataka) izvješća različitih centara za socijalnu skrb prilikom predlaganja odgojnih mjera, kao i pojedinih izvješća unutar istog centra
3. utvrditi za koja kaznena djela je izrečena odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar
4. utvrditi udio recidivizma maloljetnih počinitelja kojima se izriče odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar
5. usporediti prijedloge odgojne mjere stranaka u postupku i same odluke nadležnog suda.

4. METODOLOGIJA KVANTITATIVNOG ISTRAŽIVANJA

4.1. Uzorak

Istraživanje je provedeno u Centru za pružanje usluga u zajednici Dugave, Zagreb tijekom 2019. godine. Izvor podataka je dokumentacija o korisnicima koji su na izvršenje odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar upućeni tijekom tri godine (2016., 2017. i 2018.). Nadalje, dokumentacija (izvješća centara za socijalnu skrb i rješenja sudova) se odnosi na počinitelje koji su upućeni zbog počinjenog kaznenog djela po nadležnosti općinskog ili županijskog suda. Ukupan broj analiziranih slučajeva je $N_1=68$. Treba istaknuti da u devet slučajeva izvješća centara za socijalnu skrb nisu analizirana. Riječ je o korisnicima za koje nije došlo do realizacije izvršenja ili su već od ranije uključeni u tretman ustanove pa nije bilo potrebe za dupliciranjem dokumentacije. Iz navedenih razloga u pojedinim dijelovima daljnje analize barata se uzorkom $N_2=59$. Rješenja sudova dostavljena su za cjelokupan uzorak. S obzirom na ciljeve rada pozornost nije usmjerena na obilježja počinitelja već na vrstu i kvantitetu prikupljenih podataka. Stoga je analizirane slučajeve moguće analizirati isključivo prema nadležnosti centra za socijalnu skrb i nadležnosti suda kako i kvantitativnim i kvantitativnim karakteristikama počinjenih kaznenih djela.

4.2. Mjerni instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja izrađen je „Upitnik: Analiza dokumentacije korištene u postupku predlaganja odgojnih mjera maloljetnicima“- APOM. Upitnik se popunjava direktnim uvidom u dokumentaciju počinitelja. Svaki upitnik je numeriran, a šifru samog maloljetnika koji je na taj način povezan s upitnikom evidentira isključivo autorica rada. Zapis o dodijeljenim

šiframa korisnika pohranjen prema svim etičkim načelima te će navedeni dokument kao i svi upitnici na primjeren način biti uništeni po proteku vremena od pet godina.

Upitnik je koncipiran u tri zasebna bloka koji ukupno čine 171 varijablu. To su blokovi: (A) Lista sadržaja dokumentacije centra za socijalnu skrb (149 varijabli), (B) Kazneno djelo, recidivizam i postupak (15 varijabli), (C) Prijedlozi „stranaka“ u postupku (7 varijabli). Treća varijabla u upitniku odnosi se na nadležnost centra za socijalnu skrb, a posljednja 171. na nadležnost suda.

Blok A) „Lista sadržaja izvješća centra za socijalnu skrb“ sadrži 149 varijabli. U tom bloku naglasak je stavljen na utvrđivanje postojanja (ili ne postojanja) određenih podataka u izvješćima. Svaka od varijabli ima ponuđeno minimalno tri kategorije.

Slijednom navedenog kategorije koje su bile ponuđene kao moguć odgovor su: 1.) naveden 2.) nije naveden, a kako je tijekom istraživanja uočeno da neki od centara nisu dostavili dokumentaciju, a za cjelokupno istraživanje je bilo nužno da ih se uključi u uzorak dodana je i varijabla 3.) dokumentacija nije priložena.

Ovaj blok podijeljen je na šesnaest setova: Opći podaci o korisniku (tri varijable); Vrsta, mjesto, vrijeme i razlog ispitivanja (sedam varijabli); Postupak i metode procjene (devetnaest varijabli); Opći izgled, zdravstveno stanje (sedam varijabli); Tijek ranog rasta i razvoja (pet varijabli); Prikaz ranijih postupaka spram maloljetnika (četiri varijable); Obitelj (dvadeset varijabli); Školovanje (dvadeset šest varijabli); Samopoimanje (devet varijabli); Stavovi, interesi i navike ispitanika (osamnaest varijabli); Slobodno vrijeme (sedam varijabli); Tijek razgovora u radu s maloljetnikom (četiri varijable); Procjena potencijala i snaga (pet varijabli); Sažetak i zaključak (četiri varijable); Preporuke za tretman i njihovo obrazloženje (šest varijabli); Prijedlog odgojne mjere (pet varijabli). Tijekom obrade podataka varijabli (68., 69., 72., 73., 74. i 81.) koje sadrže više ponuđenih kategorija prikupljenim podatkom smatra se i kategorija (ne pohađa srednju školu ili nije naveden, jer je iz konteksta vidljivo) koja daje informaciju pa predstavlja podatak.

Blok (B) varijabli sadrži tri seta: Kazneno djelo (5 varijabli), recidivizam (7 varijabli) i postupak (3 varijable).

Posljednji (C) Blok sadrži sedam varijabli, od kojih šest ispituje koje ispituju kakav je međusobni odnos prijedloga stručnjaka koji sudjeluju u postupku (državno odvjetništvo, centar za socijalnu skrb, stručni suradnik suda) te spram samog suda, a posljednja varijabla odnosi se na samu nadležnost sudova.

4.3. Metode obrade podataka

U radu je korišten program Microsoft Office Excel za obradu i analizu primarnih podataka. Prikupljeni podaci analizirani su primjenom metoda deskriptivne statističke analize (frekvencije, postoci, aritmetičke sredine), te su podatci prikazani putem tabela ili grafički.

4.4. Etički aspekti istraživanja

U istraživanjima se poštovalo načela ljudskih prava, vrijednosti i dostojanstva osobe; poštovanja privatnosti i anonimnosti sudionika; odgovornosti u slučaju etičkih dvojbi; zaštite integriteta znanosti i znanstvenika te načelo objektivnosti, točnosti i poštenja u radu.

Istraživanje se temelji na utvrđenim znanstvenim i profesionalnim dostignućima discipline. Kako je riječ o korištenju isključivo dokumentacije i analize podataka osobnih listova korisnika suglasnosti samih korisnika nisu potrebe posebice, jer je riječ o istraživanju koje se bavi dokumentacijom, a sami korisnici nisu predmet istraživanja. Za potrebe pisanja specijalističkog rada dobivena je suglasnosti Stručnog vijeća Centra za pružanje usluga u lokalnoj zajednici Zagreb Dugave.

5. REZULTATI

5.1. Potpunost dokumentacije centara za socijalnu skrb

Kako je napomenuto, prvi cilj rada bio je utvrditi potpunost dokumentacije centara za socijalnu skrb koja se dostavlja institucijama za provođenje odgojnih mjera. Radi posredne procjene kvalitete dokumentacije svih centara za socijalnu skrb u ovom djelu rada barata se količinom dostavljenih podataka. Maksimalni broj pruženih podataka može biti 149 po jednom izvješću centra za socijalnu skrb.

Iz tablice 7. vidljivo je da je prosječni broj podataka na ukupnom uzorku četverostruko manji, tek 36.

Tablica 7. Prosječni broj unesenih podataka na uzorku N2

Maksimalni mogući broj podataka	Najmanji broj stvarno unesenih podataka	Najveći broj stvarno unesenih podataka	Aritmetička sredina
149 100%	7 4,7%	115 77,2 %	35,81 24,2 %

Samo u 23 slučaja (39%) broj unesenih podataka je veći od prosjeka, ali u rasponu od 37 do 115. Zbog velikog raspona izračunati su maksimalni i minimalni prosjeci broja podataka. Maksimalni prosjek broja unesenih podataka izračunat je temeljem analize 10% najbolje popunjenih upitnika, (temeljem šest izvješća).

Tablica 8. Maksimalni prosjek iskazan temeljem 10% najbolje popunjenih upitnika (Uzorak N2)

Maksimalni mogući broj podataka	Najmanji broj stvarno unesenih podataka	Najveći broj stvarno unesenih podataka	Aritmetička sredina svih najboljih dokumentacija
149 100%	58 39%	115 77,2 %	79,3 53,2 %

Promatrajući samo subuzorak najuspješnijih izvješća prema navedenom kriteriju, vidljivo je da ona prosječno pružaju tek 53 % traženih podataka.

Istim načelom izračunat je i minimalni prosjek broja unesenih podataka.

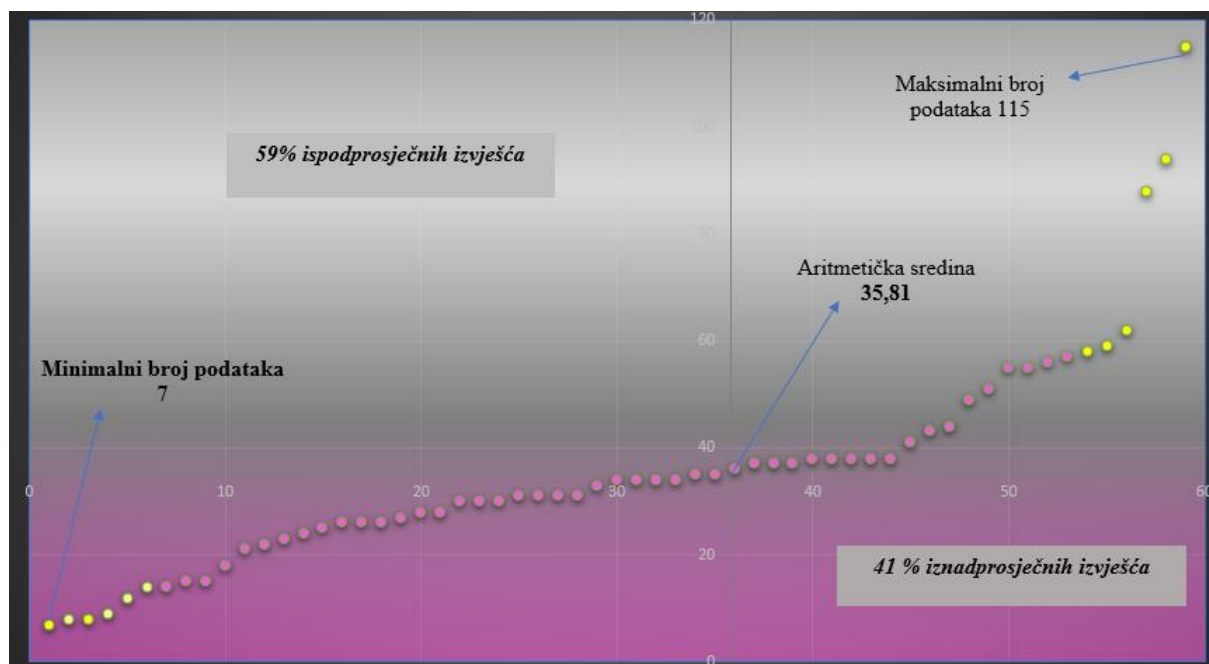
Tablica 9. Minimalni prosjek iskazan temeljem 10% najlošije popunjenih upitnika (Uzorak N2)

Maksimalni mogući broj podataka	Najmanji broj stvarno unesenih podataka	Najveći broj stvarno unesenih podataka	Aritmetička sredina svih najlošijih dokumentacija
149 100%	7 4,7 %	14 9,4 %	9,7 6,51%

Najniži rezultat prikazani su izračunatim prosjekom od deset posto najlošije popunjenih upitnika. Na tim upitnicima nalazilo se nalazilo se samo 7 do 14 podataka po jednom upitniku, od mogućih 149 koji su predviđeni kao mogući stručni standard.

Analiza podataka upućuje na veliku disperziju popunjenosti podataka pri čemu je $SD=20$

Graf 4: Prikaz popunjenosti podataka izvješća za socijalnu skrb

Svaki upitnik se unutar bloka (A) razlikuje s obzirom na područja popunjenosti setova varijabli što je prikazano u tablici 10.

Tablica 10: Popunjenost podataka na setovima bloka (A) upitnika (N2).

Blok podataka A „Lista sadržaja izvješća centra za socijalnu skrb“	Prosječna potpunost podataka
Opći podaci o korisniku;	97,74%.
Vrsta, mjesto, vrijeme i razlog ispitivanja;	32,93%.
Postupak i metode procjene;	10,62%
Opći izgled, zdravstveno stanje;	14,29%
Tijek ranog rasta i razvoja;	35,93%
Prikaz ranijih postupaka spram maloljetnika;	59,75%.
Obitelj;	50,93%
Školovanje;	25,90%

Samopoimanje;	8,29%
Stavovi, interesi i navike ispitanika;	11,96%
Slobodno vrijeme;	19,61%
Tijek razgovora u radu s maloljetnikom;	11,44 %
Procjena potencijala i snaga;	1,02 %
Sažetak i zaključak;	12,29 %
Preporuke za tretman i njihovo obrazloženje	8,47 %
Prijedlog odgojne mjere	13,90 %.

Najviše pažnje stručnjaci posvećuju općim podacima o korisniku i obitelji, a najmanje procjeni potencijala i snaga korisnika.

Sasvim očekivano u svim prispjelim izvješćima postoji podatak o imenu i prezimenu maloljetnika, ali u četiri upitnika nema podataka o datumu rođenja maloljetnika. Podatak o nadležnosti centra neupitno postoji.

Ukoliko se promatra set „Vrsta, mjesto, vrijeme i razlog ispitivanja“ najmanje podataka postoji na čestici vrste procijene, a najviše na čestici opisa problema u ponašanju. Vrsta procjene navedena je samo u jednom upitniku. Najčešće se navodi podatak o izvorima informacija dok su podaci koji se odnose na testove nedovršenih rečenica (psihologa i socijalnog pedagoga) kao i korištenje skala autodestruktivnosti tijekom psihološkog testiranja gotovo u potpunosti zanemareni i navedeni samo u 1,69% slučajeva.

Tijekom pisanja izvješća više od polovine stručnjaka vodilo je računa o postojanja ili ne postojanja bolesti tijekom odrastanja. Najmanji broj prikupljenih podataka odnosi se na način spavanja i način prehrane dok podatak o načinu odlaska na počinak nije pronađen niti u jednom upitniku.

Pomalo neočekivano najviše računa vodi se o tijeku trudnoće majke i uključenosti maloljetnika u predškolsku ustanovu, a najmanje o duljini razdoblja od pojave poteškoća do pružanja stručne intervencije. Kako se govori o djeci koja su počinila kazneno djelo, a samim time i manifestiraju određeni spektar neprihvatljivih ponašanja doista iznenađuje da stručnjaci prilikom bilo kakvog oblika procjene ne pridaju važnost duljini razdoblja od pojave poteškoća do pružanja stručne pomoći što je jedno od temeljnih pretpostavki za daljnju klasifikaciju i postavku daljnjeg tretmanskog djelovanja.

Na setu ranijih postupaka spram maloljetnika u odnosu na druge setove primjetan je veći prosječni udio zastupljenosti podataka što potvrđuje da se vodi briga o prethodno poduzetim mjerama (ti podaci su na odmah raspolaganju), međutim unutar samog seta najmanje je podataka o učinkovitosti dosadašnjih intervencija (47,46%). Takve rezultate moguće je objasniti na više načina. Jedno od mogućih objašnjenja je da stručnjaci možda smatraju nepotrebnim navođenje uspjeha dosadašnjih intervencija, jer da je bilo uspjeha sam maloljetnik ne bi počinio kazneno djelo. Drugi zaključak moguće je donijeti temeljem praktičnog i iskustvenog doživljaja da ne postoji kvalitetan sustav praćenja efikasnosti intervencija prema maloljetnicima i obiteljima čak ni u situacijama kada su tretmansi obuhvaćeni višegodišnjim boravkom u ustanovama. Sljedeće od objašnjenja proizlazi iz metodoloških ograničenja rada uvažavajući činjenicu da ako nije bilo prethodnih intervencija stručnjaci nisu mogli niti prikupiti i navesti takav podatak, a sama varijabla nije davala druge mogućnosti odgovora osim ranije navedenih: podatak naveden ili podatak nije naveden.

Set pitanja koji se odnosio na obitelj i obiteljske prilike očekivano je sadržavao nešto više podataka, ali iznenađuje činjenica da su u više slučajeva navedeni podaci o ostalim članovima kućanstva/djeci nego li o samim roditeljima (i osnovni i prošireni podaci). Bez obzira na visok postotak (91,53%) podataka koji su navedeni o drugim članovima obitelji, pitanje uključenosti ostalih članova obitelji u odgoj ne predstavlja očigledno stručnjacima relevantan podatak kod procjene te je najmanje prikupljenih podataka toga bloka baš na spomenutoj varijabli.

Kako je bilo za koju procjenu uspješnosti, važan kriterij školovanja očekivalo se da će na setu pitanja koji se odnosi na školovanje biti veliki broj navedenih podataka, no općenito na ovom setu prosječna popunjenost podataka iznosi tek 25,90%. Na setu čije se varijable odnose na školovanje, podatak o razredu osnovne/srednje škole kojeg je počinitelj prethodno završio je najčešći, a najmanje se pažnje posvećuje organiziranosti tijekom učenja i izrazitom uspjehu iz nekog obrazovnog područja. Ovaj podatak govori u prilog tome da su stručnjaci orijentirani na pronalazak poteškoća kod djece i mladih, a ne ulaže se veći napor pronaći područje uspješnosti djeteta ili mlade osobe. Podatak o uključenosti u dopunsku/ dodatnu nastavu nije navedeni niti u jednom upitniku.

Samoprimanju maloljetnika vrlo se malo posvećuje pažnje. Najveći broj navedenih podataka unutar samog seta odnosi se na stupanj vlastite odgovornosti dok je najmanje navedenih podataka i na varijablama koje se odnose na zadovoljstvo vlastitim fizičkim izgledom i podatak o tome kakvu je sliku maloljetnik razvio o sebi te o odnosu prema vlastitim osobinama. U ovom setu također postoji varijabla za koju nitko nije naveo podatak, a vezan je za odnosu prema vlastitoj imovini. Zanimljivo da je više navedenih podataka bilo u odnosu na

varijablu koja ispituje navedenost podataka o odnosu prema tuđoj imovini. Odnos prema tuđoj imovini zakonom definira granice ponašanja (navedeno koja su kažnjiva ponašanja) te otvara pitanje naknade štete dok to nije slučaj za odnos prema vlastitoj imovini.

Ne iznenađuje podatak da je najveći broj navedenih podataka vezan za stav počinitelja spram kaznenog djela unutar seta koji se odnosi na stavove, interese i navike ispitanika. Najmanje je podataka o duhovnim vrijednostima, interesu za društvena zbivanja te razvijenosti kulturnih navika ispitanika. Podatak o poznavanju primjerenog korištenja pribora tijekom jela nije naveden niti u jednom izvješću centra za socijalnu skrb.

Kod gotovo polovice ispitanika naveden je podatak o načinu provođenja slobodnog vremena, dok je samo kod jednog ispitanika naveden podatak o odnosu prema odraslima općenito.

Suradljivost tijekom razgovora varijabla je na kojoj je najviše rezultata, a navedene podatke o opisu ispitanika tijekom razgovora: geste, facijalna ekspresija, mimika; najrjeđe se pronalazi u izvješćima kada promatramo set tijekom razgovora s maloljetnikom.

O već prethodno spomenutom negativnom trendu da se u radu s maloljetnicima premalo važnosti daje procjeni njihovih potencijala i snaga, govori i činjenica da na setu procjena potencijala i snaga postoji zapanjujuće nizak postotak navedenih podataka. Samo u tri slučaja navedena su pozitivna uporišta maloljetnika te jedino u ovom setu postoje čak četiri varijable kod kojih niti kod jednog ispitanika podatak nije naveden. Navedene četiri varijable se odnose na: spremnost na pružanje i spremnost na primanje pomoći prilikom radnih zadataka te na spremnost na primanje i spremnost na pružanje pomoći u svakodnevnim situacijama.

U 14,71% izvješća stoji zaključak nalaza i mišljenja, a najmanje podataka dobiveno je na varijabli zaštitnih čimbenika. Odnos rizičnih i zaštitnih čimbenika ponovno pokazuje negativan trend jer je kod većeg broja ispitanika naveden podatak s rizičnim (15,25%) nego sa zaštitnim čimbenicima (5,08%).

Iako, u jedanaest slučajeva postoji podatak što je potrebno u daljnjem radu s maloljetnikom, na pitanja na koja odgojna sredstva reagira te koji način usvajanja pozitivne vrijednosti, kao i koje su preporuke za daljnje terminsko postupanje na obrazovnom području podaci postoje tek u dva slučaja. Prijedlog odgojne mjere najčešće je naveden podatak u posljednjem setu upitnika, a u samo tri upitnika (5,08%) postoji podatak na varijabli procjene rizičnosti za daljnje činjenje kaznenih djela.

Ukupno je osam varijabli (prethodno spomenutih kroz poglavlje) za koje nitko nije smatrao da je riječ o potrebnom podatku. Samo podatak o imenu i prezimenu maloljetnika postoji kod svih ispitanika za koje je pribavljena dokumentacija.

Varijable kod kojih je više od 50% prosječne popunjenosti podataka su varijable o ranijim intervencijama prema maloljetniku, ranijem činjenju kaznenog/kaznenih djela ili prekršaja, osnovni i dopunski podatci o ocu i majci, opći podatak o braku roditelja, ranijim intervencijama u obitelji, podatci o ostalim članovima kućanstva/djeci, stambenim prilikama, socioekonomskom statusu obitelji, problema u ponašanju te podatak koji razred osnovne/srednje škole je maloljetnik prethodno završio.

Varijable kod kojih se bilježi prosječna popunjenost podataka ispod 5% su sljedeće: vrsta procjene, podaci o korištenju instrumenata procjene (testovi nedovršenih rečenica,, anketa"/upitnika, skale/la procjene rizičnosti, sposobnosti vizualno-motoričke koordinacije, skala samopoimanja, ispitivanje ometajućih ponašanja, skale autodestruktivnosti, korištenje projektivnih tehnika), podatak o načinu prehrane, spavanja i odnosa prema vlastitom zdravlju te izrazitom uspjehu iz nekog obrazovnog područja, uključenosti u izvannastavne aktivnosti, brzini i organiziranosti učenja. Nadalje niska razina ispod 5% bilježi se na varijablama zadovoljstva vlastitim fizičkim izgledom, kakvu je sliku razvio o sebi, o odnosu prema vlastitim osobinama te interesima (za umjetnost, tehničke aktivnosti, društvena zbivanja). Nadalje, istu navedenu razinu imaju i varijable razvijenosti kulturnih navika, odnosa prema suprotnom spolu, procjena rizičnosti za daljnje činjenje kaznenih djela i pozitivna uporišta.

Temeljem iznesenih podataka može se zaključiti sljedeće:

- popunjenost podataka izvješća za socijalnu skrb iznosi od minimalnih 4,7% do maksimalnih 77,2%
- prosječni broj podataka na ukupnom uzorku četverostruko je manji od predviđenog stručnog standarda (24%)
- stručnjaci najviše pažnje posvećuju općim podacima o korisniku i obitelji, a najmanje procjeni potencijala i snaga korisnika.
- stručnjaci su više orijentirani na pronalazak poteškoća kod djece i mladih, nego na područje uspješnosti djeteta ili mlade osobe
- kod većeg broja ispitanika naveden je podatak s rizičnim nego sa zaštitnim čimbenicima, a u samo tri upitnika postoji podatak na varijabli procjene rizičnosti za daljnje činjenje kaznenih djela

5.2. Razlike u kvaliteti (izraženoj u kvantiteti podataka) izvješća centara za socijalnu skrb prilikom predlaganja odgojnih mjera

Drugi cilj rada bio je utvrditi postoje li razlike u potpunosti dokumentacije s obzirom na centre za socijalnu skrb između sebe i unutar sebe.

Tijekom analiziranog razdoblja izvješća (59) su pristigla iz 20 centara za socijalnu skrb. S obzirom na prethodno poglavlje i veliku disperziju podataka o njihovoj potpunosti, može se očekivati velika razlika između centara za socijalnu skrb i razlika unutar izvješća istog centra.

Tablica 11: Prikaz svih centara za socijalnu skrb s obzirom na relativni prosječni udio popunjenosti izvješća.

Centar	br slučaja	ukupno odgovora	prosjek odgovora po slučaju	%prosjek odgovora po slučaju
Novi Zagreb	1	115	115	77,2%
Beli Manastir	1	56	56	37,6%
Duga Resa	1	55	55	36,9%
Trešnjevka	4	207	52	34,7%
Zaprešić	2	99	50	33,2%
Velika Gorica	5	245	49	32,9%
Zlatar Bistrica	1	49	49	32,9%
Sesvete	4	185	46	31,0%
Dubrava	5	194	39	26,0%
Donja Stubica	1	38	38	25,5%
Koprivnica	1	37	37	24,8%
Bjelovar	1	37	37	24,8%
Đurđevac	2	53	27	17,8%
Susedgrad	2	52	26	17,4%
Sisak	1	26	26	17,4%
Čakovec	9	228	25	17,0%
Peščenica	9	227	25	16,9%
Ivanić Grad	5	120	24	16,1%
Zabok- Podružnica Klanjec	2	46	23	15,4%
Trnje	2	44	22	14,8%

Iz tablice 11. je razvidno da je velika razlika prosječne popunjenosti izvješća između centara za socijalnu skrb.

Naime Centar za socijalnu skrb Novi Zagreb ima najbolju prosječnu popunjenost izvješća, a najlošiju Centar za socijalnu skrb Trnje. Međutim, specifičnost je u tome da Centra za socijalnu skrb Novi Zagreb ima samo jedno izvješće te da su u potpunosti koristili dokumentaciju timske procjene Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb- Dugave. Temeljem navedenog ne može se govoriti o općenitom načinu popunjavanja izvješća ovog centra.

Najlošiji rezultat prosječne popunjenosti izvješća ima Centar za socijalnu skrb Trnje koji ima dva izvješća pri čemu je jedno svrstano u deset posto najlošijih.

Glede korištenja timske procjene, a analizom izvješća centara za socijalnu skrb na temelju kojih se predlagala odgojna mjera, proizlazi da je prethodno u nekom trenutku 11,86 % počinitelja opservirano za prethodne postupke, a za potrebe kaznenog postupka ni u jednom slučaju nije zatražena timska procjena u specijaliziranoj ustanovi.

Zanimljivo je napomenuti da osim Centra za socijalnu skrb Novi Zagreb koji je priložio timsku procjenu još je šest centara (Čakovec, Dubrava, Trešnjevka, Duga Resa, Donja Stubica, Đurđevac, u po jednom slučaju) navelo da je raspolagalo nalazom i mišljenjem timske procjene, ali istu nisu priložili, a na različite načine je koristilo nalaz i mišljenje prilikom pisanja svojih izvješća. Tako na primjer Centar za socijalnu skrb Trešnjevka na četiri slučaja ima značajan raspon popunjenosti (minimum 15,4%, maksimum 59,1%) što ukazuje da je na prosjek popunjenosti ovog centra utjecala primjena timske procjene. Naime, najbolje popunjeno izvješće toga centra koristilo je podatke prethodne timske procjene te ih uvrstilo u pisanje vlastitog izvješća filtrirajući sve raspoložive informacije. S druge strane na primjeru Centra za socijalnu skrb Čakovec iz kojeg je dostavljeno čak devet izvješća (a njihova popunjenost je: minimum 5,4% , maksimum 25,7%), pri čemu je kod jednog razvidno da se raspolagalo nalazom i mišljenjem timske procjene, može se zaključiti da bi navedeni centar samim prilaganjem nalaz i mišljenje timske procjene, podigao svoju rangiranost po prosječnoj popunjenosti izvješća.

Osim što se centri za socijalnu skrb između sebe znatno razlikuju po prosječnoj popunjenosti izvješća primijećene su velike razlike u popunjenosti unutar samih centara (primjenjivo samo u slučajevima u kojima je bilo dostavljeno više od jednog izvješća). Ne postoji određene „unificiranost“ pa od istog centra za socijalnu skrb u dva različita slučaja dobiva se različita kvaliteta dokumentacije. Konkretnije, najbolje popunjeni upitnik Centra za socijalnu skrb

Velika Gorica sadrži 63,1% podataka, dok iz drugog upitnika istog centra dobiven je rezultat od samo 16,8% podataka. Daljnji primjer može predstavljati pet izvješća Centra za socijalnu skrb Ivanić Grad pri čemu je najbolje popunjeno izvješće na razini od 24,2%, a najlošije na razini od 4,7% očekivanih podataka.

Daljnjom analizom pojedinih izvješća zamjećuje se da je 10% najbolje popunjenih, produkt četiriju centara za socijalnu skrb koji se po prosječnoj popunjenosti svojih izvješća nalaze na vrhu tablice 11 (Novi Zagreb jedno izvješće, Velika Gorica dva izvješća, Trešnjevka dva izvješća, Zaprešić jedno izvješće). Isto tako četiri centra čija izvješća spadaju u 10% najlošijih po prosječnoj popunjenosti nalaze se na dnu tablice 11 (Ivanić Grad dva izvješća, Čakovec dva izvješća, Peščenica jedno izvješće, Trnje jedno izvješće).

Iz analiziranih podataka u ovom poglavlju mogu se izvući četiri zaključka:

- Prosječna popunjenost izvješća znatno se razlikuje između centara
- Centri za socijalnu skrb i kada raspolažu nalazom i mišljenjem timske procjene specijaliziranih ustanova ne koriste ih u dovoljnoj mjeri
- Popunjenost izvješća pojedinih centara unutar samog centra za socijalnu skrb znatno se razlikuje
- Uočena je tendencija grupiranja pojedinih centara prema kriteriju bolje ili lošije popunjenosti

5.3. Kaznena djela za koja je izrečena odgojna mjera te udio recidivizma počinitelja kojima se izriče odgojna mjera

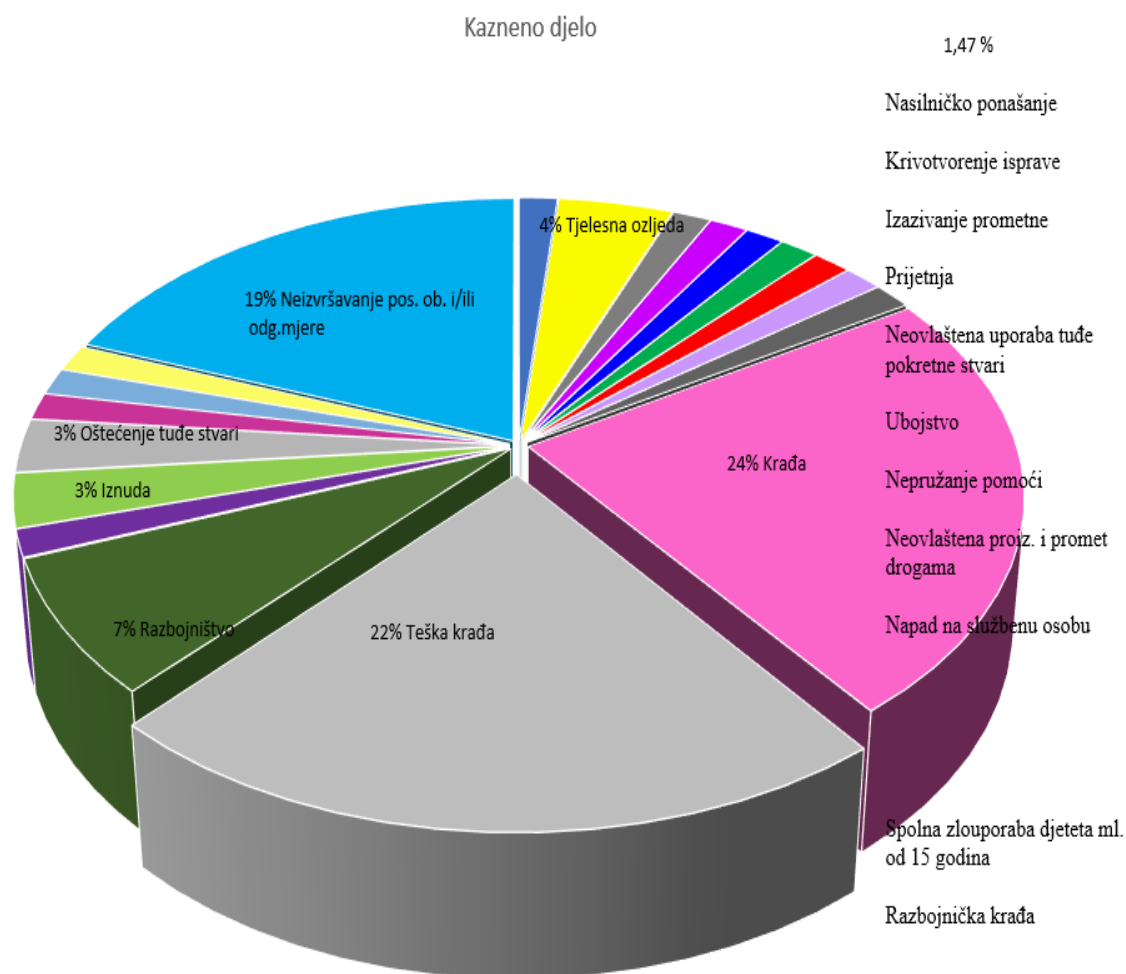
Niže navedeni ciljevi (cilj tri i četiri) postavljeni su u funkciji petog cilja u cjelokupnom istraživanju koji se odnosi na analizu (i moguće kriterije) eventualnih ne preklapanja u prijedlozima odgojnih mjera od strane različitih dionika i odluke suda:

- utvrđivanje kaznenih djela za koja je izrečena odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar
- utvrđivanje udjela recidivizma počiniteljima kaznenih djela kojima je izrečena odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar uvažavajući kriminološki kriterij.

Za potrebe ovog djela analize kao izvor podataka korištena su rješenja sudova (N1=68) koja su se odnosila na upućivanje u disciplinski centar ne samo zbog prethodno počinjenih kaznenih djela već i zbog ne izvršenja posebnih obveza ili prethodno izrečene odgojne mjere.

Analiza je izvršena na temelju primjene pojedinih varijabli bloka (B) upitnika APOM.

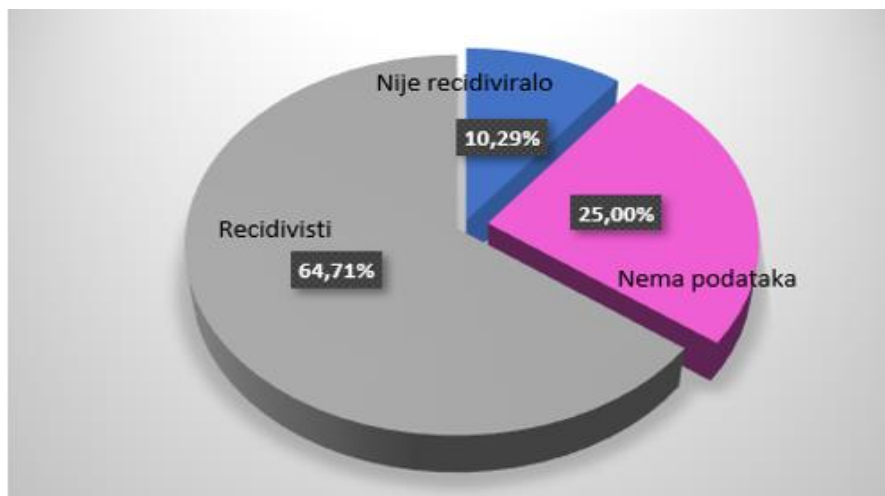
Graf 5: Struktura kaznenih djela zbog kojih su počinitelji upućeni u disciplinski centar

Iz grafičkog prikaza vidljivo je da počinitelji uglavnom čine imovinske delikte (46% od čega 24% krađa i 22% teška krađa). Gotovo petina počinitelja koji dolaze u disciplinski centar na održavanje odgojne mjere upućena je zbog prethodnog neizvršenja posebne obveze ili odgojne mjere. Iznenadujuć je i neočekivan podatak da je odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar izrečena za kazneno djelo ubojstvo te kazneno djelo kao i spolne zlorporabe djeteta mlađeg od 15 godina.

Temeljem analize rješenja sudova (N1) recidivizam je utvrđen kod 64,71 % maloljetnika koji su počinili jedno ili više kaznenih djela. Kako je recidivizam promatran kroz kriminološki kriterij uključuje sve počinitelje koji su bili kazneno odgovorni bez obzira je li prethodno počinjenje prekršaja ili kaznenog djela sankcionirano. Recidivistima su smatrani i oni za koje je u dokumentaciji (rješenja sudova i izvješća centra za socijalnu skrb) utvrđeno da su prethodno počinili jedno ili više kaznenih djela, a nedostupan je podatak o kojim djelima je riječ.

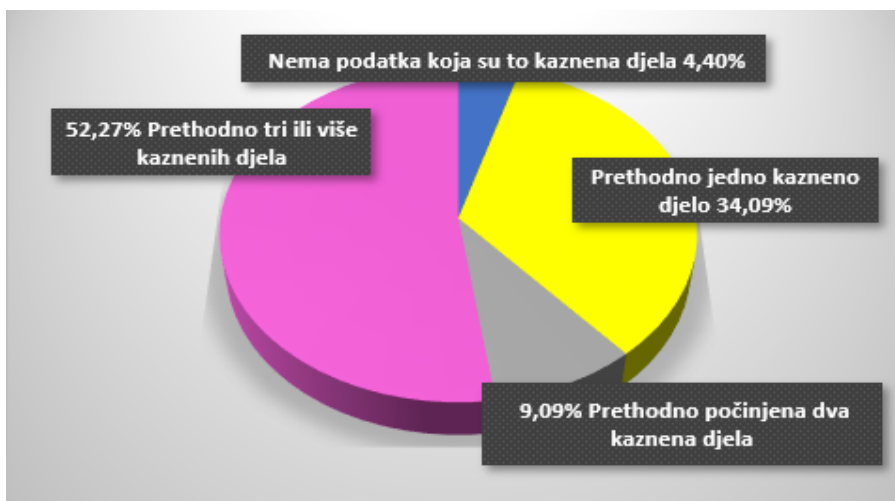
Graf 6: Prikaz udjela recidivizma maloljetnika koji su upućeni na izvršavanje odgojne mjere u disciplinski centar (N1)

Iako je recidivizam zakonom propisani kriterij prilikom odlučivanja o izboru odgojne mjere od ukupno 68 počinitelja samo njih sedam nije recidiviralo, a za čak njih 25% nije bilo podataka. Isključivanjem počinitelja za koje nema podataka jesu li recidivirali udio recidivista koji su upućeni na izvršenje odgojne mjere iznosi 85,71%.

Promatrajući recidiviste (N=44) iznenađujući je podatak da na izvršavanju odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar nalazi se više od jedne trećine maloljetnika koji su višestruki recidivisti s prethodno počinjena tri ili više kaznena djela. U dva upitnika korištenjem dostupne dokumentacije vidljivo je da postoji prethodno počinjeno kazneno djelo, no nije navedeno o kojem se broju prethodnih kaznenih djela radi.

Graf 7: Broj prethodno počinjenih kaznenih djela

U daljnjoj analizi promatrajući isključivo recidiviste, dobiveni podaci upućuju na zaključak da se odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar u najvećoj mjeri izriče višestrukim recidivistima koji su prethodno već činili teška kaznena djela.

Nadalje, od ukupnog broja recidivista za koje je poznat broj prethodno počinjenih kaznenih djela u pet slučajeva je naveden broj kaznenih djela no nije navedeno o kojem kaznenom djelu ili prekršaju je riječ.

Tablica 12: Udio prethodno počinjenih kaznenih djela ili prekršaja recidivista

Prethodno kazneno djelo	da, jedno	da, dva	da, tri ili više
Tjelesna ozljeda			2,38%
Neovlaštena proizvodnja i promet drogama	2,38%		
Krađa	9,52%	4,76%	28,57%
Teška krađa	7,14%		14,28
Razbojništvo	4,76%		
Krivotvorenje novca			2,38%
Prekršaj	4,76%	2,38%	
Nije navedeno o kojem se kaznenom djelu radi	4,76%	2,38%	4,76%
Stjecaj kaznenih djela			2,38%
Omogućavanje trošenja droga i tvari zabranjenih u sportu	2,38%		
Ukupno	35,72%	9,52%	54,76%

Kod onih recidivista koji su imali samo jedno kazneno djelo ili prekršaj riječ je ujedno i o najtežem kaznenom djelu ili prekršaju. Sveukupno tri slučaja prekršaja koji su se pojavili odnose se na vršnjačko, obiteljsko nasilje te na zlouporabu droga. Kod pojedinih počinitelja prethodno kazneno djelo je među više kaznenih djela najteže.

Tablica 13: Udio najteže počinjenih kaznenih djela ili prekršaja recidivista

Najteže kazneno djelo	da, jedno	da, dva	da, tri ili više
Nije navedeno o kojem se kaznenom djelu radi	4,76%	2,38%	4,76%
Tjelesna ozljeda			2,38%
Teška tjelesna ozljeda			2,38%
Neovlaštena proizvodnja i promet drogama	2,38%		
Krađa	9,52%	2,38%	23,81%
Teška krađa	7,14%		9,52%
Razbojništvo	4,76%		7,14%
Napad na službenu osobu		2,38%	
Nedozvoljeno posjedovanje oružja i eksplozivnih tvari			2,38%
Prekršaj	4,76%	2,38%	
Stjecaj kaznenih djela			2,38%
Omogućavanje trošenja droga i tvari zabranjenih u sportu	2,38%		
Ukupno	35,72%	9,52%	54,76%

Iz prikaze tablice 14 moguće je vidjeti da od ukupnog broja recidivista njih 35,7 % je prethodno počinilo jedno kazneno djelo. Važno je napomenuti da je riječ o prethodnom činjenju kaznenog djela, bez obzira je li za njih tada izrečena sankcija. Kod 9,5 % počinitelja utvrđeno je da su prethodno počinili dva kaznena djela, a njih čak 54,7% je počinilo tri ili više kaznenih djela. Ako se promatraju vrste prethodno počinjenih kaznenih djela, prevladavaju imovinski delikti u odnosu na prethodno i u odnosu na najteže kazneno djelo.

Sukladno prethodno postavljenim trećem i četvrtom postavljenom cilju dobiveni rezultati upućuju na sljedeće zaključke:

- Udio imovinskih kaznenih djela počinitelja upućenih na izvršavanje odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar iznosi 60,29 %. Najčešća kaznena djela su krađa (24%) i teška krađa (22%).
- U analiziranom razdoblju odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar izrečena je i za kazneno djelo ubojstvo te kazneno djelo spolne zlouporabe djeteta mlađeg od 15 godina
- Na uzorku (N1) recidivizam je utvrđen kod 64,771 % maloljetnika koji su počinili jedno ili više kaznenih djela, ali za 25% počinitelja nije bilo podataka o recidivizmu. Isključivanjem počinitelja za koje nema podataka jesu li recidivirali udio recidivista koji su upućeni na izvršenje odgojne mjere iznosi 85,71%.
- Promatrajući isključivo recidiviste (N=44) upućene na izvršavanje odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar dobiveni su rezultati da je više od jedne trećine počinitelja recidivirali s prethodno počinjena tri ili više kaznena djela

5.4. Usporedba prijedloga odgojne mjere pojedinih stranaka u postupku i odluke nadležnog suda

U okviru posljednjeg cilja u ovom radu željelo se usporediti prijedloge odgojne mjere stranaka u postupku i same odluke nadležnog suda kako bi se moglo zaključiti u kojoj se „mjeri“ odluke sudaca za mladež razlikuju od prijedloga pojedinih stručnjaka.

Prikaz prijedloga dionika nalazi se u tablici 15.

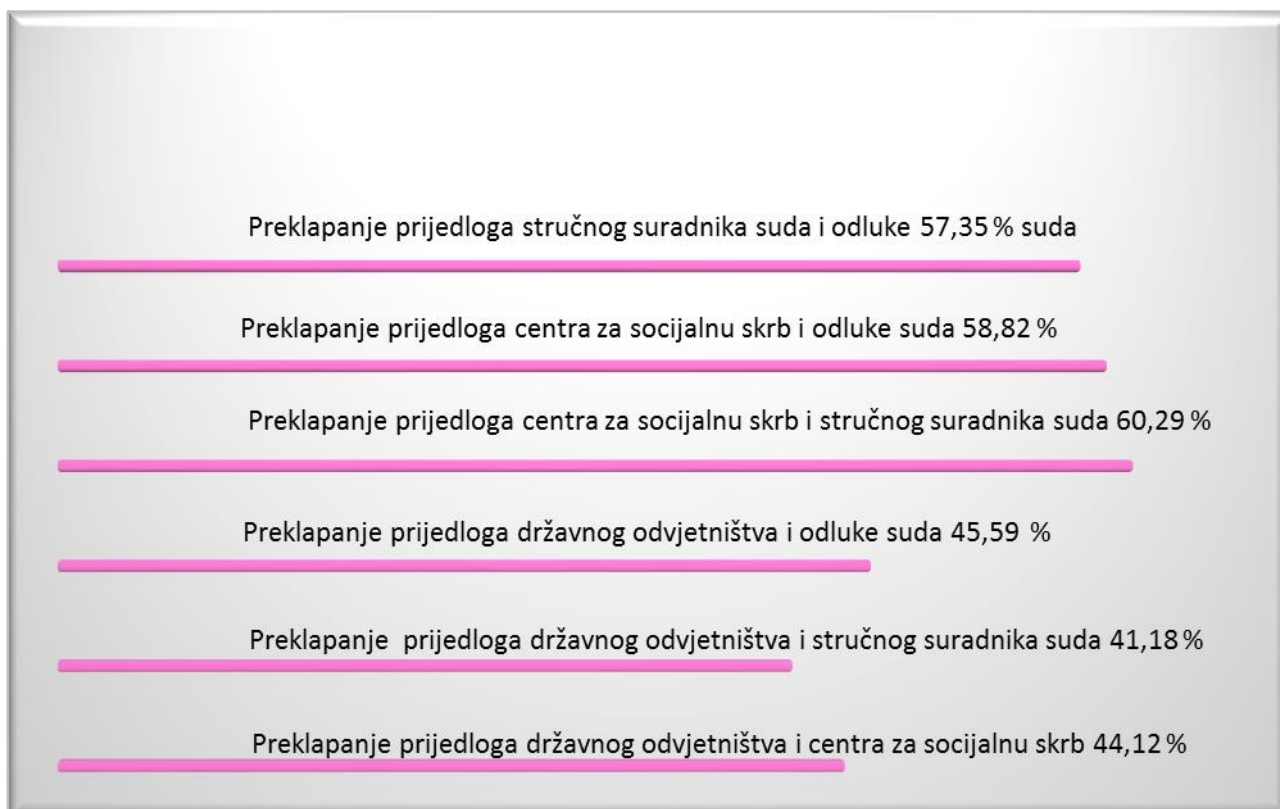
U tablici su korištene sljedeće kratice: CZSS (centar za socijalnu skrb), DO (državno odvjetništvo), SSS (stručni suradnik suda).

Tablica 14: Prikaz prijedloga dionika u postupku i odluke suda

Poklapanje prijedloga DO i CZSS	da	30	44,12%	30	81,08%
	nema podataka	31	45,59%		
	ne, drž. odvjetništvo predlaže težu mjeru/e	6	8,82%	6	16,22%
	ne, czss predlaže težu mjeru/e	1	1,47%	1	2,70%
		68	100,00%	37	100,00%
Poklapanje prijedloga DO i SSS	da	28	41,18%	28	80,00%
	2. nema podataka	33	48,53%		
	ne, drž. odvjetništvo predlaže težu mjeru/e	6	8,82%	6	17,14%
	ne, str. suradnik suda predlaže težu mjeru/e	1	1,47%	1	2,86%
		68	100,00%	35	100,00%
Poklapanje prijedloga DO i odluke suda	da	31	45,59%	31	73,81%
	nema podataka	26	38,24%		
	ne, drž. odvjetništvo predlaže težu mjeru/e	8	11,76%	8	19,05%
	ne, sud donosi odluku o težoj mjeri/ama	3	4,41%	3	7,14%
		68	100,00%	42	100,00%
Poklapanje prijedloga CZSS i SSS	1. da	41	60,29%	41	97,62%
	nema podataka	26	38,24%		
	ne, czss predlaže težu mjeru/e		0,00%		
	ne, str. suradnik suda predlaže težu mjeru/e	1	1,47%	1	2,38%
		68	100,00%	42	100,00%
Poklapanje prijedloga CZSS i odluke suda	1. da	40	58,82%	40	85,11%
	2. nema podataka	21	30,88%		
	3. ne, czss predlaže težu mjeru/e	3	4,41%	3	6,38%
	4. ne, sud donosi odluku o težoj mjeri/ama	4	5,88%	4	8,51%
		68	100,00%	47	100,00%
Poklapanje prijedloga SSS i odluke suda	1. da	39	57,35%	39	88,64%
	2. nema podataka	24	35,29%		
	ne, str. suradnik suda predlaže težu mjeru/e	2	2,94%	2	4,55%
	4. ne, sud donosi odluku o težoj mjeri/ama	3	4,41%	3	6,82%
		68	100%	44	100,00%

Računajući aritmetičku sredinu rezultati pokazuju da se u 51,5% slučajeva preklapaju prijedlozi svih dionika u postupku s odlukom suda. Dobiveni rezultati na uzorku N1 upućuju na zaključak da najviše se prilikom predlaganja odgojnih mjera slažu centri za socijalnu skrb i stručni suradnici suda koji su istu mjeru predlagali 60,29% slučajeva. Najmanje se prilikom predlaganja slažu državni odvjetnik i centar za socijalnu skrb koji su isti prijedlog dali u 44,12%. Sudačke odluke u najvećoj su korelaciji s prijedlozima centara za socijalnu skrb, nešto manje s prijedlozima stručnih suradnika na sudu, a najmanje s prijedlozima državnog odvjetništva. Unatoč najmanjem slaganju sudaca s prijedlogom državnog odvjetništva slaganje je zabilježeno kod 45,6% počinitelja.

Graf 8: Grafički prikaz preklapanja prijedloga na uzorku N1

Kao što je iz tablice 15 vidljivo tijekom provedene analize u velikom broju sudskih obrazloženja nije bilo informacija o prijedlogu državnog odvjetništva, centra za socijalnu skrb i stručnog suradnika suda. Računajući aritmetičku sredinu, srednja vrijednost nedostatka podataka na varijablama preklapanja prijedloga iznosi čak 39,7%. Najčešće je dostupna informacija o prijedlogu centra za socijalnu skrb.

Prilikom obrade podataka samo onih počinitelja za koje je naveden podatak o kojem prijedlogu se radi, dobiven je rezultat značajnije većeg stupnja preklapanja prijedloga odgojnih mjera. U navedenom slučaju dobiveni rezultati iskazani su grafom 9.

Graf 9: Prikaz preklapanja prijedloga odgojne počinitelja za koje su prijedlozi navedeni

Ovako promatrani rezultati dovode do zaključka da se sudovi najčešće donose odluku o izboru odgojne mjere koju je predlagao stručni suradnik na sudu, a u najmanjoj mjeri je odluka suda u korelaciji s prijedlogom državnog odvjetništva. Unatoč tome preklapanje prijedloga državnog odvjetništva i odluka sudova je iznimno visoka. Predstavnici centara za socijalnu skrb i stručni suradnici suda daju gotovo identične prijedloge (podudarnost 97,62%).

Tablica 15: Prikaz predmeta u kojima je netko od stranaka imao prijedlog teže odgojne mjere ili je sud donio odluku o težoj odgojnoj mjeri

Šifra upitnika	Kazneno djelo	Recidivizam	DO teža mjera od CZSS	DO teža mjera od SSS	DO teža od suda	SSS teža mjera od CZSS	CZSS teža mjera od suda
001	Neizvršavanje pos.ob, odg,mj.	x****		x			
006	Krađa	x****			X		
012	Tjelesna ozljeda	0			X		x
014	Ne pružanje pomoći	0	x			x	
020	Neizvrš. pos. ob ili odg.mj.	x****			x		x
024	Oštećenje tuđe stvari	0	x	x	x		
031	Razbojništvo	x		x			
032	Teška krađa	x**	x				
042	Krađa	x	x	x	x		
045	Teška krađa	x			x		
047	Krađa	x****	x	x	x		
048	Krađa	x****	x	x	x		

X**** recidivist s tri ili više kaznenih djela, X** recidivist s dva kaznena djela, X recidivist s prethodno počinjenim jednim kaznenim djelom, 0 nije recidivist

Neslaganje oko prijedloga pojavljuje se kod 12 slučajeva u svih šest kategorija. U 9 slučajeva je riječ o recidivistima. U sva tri slučaja koji čine izuzetak riječ je o pripadnicima romske manjine. Državni odvjetnik je sveukupno u jedanaest predmeta predložio težu odgojnu mjeru.

U četiri slučaja riječ je o istim predmetima u kojima je državno odvjetništvo predlagalo težu mjeru u odnosu na centar za socijalnu skrb, stručnog suradnika suda i odluku suda.

Stručni suradnik suda u jednom je predmetu predlagao težu odgojnu mjeru u odnosu na centar za socijalnu skrb. Centar za socijalnu skrb ni u jednom predmetu nije predlagao težu odgojnu mjeru u odnosu na stručnog suradnika suda, a u dva je predmeta predlagao težu mjeru u odnosu na odluku suda.

6. DISKUSIJA

Komparirajući dobivene rezultate i pionirske pothvate istraživanja ovog područja (Singer, 1979) može se zaključiti da postavke i pretpostavke koje su vrijedile prije četrdesetak godina vrijede i danas. Kako ne postoji podzakonski akt kojim bi se dodatno vrlo jasno i koncizno objedinila sva postupanja koja bi osigurala odgovarajući odabir odgojnih mjera može se zaključiti da se u praksi nije došlo do značajnijeg napretka. Naime Pravilnikom o predlaganju odgojnih mjera maloljetnim počiniteljima kaznenih djela moglo bi se doprinijeti pravičnijem sudovanju svim optuženicima, ali i istovremeno unaprijediti i sam tijek izvršavanja mjera te njihove evaluacije. Unatoč brojnim preporukama koje upućuju na potrebu provedbe kvalitetne procjene i pokušajima standardizacije dokumentacije (izvješća centara za socijalnu skrb i obrazloženja rješenja sudova) koja se prikuplja u postupcima, bez oblatorne obveze o provedbi teško da će doći do značajnijih promjena u praksi.

U postupku predlaganja odgojnih mjera trenutno se troše brojni prije svega ljudski, ali i ostali resursi kako bi se utvrdile iste okolnosti. Naime, osim neusklađene terminologije kojom dokumentaciju potrebnu za predlaganje odgojnih mjera svaki od dionika naziva drugačije (anamneze, izvješće, nalaz i mišljenje). vidljivo je da dolazi do preklapanja i da je u suštini riječ o gotovo identičnim podacima. Počevši od policije, preko državnog odvjetništva, centara za socijalnu skrb, timova za procjenu, stručnih suradnika na sudu svi prikupljaju identične informacije. Obim posla djelatnika centara za socijalnu skrb te nepotpunost njihovih timova rezultiraju nepotpunom i nekvalitetnom dokumentacijom. Zanimljivo je promatrati da sudovi uglavnom poklanjaju vjeru u stručno mišljenje centara za socijalnu skrb, državnih odvjetništava i stručnih suradnika na sudu pa je time i veća odgovornost na istima da prilikom predlaganja odgojnih mjera svaki prijedlog bude temeljen na doista kvalitetnoj procjeni.

Jedno od mogućih rješenja je podjela te dodatna specifikacija poslova svih dionika u postupku tako da državna odvjetništva prikupljaju podatke i daju prijedlog i mišljenje u pretkaznenim postupcima, na neki način filtrirajući maloljetnike kod kojih dolazi do odbačaja i zadržavaju nadležnost nad provedbom uvjetovanog oportuniteta. Za sve maloljetnike kod kojih državno odvjetništvo donese odluku o pokretanju kaznenog postupka postoji mogućnost preusmjerenja daljnje obrade na specijalizirane timove za procjenu. U centrima za socijalnu skrb putem takvog rasterećenja otvara se i mogućnost potpune specijaliziranosti na drugim poslovima djece i mladih s poremećajima u ponašanju (savjetovanja, koordinacija s ustanovama specijalizirane za rad s djecom i mladima s poremećajima u ponašanju, nadzori u obitelji, udomiteljstvo, obiteljsko pravna zaštita djece i obitelji, maloljetni počinitelji prekršaja i drugo). Stručni suradnici na sudu unatoč konstantnom padu broja predmeta dobivajući rezultate kvalitetnih timskih procjena imali bi veću kontrolu i mogućnost unaprjeđenja nadzora i praćenja samog izvršenja odgojnih mjera te provedbu kvalitetnih evaluacija. Nadalje, stručni suradnici na sudu svoje bi resurse dodatno tako mogli kanalizirati na najosjetljivije skupine društva, a to su, prema svim stručnim i zakonskim standardima, djeca i mladi žrtve kaznenih djela. Unatoč zakonskoj mogućnosti da se za potrebe postupka spram maloljetnih počinitelja provede timska procjena u praksi se ta pogodnost vrlo rijetko koristi. Zamjerke koje daju odgovor na pitanje zašto je tome tako su sljedeće: stacionarna timska procjena dugo traje, dijete se izdvaja iz sredine u kojoj boravi i financijski je opterećujuća za sudove. Kada govorimo o timskoj procjeni stječe se dojam da se u potpunosti zanemaruje mogućnost provedbe ambulantne timske procjene koja je brza, jeftinija i otvorenija u smislu neizdvajanja djeteta ili mlade osobe iz vlastite sredine. Za provedbu takve obrade već postoje resursi i specijalizirani timovi koji provode timske procjene pri Domovima za odgoj ili Centrima za pružanje usluga u zajednici.

Rezultati dobiveni ovim istraživanjem samo djelomično su očekivani. U posljednjih više od četrdeset godina trendovi se nisu uvelike izmijenili (Singer, 1976) te je nekad kao i danas, bila visoka međusobna povezanost prijedloga državnog odvjetnika i odluke koju je donio suda. Prijedlog centra za socijalnu skrb bio je samo replika prijedloga državnog odvjetništva, a današnji prijedlozi centara za socijalnu skrb replika su prijedlozima stručnih suradnika na sudu. Početna razmatranja koja se temelje na trenutačnoj percepciji dijela stručne javnosti koja idu u smjeru doživljaja sudova popustljivima prilikom odabira odgovarajuće odgojne mjere, kroz izricanje blagih mjera te ponavljanje istih odgojnih mjera višestrukim recidivistima. Sve navedeno djelomično je odgovornost suda, jer u konačnici sud donosi odluku, ali kako rezultati potvrđuju da sudovi svoje odluke donose uvelike na temelju preporuka stručnih suradnika suda

i centara za socijalnu skrb, postavlja se pitanje je li doista samo na sudu odgovornost, poštujući sve ovlasti suda i trodiobu vlasti Republike Hrvatske.

Preporučuje se standardizirati dokumentaciju centara za socijalnu skrb, osnažiti timove za procjenu te iste više koristiti za stacionarne, ali i ambulantne timske procjene. U praksi se, unatoč postojanju Zakona o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje (NN 133/12) i dalje osjeća nedostatak cjelovitog zakonskog teksta o predlaganju svih maloljetničkih sankcija.

Zakonskom regulativom (primjerice pravilnikom o predlaganju odgojnih mjera) osigurala bi se veća jednakost spram svih maloljetnika u kaznenom postupku. Unatoč tome što fokus rada nije bio utvrditi kvalitetu obrazloženja sudskih rješenja nego brojnost podataka koji se navode, svrhovito bi bilo tražiti moguća rješenja koja dovode do veće ujednačenosti sudova prilikom pisanja te dokumentacije ponovno s ciljem lakšeg praćenja tijeka izvršavanja odgojne mjere, evaluacije uspješnosti te podloge za daljnja znanstvena istraživanja. Neujednačenost dokumentacije centara za socijalnu skrb pomalo je zapanjujuća. Postavlja se nekoliko važnih pitanja uvidom u dobivene rezultate. Prije svega kako je moguće da temeljem manje od pet posto prikupljenih podataka bilo koji stručnjak predlaže adekvatnu odgojnu mjeru? Kako se u većini obrađenih upitnika zamjećuje da se uvelike zanemaruje korištenje raznih instrumenata procjene koji potkrjepljuju i dokazano potvrđuju metode opažanja, stječe se dojam da su maloljetni počinitelji nezaštićeni od subjektivnosti procjenjivača. Površnost u pisanju dokumentacije bez argumentiranosti prijedloga, navoda na koji način se procjena provela, koje su tehnike i metode korištene, degradira u konačnici stručne standarde. Takve procjene i „odokativno“ donošenje prijedloga uz stručnost, nema doista ni pravno utemeljenje. Nadalje, jedno od važnih pitanja je i neujednačenost unutar samih centara za socijalnu skrb, koji jasno indicira nepostojanje niti internih standarda već pristupanje predlaganju odgojnih mjera te sve radnje vezane uz isto, ponajviše ovise o entuzijazmu pojedinaca unutar samih centara, kako i mogućnostima da mlađe kolege uče od onih s nešto više iskustva.

Na koji način se maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj osigurava pravično suđenje ukoliko nije osigurana kvalitetna i ujednačenu procjenu koja je nužna za donošenje adekvatnog i pravednog prijedloga? Unatoč činjenici da i na domaćem terenu imamo dosad provedena istraživanja odgojnih mjera koja daju jasne kriterije i opisuju koju odgojnu mjeru je najuputnije davati pojedinim počiniteljima stječe se dojam da su to tek znanstvene preporuke koje u praksi još uvijek nisu zaživjele. Ove navode potvrđuje činjenica da je u analiziranom razdoblju u disciplinski centar upućivan veliki broj recidivista od kojih su u

najvećoj mjeri oni s prethodno počinjenim višestrukim kaznenim djelima. Promatrajući udio recidivizma, ali i težinu nekih od kaznenih djela postavlja se pitanje nije li prema nekim počiniteljima bilo uputno izreći odgojnu mjeru s pojačanim mjerama odgoja, jer već imaju izražene poremećaje ponašanja i nedovoljnu spremnost da prihvate odgojne utjecaje.

7. ZAKLJUČAK

Provedbom istraživanja ostvareni su svi istraživački ciljevi. Dobiveni rezultati ukazuju na činjenicu da prosječna popunjenost podataka izvješća za socijalnu skrb iznosi od 4,7% do 77,2% od istraživanjem traženih podataka formiranih prema pravnim i stručnim standardima. Prosječni broj podataka na ukupnom uzorku četverostruko je manji od predviđenog stručnog standarda. Stručnjaci najviše pažnje posvećuju općim podacima o korisniku i obitelji, a najmanje procjeni potencijala i snaga korisnika te su više orijentirani na pronalazak poteškoća kod djece i mladih, nego na područje uspješnosti djeteta ili mlade osobe. Podatak na varijabli procjene rizičnosti za daljnje činjenje kaznenih djela imamo samo kod 5,08% počinitelja. Prosječna popunjenost izvješća znatno se razlikuje između centara, a kada centri za socijalnu skrb i raspoložu nalazom i mišljenjem timske procjene specijaliziranih ustanova ne koriste ih u dovoljnoj mjeri.

Popunjenost izvješća pojedinih centara unutar samog centra za socijalnu skrb znatno se razlikuje te je uočena tendencija grupiranja pojedinih centara prema kriteriju bolje ili lošije popunjenosti. Udio imovinskih kaznenih djela počinitelja upućenih na izvršavanje odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar iznosi 60,29 %. Najčešća kaznena djela su krađa (24%) i teška krađa (22%). U analiziranom razdoblju odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar izrečena je i za kazneno djelo ubojstvo te kazneno djelo spolne zlouporabe djeteta mlađeg od 15 godina. Recidivizam je utvrđen kod 64,71 % maloljetnika koji su počinili jedno ili više kaznenih djela, ali za 25% počinitelja nije bilo podataka o recidivizmu. Isključivanjem počinitelja za koje nema podataka jesu li recidivirali udio recidivista koji su upućeni na izvršenje odgojne mjere iznosi 85,71%. Elaboracijom inicijalno prikupljenih podataka isključivo recidivista upućenih na izvršavanje odgojne mjere dobiveni su rezultati koji ukazuju da je najviše počinitelja recidiviralo s prethodno počinjena tri ili više kaznena djela. Veliki broj sudskih rješenja u svojim obrazloženjima ne navodi podatke koji su bili prijedlozi državnog

odvjetništva, centra za socijalnu skrb i stručnog suradnika suda. Analizom predmeta u kojima je naveden prijedlog pojedinih dionika rezultati upućuju na zaključak da sudovi najčešće donose odluku o izboru odgojne mjere koju je predlagao stručni suradnik na sudu, a u najmanjoj mjeri je odluka suda u korelaciji s prijedlogom državnog odvjetništva. Unatoč tome preklapanje prijedloga državnog odvjetništva i odluka sudova je iznimno visoka. Predstavnici centara za socijalnu skrb i stručni suradnici suda daju gotovo identične prijedloge (podudarnost 97,62%). Iako je riječ o malom uzorku najbolji rezultati procjene maloljetnika postižu se korištenjem timske procjene. Takav zaključak potkrepljuju brojni već spomenuti autori, ali i inozemna iskustva.

Primjenom modela obvezne timske procjene posebice za maloljetnike koji su počinili kaznena djela za koja je propisana kazna u duljem trajanju od pet godina zasigurno bi se povećala objektivnost i stručnost u predlaganju adekvatnih odgojnih mjera.

Temeljem dobivenih rezultata generalno može se zaključiti da su u ovom području i nadalje potrebna daljnja istraživanja i znanstveni doprinos s ciljem unaprjeđenja kvalitete, ali i uspješnije evaluacije provedbe ne samo odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar već i drugih odgojnih mjera.

8. POPIS LITERATURE

1. Ajduković, M. (1995). Psihologijski aspekti donošenja odluka u kaznenom postupku. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol.2, str. 292-307.
2. Bašić, J. i Kranželić Tavra, V. (2004). *Poremećaji u ponašanju: pristupi i pojmovna određenja*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 57-72.
3. Božičević-Grbić, M. i Roksandić Vidlička, S. (2011). Reforma maloljetničkog kaznenog prava i sudovanja. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 18(2), str. 679-715.
4. Božičević- Grbić, M. i Kuharić, M. (2017). Zakon o sudovima za mladež- primjena u praksi. Priručnik za polaznike/ice. Izrada obrazovnih materijala, Zagreb. Preuzeto s: <http://pak.hr/cke/obrazovni%20materijali/Zakon%20o%20sudovima%20za%20mlade%20C5%BE%20E2%80%93%20primjena%20u%20praksi.pdf> (Datum pristupa:28.09.2019.)
5. Bouillet, D. i Uzelac, S. (2007). *Osnove socijalne pedagogije*. Zagreb, Školska knjiga.
6. Bouillet, D. (2010). *Izazovi integriranog odgoja*. Zagreb, Školska knjiga.
7. Buljan-Flander, G. (2015). Najava događaja- Na specijalističkom tečaju za maloljetničku delinkvenciju i kriminalitet u Zagrebu. Preuzeto s: <http://gordana-buljan-flander.com/najave-dogadanja/na-specijalistickom-tečaju-za-maloljetnicku-delinkvenciju-i-kriminalitet-u-zagrebu/> (Datum pristupa 20.11.2018.)
8. Carić, A. (1968). Pojam delinkvencije maloljetnika. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, vol 6., str. 87-102.
9. Carić, A. (2002). Mlađe osobe u kaznenom postupku (počinitelji i žrtve). Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb
10. Carić, A. i Kustura, I. (2009). Sudovi za mladež: ustrojstvo, sastav i nadležnost prema Zakonu o sudovima. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 16(2), str. 857-894.
11. Carić, A. i Kustura, I. (2010a). Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo?- 1. dio. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 47(3), str. 605-620.
12. Carić, A. i Kustura, I. (2010b). Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo? - 2. dio. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 47(4), str. 779-820.
13. Cajner Mraović, I. i Ivanušec, D. (2001). Odnosi između policije i maloljetnika kao čimbenik učinkovitosti policije u prevenciji maloljetničke delinkvencije; U: Bašić J. i Janković J. (2001). *Prevencija poremećaja u ponašanju djece i mladih u lokalnoj zajednici*.

- Povjerenstvo Vlade RH za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju, Zagreb, 273-284.
14. Cajner Mraović, I., Asančaić, V. i Derek, D. (2015). Juvenile Crime in 21st Century: A really Escalating Problem or Just a Media Sensation? The Case of Croatia. *Varstvoslovje, Journal of Criminal Justice and Security*, 17(2), str. 194–212.
 15. Cajner Mraović, I., Vuić, A. i Kujundžić, J. (2018). Diverzija u kaznenopravnom sustavu za maloljetnike u Hrvatskoj nacionalno istraživačko izvješće. Zagreb, Hrabri telefon
 16. Clark, R.D. & Shields, G. (1997). Family communication and delinquency. *Adolescence*, vol. 32, no 125, Preuzeto s: <https://go.gale.com/ps/anonymous?id=GALE%7CA19417319&sid=googleScholar&v=2.1&it=r&linkaccess=abs&iissn=00018449&p=HRCA&sw=w> (Datum pristupa: 12.11.2019.)
 17. Centar za pružanje usluga Luka Ritz. Preuzeto s: <http://www.centar-lukaritz.hr/> (Datum pristupa: 5.2.2020.)
 18. Centar za pružanje usluga u zajednici Split. Preuzeto s: <https://www.dzo-split.hr/> (Datum pristupa: 5.2.2020.)
 19. Centar za pružanje usluga u zajednici Zagreb- Dugave. Preuzeto s: <http://centar-dugave.hr/> (Datum pristupa:5.2.2020).
 20. Cullen, F. T. & Gendreau, P. (2000), Assessing correctional rehabilitation: Policy, practice, and prospects. In J. Horney (Ed.), *Criminal justice: Policies, processes, and decisions of the criminal justice system*, vol. 3, str. 109-175. Washington, DC: National Institute of Justice, 2000.
 21. Cvjetko, B., Kurtović, A., Krapac, D. i Đurđević, Z. (2005). XVII. međunarodni kongres za kazneno pravo. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 12(1), str. 223-251.
 22. Cvjetko, B. i Koren Mrazović, M. (2007). Prava maloljetnika u kaznenom postupku s prilogom. Vodič za mladež, Zagreb
 23. Cvjetko, B., Križ, Đ., Čačić, L. i Schauerl, L. (2004). Nasilje u obitelji i uloga državnog odvjetnika. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 11(1), str. 143-170.
 24. Deklaracije o pravima djeteta UN-a (1959), Preuzeto s: <https://www.humanium.org/en/declaration-rights-child-2/> (Datum pristupa: 20.02.2020.)
 25. Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije, Preuzeto s: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

- [content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0093&from=EN](#) (Datum pristupa: 16.02.2019.)
26. Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP (SL L 315, 14. 11. 2012.) Preuzeto s: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&qid=1581789328497&from=EN> (Datum pristupa: 21.01.2020.)
27. Direktiva (EU)2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća (11.5.2016.) o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima Preuzeto s: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0800&qid=1581789154208&from=EN> (Datum pristupa: 21.01.2020.)
28. Dom za odgoj djece i mladeži Karlovac. Preuzeto s: <http://dzo-karlovac.hr/> (Datum pristupa: 5.2.2020.)
29. Dom za odgoj djece i mladeži Osijek. Preuzeto s: <http://domzaodgoj-osijek.hr/> (Datum pristupa: 5.2.2020.)
30. Dom za odgoj djece i mladeži Pula. Preuzeto s: <http://domzaodgojpula.hr/> (Datum pristupa: 5.2.2020.)
31. Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka. Preuzeto s: <https://dzo-rijeka.hr/> (Datum pristupa: 5.2.2020.)
32. Dom za odgoj djece i mladeži Zadar. Preuzeto s: <http://www.domzaodgoj-zadar.com/> (Datum pristupa: 5.2.2020.)
33. Državni zavod za statistiku, (2017): 1606 Maloljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2016. godini. Zagreb, Preuzeto s: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/SI-1606.pdf (Datum pristupa: 15.12.2018.)
34. DSM-IV (1996). *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje*. DSM-IV, Američka Psihijatrijska Udruga. Jastrebarsko, Naklada Slap
35. Dobrenić, T. i Poldrugac, V. (1974). *Neki društveno-moralni stavovi omladine s poremećajima u ponašanju*. Fakultet za defektologiju sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
36. Dunkel, F. (2014): Juvenile Justice Systems in Europe – reform developments between justice, welfare and »new punitivness«. *Kriminologijos studios*, 1.DOI: 10.15388/CrimLithuan.2014.0.3676,

37. Europska zatvorska pravila, (1987). Vijeće ministara Europe. Preuzeto s: <https://rm.coe.int/16804f856c> (Datum pristupa: 8.9.2019.)
38. Godišnje izvješće Centra Dugave za 2019. godinu. Preuzeto s: <http://centar-dugave.hr/informacije/planovi-i-programi-rada/> (Datum pristupa: 19.01.2020.)
39. Godišnje izvješće Centra za socijalnu skrb Čakovec za 2017. godinu. Preuzeto s: http://www.medjimurska-zupanija.hr/images/sjednice_skupstine_2018/6/9.pdf (Datum pristupa: 20.10.2019)
40. Grozdanić, V., Sršen, Z., i Rittossa, D. (2004). Kaznena politika općinskih sudova na području Županijskog suda u Rijeci. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 11(2), str. 567-608.
41. Hall, M. (2016), The Vulnerability Jurisdiction: Equity, parens patriae, and the Inherent Jurisdiction of the Court. *Canadian Journal of Comparative and Contemporary Law*, 2,1, 186-225.
42. Haralambos, M. & Holborn, M. (2002). *Sociologija: Teme i perspektive*, Zagreb, Golden marketing
43. Hajduković, Č. (1975). *Prestupničko ponašanje mladih*, Beograd
44. Haynie, DL. (2003). Contexts of risk? Explaining the link between girls' pubertal development and their delinquency involvement. *Social Forces*; 82(1): 355-397.
45. Hirjan, F. i Singer, M. (2002). *Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika*. Zagreb, Nakladni zavod Globus
46. Hewitt, L. E. & Jenkins, R. L. (1946). *Fundamental patterns of maladjustment; the dynamics of their origin; a statistical analysis based upon five hundred case records of children examined at the Michigan Child Guidance Institute*. Oxford, England, State of Illinois.
47. Howell, J. C. (1995), Guide for implementing the comprehensive strategy for serious, violent, and chronic juvenile offenders. Washington, DC: *Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention*, 219-245.
48. Hrnčić, J. (2007). Neka terminološka razjašnjenja u oblasti maloletničke delinkvencije. *Zbornik instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 1-2 str. 183-202.
49. Izvješće Državnog odvjetništva Republike Hrvatske za 2017. godinu. Preuzeto s: <http://www.dorh.hr/dorh07062018> (Datum pristupa: 29.11.2019.)
50. Izvještaj o djeci i mladima s poremećajima u ponašanju (maloljetničkoj delinkvenciji) na području Koprivničko-križevačke županije (2010), Koprivničko-križevačka županija

Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb KLASA: 022-06/10-01/3 URBROJ: 2137/1-07/03-10-1 Koprivnica. Preuzeto s:

https://kckzz.hr/user_content/documents/Izvjescje_djeci%20mladimaPUP.pdf (Datum pristupa: 19.10.2019.)

51. Izvješće o provedbi Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012. godine za 2010. godinu. Preuzeto s: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/Arhiva//147-%209.pdf> (Datum pristupa: 23.3.2019.)
52. Janković, J. (2006). Partnerstvo obitelji i odgojno- obrazovne ustanove u procesu socijalizacije novih generacija. *Zrno* br. 72
53. Jugović, A. (2010). Analitičko-istraživački rad u socijalnoj zaštiti maloljetnih prestupnika: značaj, iskustva i kontroverze. 173-192; U: Žunić-Pavlović, V. i Kovačević-Lepojević, M. (2010). *Prevenција i tretman poremećaja ponašanja*. Beograd: Univerzitet u Beogradu
54. Jung, S. & Rawana, E. P. (1999), Risk and need Assessment of Juvenile Offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 26, str. 69-89.
55. Kazneni zakon Republike Hrvatske, ("Narodne novine", broj: 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17). Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon> (Datum pristupa 1.06. 2019.)
56. Križ, Đ. (1999). Kriteriji za odabir odgojnih mjera maloljetnicima u svjetlu primjene Zakona o sudovima za mladež. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 6(2), str. 366-368.
57. Koller-Trbović, N., Žižak, A. i Bašić, J.(2001). "Određenje, prevencija i tretman poremećaja u ponašanju djece i mladih“, *Dijete i društvo*. br.3. str. 319-340.
58. Koller-Trbović, N. (2003). Poremećaji u ponašanju djece i mladeži. *Dijete i društvo*, 5 (2-3), str. 291-309.
59. Koller-Trbović, N. i Žižak, A. (2006). Samoiskaz djece i mladih s rizikom u obitelji i/ili ponašanju o doživljaju društvenih intervencija. *Ljetopis socijalnog rada*, 13(2), str. 231-270.
60. Koller-Trbović, N., Nikolić, B. I Dugandžić, V. (2009). Procjena čimbenika rizika kod djece i mladih u riziku ili s poremećajima u ponašanju u različitim intervencijskim sustavima: socio-ekološki model. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, vol. 45(2), str. 37-54.

61. Koller-Trbović, N., Miroslavljević, A. i Jeđud Borić, I. (2017). *Procjena potreba djece i mladih s problemima u ponašanju- konceptualne i metodičke odrednice*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Zagreb
62. Konvencija o pravima djeteta, (1989). Convention on the Rights of the Child Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of November 1989 entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49. Preuzeto s: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx> (Datum pristupa: 20.03.2018.)
63. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950). Vijeće Europe, Rim. Preuzeto s: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3b04.html> (Datum pristupa 24.4.2019.)
64. Koren Mrazović, M. (1998). Maloljetnici i mladi punoljetnici s poremećajima u ponašanju u tretmanu socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj. *Kriminologija i socijalna integracija*. Vol. 6 br.2, str. 141-152.
65. Kos, J. (2006). Izvršavanje maloljetničkih sankcija. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* (Zagreb), vol. 13, broj 2, str. 807-865.
66. Lipsey, M. W. (1999), Can rehabilitative programs reduce the recidivism of juvenile offenders? An inquiry into the effectiveness of practical programs. *Virginia Journal of Social Policy and Law*, 6, str. 611-641.
67. Loeber R. & Farringto D.P. (1999). Serious and Violent Juvenile Offenders. *Risk Factors and Successful Interventions*, Sage Publications
68. Lulić Čavar, G. (1995). Neki aspekti evaluacije učinkovitosti tijekom izvršenja odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar za maloljetnike. *Kriminologija i socijalna integracija*, vol. 3, br. 1, str. 53-70.
69. Ljubetić, M., (2006). Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu. Preuzeto s: http://inet1.ffst.hr/images/50013806/Ljubetic_022006.pdf (Datum pristupa: 21.09.2019.)
70. Maleš, D. (2001). *Konvencija o pravima djeteta*. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži Zagreb, mtg topgraf, Velika Gorica
71. Martinjak, D. i Odeljan, R. (2016). *Etiološki i fenomenološki čimbenici maloljetničke delinkvencije*. Preuzeto s: http://stari.mup.hr/UserDocsImages/PA/vps/repositorij/martinjak_odeljan_etioloski_i_fenomenoloski_cimbenici.pdf (Datum pristupa: 17.03.2018.)

72. Marttunen, M. (2004). Finland / The basis of finnish juvenile criminal justice. *Revue internationale de droit pénal*, vol. 75(1), 315-335.
73. Mears, A. (2014), *Aesthetic Labor for the Sociologies of Work, Gender, and Beauty*, *Sociology Compass*. volume 8, Issue12, , Pages 1330-1343.
74. Mears, D. (2002), Sentencing Guidelines and the Transformation of Juvenile Justice in the 21st Century. *Journal of Contemporary Justice*, 18, 1/, 6-19.
75. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima: MPGPP, (1966). Preuzeto s: https://pravosudje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pravo%20na%20pristup%20informacijama/Zakoni%20i%20ostali%20propisi/UN%20konvencije/Medjunarodni_pakt_o_građanskim_i_politickim_pravima_HR.pdf (Datum pristupa: 11.8.2019.)
76. Međunarodno udruženje za kazneno pravo. Preuzeto s: <https://proleksis.lzmk.hr/36850/> (Datum pristupa: 16.09.2019.)
77. Mikšaj-Todorović, Lj. i Singer, M., (1998). Obavijest o prethodnim ranim intervencijama društvenih institucija prema malodobnim počiniteljima kaznenih djele i/ili njihovim obiteljima kao kriterij izricanja odgojnih mjera. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 19 (1); str. 11-25.
78. Mikšaj – Todorović, Lj. (2004). Kriminalno ponašanje; U: Bašić, J., Koller-Trbović, N., Uzelac, S., (ur.) *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja, pristupi i pojmovna određenja*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb. 37-44
79. Milutinović, M. (1971). Osnovni fenomenološki i etiološki problemi omladinske delinkvencije. *Osvrti*, Beograd
80. Milutinović, M. i Aleksić, Ž. (1989). *Maloletnička delinkvencija: (uzroci, sprečavanje, otkrivanje i resocijalizacija)*. Beograd, Naučna knjiga
81. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (2020). Neke posebnosti postupaka policije prema mladeži. Preuzeto s : <https://mup.gov.hr/online-prijave/zastita-djece-i-obitelji/maloljetnici/neke-posebности-postupka-policije-prema-mladezi/281715> (Datum pristupa: 10.01.2020.)
82. Mittermayer, O. (2007). Presude na Županijskom sudu u Zagrebu za kazneno djelo ubojstva. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 14, broj 1, str. 77-140.
83. Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012. godine za 2010. godinu, Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_08_98_2481.html (Datum pristupa: 28.11.2019.)

84. New Jersey Code, (2009). Preuzeto s: <https://law.justia.com/codes/new-jersey/2009/title-2a/2a-4a/> (Datum pristupa:16.01.2020.)
85. New Jersey Juvenile Sentencing Process. Preuzeto s: <https://njjuveniledefenselawyer.com/nj-juvenile-sentencing-process/> (Datum pristupa 6.12.2019.)
86. Obiteljski zakon ("Narodne novine", broj:103/15, 98/19). Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon> (Datum pristupa: 22.04.2019.)
87. Opća deklaracija o ljudskim pravima, (1948). Preuzeto s: http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/081210_deklaracija_ljudska_prava.pdf (Datum pristupa: 5.12.2019.)
88. Petõ Kujundžić, L. (2017). Prava djece u kaznenom maloljetničkom pravu prema međunarodnim i europskim standardima. Novine u kaznenom zakonodavstvu – 2017, *Zbornik radova, Opatija*. Preuzeto s: <http://pak.hr/cke/ostalo%206/Opatija%202017.pdf> (Datum pristupa 27.06.2019.)
89. Popović-Ćitić, B. i Žunić-Pavlović, V., (2005). *Prevenција prestupništva dece i omladine. Beograd*, Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije
90. Poredoš Lavor, D. (2012). Stručni skup: Zaštita djeteta svjedoka u postupcima policije te kaznenom i prekršajnom postupku. *Policija i sigurnost*, 21(4), str. 853-858. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/99864> (Datum pristupa: 24.01.2020)
91. Pratt, J. (2006). *Penal Populism, Routledge*. – Taylor & Francis Group, London, New York.
92. Pravilnik o radu stručnih suradnika izvanpravne struke na poslovima delinkvencije mladih i kaznenopravne zaštite djece u državnim odvjetništvima i na sudovima, (Narodne novine, 22/2013-369) Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_02_22_369.html (Datum pristupa:27.10.2019.)
93. Prekršajni zakon, ("Narodne novine", broj:107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18). Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/52/Prekr%C5%A1ajni-zakon> (Datum pristupa: 22.04.2019.)
94. Preporuka Vijeća ministara Rec(2003)20, Preuzeto s: <https://pjp-eu.coe.int/documents/41781569/42171335/Kompendijum+preporuka+Vijeca+Evrope.pdf/c7ae1a60-ee51-4154-ad1d-dfd0f37f4ca8> (Datum pristupa: 22.01.2020.)
95. Preporuka Rec(2006)2 o Europskim zatvorskim pravilima, Preuzeto s: <https://pjp-eu.coe.int/documents/41781569/42171335/Kompendijum+preporuka+Vijeca+Evrope.pdf/c7ae1a60-ee51-4154-ad1d-dfd0f37f4ca8> (Datum pristupa: 22.01.2020.)

96. Preporuka Vijeća ministara CM/Rec (2008)11 Preuzeto s: <https://pjp-eu.coe.int/documents/41781569/42171335/Kompendijum+preporuka+Vijeca+Evrope.pdf/c7ae1a60-ee51-4154-ad1d-dfd0f37f4ca8> (Datum pristupa: 22.01.2020.)
97. Priručnik za stručnjake i donositelje odluka o pravosudnim pitanjima koja uključuju djecu žrtve i svjedoke kaznenih djela. Preuzeto s: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Justice_in_Matters_HR_web1.pdf (Datum pristupa: 12.08.2019.)
98. Radić, I. (2017). Hrvatski sustav maloljetničkih sankcija: trenutačno stanje i prijedlozi za promjenu. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, Zagreb, vol. 24, broj 1, str. 83-115.
99. Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures. Preuzeto s: [https://www.unicef.org/tdad/councilofeuropa/jrec08\(1\).pdf](https://www.unicef.org/tdad/councilofeuropa/jrec08(1).pdf) (Datum pristupa: 17.12.2019.)
100. Ricijaš, N. (2006). Instrumenti procjene djece i adolescenata – mogućnost primjene probacije za maloljetnike. *Ljetopis studijskog centra socijalnog rada*, vol. 13, br. 2, str. 28-31.
101. Ricijaš, N. (2009). Pripisivanje uzročnosti vlastitog delinkventnog ponašanja mladih. Doktorska disertacija, Preuzeto s: https://bib.irb.hr/datoteka/384000.DOKTORAT_Neven_Ricijas.pdf (Datum pristupa 15.05.2019.)
102. Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M. i Mirosavljević, A. (2014). *Pojačana briga i nadzor iz perspektive mladih i voditelja mjere*. Zagreb, Ured UNICEF-a za Hrvatsku
103. Ricijaš, N. (2017). Dobre prakse i izazovi u kontekstu maloljetničke delinkvencije u Hrvatskoj; U: Kovačević, R. i sur. (UR) *Maloljetnička delinkvencija - dijalog, razmjena iskustava i znanja*, OFF SET Tuzla, Bosna i Hercegovina (HR 123-144; ENG 123-144), Preuzeto s: https://bib.irb.hr/datoteka/728214.FINAL-Dobre_prakse_i_izazovi.pdf (Datum pristupa: 20.05.2029.)
104. Ricijaš, N. i Van Welzenis, I. (2018). Procjena edukacijskih i institucionalnih potreba- Potrebe za edukacijama pravosudnih i psihosocijalnih stručnjaka koji rade s dječacima i djevojčicama uključenim u kaznene postupke i procjena institucionalnih potreba nacionalnih obrazovnih institucija/ službi za stručnjake u maloljetničkom pravosuđu psihosocijalne stručnjake. Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Preuzeto s: https://bib.irb.hr/datoteka/931645.TNA_INA_finalno_izvjesce_HR.pdf (Datum pristupa 28.08.2019.)

105. Rittossa, D. i Božićević Grbić, M. (2012). Zakon o sudovima za mladež – reformski zahvati i praktične dileme. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 19, br. 2, str. 666-667.
106. Scholte, E. M. (1998), Psychosocial Risk Characteristics of Children in Welafre programmes in Holland. *Childhood: A Global Journal of Child Research*, 5, 2, 185-205.
107. Singer, M., Momirović, K. i Kovačević, V. (1976). Kriterij sudova pri izricanju sankcija maloljetnicima. *Defektologija*, 12(1-2), str. 48-121.
108. Singer M. (1979). Prilog izučavanja kriterija za izbor odgojne mjere. *Defektologija*, Vol. 15 (2), str. 139-157.
109. Singer, M. i Mikšaj Todorović, Lj. (1993). *Delinkvencija mladih*. Zagreb, Globus.
110. Singer, M. i sur. (2002). *Kriminologija*. Nakladni zavod Globus, Zagreb
111. Sladović Franz, B. (2003). Psihosocijalni razvoj djece u dječjim domovima. Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži
112. Smjernice UN za prevenciju maloljetničke delinkvencije-”Rijadske smjernice” (1990).
Preuzeto s:
<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/PreventionOfJuvenileDelinquency.aspx> (Datum pristupa: 3.10.2019.)
113. Smjernice za provođenje maloljetničkog pravosuđa, (1997). ”Bečke smjernice”
Preuzeto s:
<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CriminalJusticeSystem.aspx>
(Datum pristupa 2.12.2019.)
114. Smjernice UN-a o pravosuđu u predmetima koji uključuju djecu kao žrtve i svjedoke kaznenih djela, (2005). Preuzeto s:
<https://www.un.org/en/ecosoc/docs/2005/resolution%202005-20.pdf> (Datum pristupa 2.12.2019.)
115. Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci koje je donio Odbor ministara Vijeća Europe, 2010, Program Vijeća Europe “Izgradnja Europe za djecu i s djecom”, Izdavaštvo Vijeća Europe, Preuzeto s :
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a450a> (Datum pristupa: 22.02.2020.)
116. Standardna minimalna pravila za tretman zatvorenika, (1955). Preuzeto s:
https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_Standard_Minimum_Rules_for_the_Treatment_of_Prisoners.pdf (Datum pristupa: 6.09.2019.)

117. Standardna minimalna pravila UN-a za maloljetničko pravosuđe, Pekinška pravila, (1985). Preuzeto s: <https://www.un.org/ruleoflaw/files/UNAdminofJJUSTICE.pdf> (Datum pristupa: 25.02.2020.)
118. Standardna minimalna pravila UN-a za mjere alternative institucionalnom tretmanu Tokijska pravila 1990. Preuzeto s: <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/tokyorules.pdf> (Datum pristupa: 22.09.2019.)
119. Standardna pravila UN-a za zaštitu maloljetnika lišenih slobode, Havanska pravila 1990. Preuzeto s: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/JuvenilesDeprivedOfLiberty.aspx> (Datum pristupa: 17.09.2019.)
120. Stašević, I. (2016). Utjecaj obiteljskih čimbenika na recidivizam kod maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Doktorska disertacija, Evropski univerzitet Brčko distrikt Bosne i Hercegovine, Fakultet Zdravstvenih nauka. Preuzeto s: <https://eubd.edu.ba/02-ID/Ina-Stasevic.pdf> (Datum pristupa: 12.10.2019.)
121. Strmotić, J. (2011). Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih. *Policija i sigurnost*, Zagreb, broj 2, str. 211-222.
122. Takahashi, M. (2009). Assessment of Juvenile offenders at juvenile Classification Homes in Japan. *United nations Asia and Far east Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders* (UNAFEI), Resource material, Series No. 78, str. 151-158.
123. Ustav Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj: 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14). Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> (Datum pristupa: 13.05.2019.)
124. Ustroj državnog odvjetništva, Preuzeto s: <http://www.dorh.hr/UstrojDrzavnogOdvjetnistva> (Datum pristupa: 20.10.2019.)
125. Vejo, E., Adilović, M. i Durmić, A., (2016). Religioznost i rizična ponašanja adolescenata u urbanim sredinama federacije BIH. Centar za dijalog – Vesatijja, Sarajevo
126. Vincent, G. M., Guy, L. S. & Grisso, T. (2012) Risk Assessment in Juvenile Justice: A Guidebook for Implementation. Models for Change – systems Reform in Juvenile Justice. MacArthur Foundation. University of Massachusetts.
127. Vučković Šahović, (2001)., prema Vranješević, J. (2006). Razvojno-psihološki aspekt Konvencije o pravima deteta. *Pedagogija*, br. 4, str. 469 – 478.

128. Zagorec, M. (2017). Problematika postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. *Policija i sigurnost*, Zagreb, vol. 26., broj 4, str. 283-301.
129. Zakonom o izvršavanju kazne zatvora ("Narodne novine", broj:128/99, 55/00, 59/00, 129/00, 59/01, 67/01, 11/02, 190/03, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11, 48/11, 125/11, 56/13, 150/13, 98/19). Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/179/Zakon-o-izvr%C5%A1avanju-kazne-zatvora> (Datum pristupa: 17.6.2019.)
130. Zakona o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje ("Narodne novine", broj: 133/12). Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/235/Zakon-o-izvr%C5%A1avanju-sankcija-izre%C4%8Denih-maloljetnicima-za-kaznena-djela-i-prekr%C5%A1aje> (Datum pristupa: 3.7.2019.)
131. Zakon o kaznenom postupku, ("Narodne novine", broj: 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19). Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/174/Zakon-o-kaznenom-postupku> (Datum pristupa: 3.7.2019.)
132. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, ("Narodne novine", broj: 76/09, 92/14, 70/19), Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/173/Zakon-o-policijskim-poslovima-i-ovlastima> (Datum pristupa: 5.3.2019.)
133. Zakon o socijalnoj skrbi, ("Narodne novine", broj:157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19). Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrb> (Datum pristupa 3.8.2019.)
134. Zakon o sudovima za mladež, ("Narodne novine", broj: 84/11, 143/12, 56/15, 126/19) Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/180/Zakon-o-sudovima-za-mlade%C5%BE> (Datum pristupa: 22.01.2020.)
135. Zermatten, J. (2009). The best Interests of the Child. Literal Analysis, Function and Implementation, Institut International des Droits de lenfant, Working Report.
136. Zrilić, S. (2011). Povezanost bježanja s nastave i maloljetničke delikvencije. *Magistra Iadertina*, 6.(1.), str. 71-81.
137. Zrinščak S. (2002). Nadležnosti centara za socijalnu skrb u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, Zagreb, vol. 9, br.3, str. 383-392.
138. Žižak, A. i Koller-Trbović, N. (1999). Sustav interventnih mjera prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela: stanje – potrebe – perspektive. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 6 (2), 767-787.
139. Ženevska deklaracija o pravima djeteta, (1924). Preuzeto s: <http://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/11/01 - Declaration of Geneva 1924.pdf> (Datum pristupa: 15.12.2019.)

140. Ženska soba, (2015). Predavanje za policijske službenice i službenike u okviru specijalističkog tečaja za maloljetničku delinkvenciju i kriminalitet na štetu mladeži i obitelji. Preuzeto s : <http://zenskasoba.hr/predavanje-za-policijske-sluzbenice-i-sluzbenike-u-okviru-specijalistickog-tecaja-za-maloljetnicku-delinkvenciju-i-kriminalitet-na-stetu-mladezi-i-obitelji/> (Datum pristupa: 22.10.2019.)

9. PRILOZI

9.1. Popis tablica

- Tablica 1: Prikaz zakona kojim se regulira pravni položaj maloljetnika u pojedinim zemljama
- Tablica 2: Prikaz poslova centara za socijalnu skrb stručne cjeline: Obiteljsko-pravna zaštita i skrbništvo za djecu obavlja sljedeće poslove:
- Tablica 3: Opis poslove pojedinih članova tima za procjenu
- Tablica 4: Prikaz liste zapažanja
- Tablica 5: Prikaz područja procjene
- Tablica 6: Prikaz broja izrečene odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar maloljetnih počinitelja
- Tablica 7. Prosječni broj unesenih podataka na uzorku N2
- Tablica 8. Maksimalni prosjek iskazan temeljem 10% najbolje popunjenih upitnika (Uzorak N2)
- Tablica 9. Minimalni prosjek iskazan temeljem 10% najlošije popunjenih upitnika (Uzorak N2)
- Tablica 10: Popunjenost podataka na setovima bloka (A) upitnika (N2).
- Tablica 11: Prikaz svih centara za socijalnu skrb s obzirom na relativni prosječni udio popunjenosti izvješća.
- Tablica 12: Udio prethodno počinjenih kaznenih djela ili prekršaja recidivista
- Tablica 13: Udio najteže počinjenih kaznenih djela ili prekršaja recidivista
- Tablica 14: Prikaz prijedloga dionika u postupku i odluke suda
- Tablica 15: Prikaz predmeta u kojima je netko od stranaka imao prijedlog teže odgojne mjere ili je sud donio odluku o težoj odgojnoj mjeri

9.2. Popis grafova

- Graf 1: Prikaz duljine trajanja na izvršenju odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar počinitelja kaznenih djela za razdoblje 2016. - 2018
- Graf 2: Prikaz nadležnosti centar za socijalnu skrb za počinitelje kaznenih djela upućenih na izvršavanje odgojne mjere upućivanja u disciplinski centar od 2016. do 2018 godine.

- Graf 3: Prikaz nadležnosti sudova počinitelja kaznenih djela upućenih na izvršenje odgojne mjere u Disciplinski centar Zagreb za razdoblje 2016. -2018. godine.
- Graf 5: Struktura kaznenih djela zbog kojih su počinitelji upućeni u disciplinski centar
- Graf 4: Prikaz popunjenosti podataka izvješća za socijalnu skrb
- Graf 6: Prikaz udjela recidivizma maloljetnika koji su upućeni na izvršavanje odgojne mjere u disciplinski centar
- Graf 7: Broj prethodno počinjenih kaznenih djela
- Graf 8: Grafički prikaz preklapanja prijedloga na uzorku N1
- Graf 9: Prikaz preklapanja prijedloga odgojne počinitelja za koje su prijedlozi navedeni

9.3. Popis shema i slika

- Shema 1: Prikaz dionika u prikupljanju podataka i protok podataka
- Shema 2: Prikaz teritorijalnog ustroja državnih odvjetništava
- Slika 1. Prikaz sedam pružatelja stacionarne timske procjene (koji imaju mogućnost provođenja ambulantne i stacionarne timske procjene) s mogućim područjima pokrivenosti na teritoriju Republike Hrvatske